

Cahit Sıtkı Tarancı

YAŞAMI
SANATI
YAPITLARINDAN SEÇMELER

BİLGİ YAYINEVİ

BİLGİ YAYINLARI : 306
BÜYÜK OZANLAR/YAZARLAR DİZİSİ : 13

ISBN 975 - 494 - 300 - 1
92 06 Y. 0105 0425

Birinci Basım
Nisan 1992

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46 / A
Telf 431 81 22 - 434 12 71
434 49 98 - 434 49 99
Faks 431 77 58
Yenişehir - Ankara

BİLGİ DAĞITIM
Babıâli Cad. 19 / 2
Telf 522 52 01 - 526 70 97
Faks 527 41 19
Cağaloğlu - İstanbul

CAHİT SITKI TARANCI

Derleyen MUZAFFER UYGUNER

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

dizgi : faruk kaya

tel : 230 85 76

**baskı: cantekin matbaacılık yayıncılık
ticaret ltd. şti.**

tel : 433 30 84 – 435 83 56

İÇİNDEKİLER

YAŞAMI, SANATI, YAPITLARI	7
YAŞAMI	11
SANATI	24
A) Şiir Üzerine Düşünceleri	24
B) Tarancı'nın Şiirleri	36
1) Anakonular	41
2) Ölçü	52
3) Uyak	55
4) Söyleyiş Özellikleri	60
5) Şiirindeki Dil	65
6) Söyleyiş Biçimi	68
C) Düz Yazıları	74
1) Öyküleri	74
2) Mektupları	77
3) Romanı	79
4) Yazıları	79
YAPITLARI	80
A) Şiir Kitapları	80
B) Başka Kitapları	82
YAPITLARINDAN SEÇMELER	85
<i>Şiirleri</i>	87
Ömrümde Sükût	87
Gün Eksilmesin Penceremden	87

Korktuğum Şey	88
Gençlik Böyledir İşte	88
Ölümden Sonra	89
Desem Ki	89
Robenson	90
Paydos	91
Abbas	92
Yaz Gecesi	93
Bir Saadet	93
Sevdalı	93
Peyzaj II	94
Yaşım İlerledikçe	95
Hep Yaşadığıma Dair	95
Ferman Sendedir	96
Otuz Beş Yaş Şiiri	96
Düşten Güzel	98
Atatürk	98
Dilekçe	99
Sabah Duası	99
İstiklâl Marşını Dinlerken	100
Değirmen	101
Edâ	102
Değişik	103
 <i>Çeviri Şiirleri</i>	 104
Balkon	104
Hüzün	105
Fantazya	106
Gök Öyle Mavi	106
 <i>Öyküleri</i>	 108
Bir Kış Gecesi	108
Abbas	112
 <i>Çeviri Öykülerinden</i>	 120
Üç Hayaletler	120
 <i>Mektuplarından</i>	 132
"Ziya'ya Mektuplar"dan	132
"Evime ve Nihal'e Mektuplar"dan	145
Yaşar Nabi'ye	166

Şahap İler'e	168
Elif Naci'ye	171
Konuşmalar	174
Tarancı'yla Konuşmalardan	174
Bir Sanat Hümanizması İçin Arayışlar.....	178
Yazıları	186
Şiir Üzerine Düşünceler	186
Cemiyete Göre Şiir	188
Şekil Üzerine	190
Zamanımızın Hatası	192
Cahit Sıtkı Tarancı İçin Yazılanlar	192
Sözlük	201

**YAŞAMI, SANATI,
YAPITLARI**

YAŞAMI

Cahit Sıtkı Tarancı, 2 Ekim 1910'da Diyarbakır'ın Camiikebir Mahallesinde doğmuştur. Uzun süre ailesinin konutu olan bu evin, daha sonraları, bir süre trahom hastanesi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bugün ise aynı ev, "Tarancı Müzesi"dir.

Babası, Pirinççioğullarından Bekir Sıtkı Tarancı, annesi de aynı soydan Ârife Tarancı'dır. Anneyle babasının amca çocukları olduğu bilinmektedir. Hüseyin Cahit Yalçın'ı çok seven babası, doğduğunda, ona Hüseyin Cahit adını vermiştir. Cahit Sıtkı, ailenin ilk çocuğudur. Bugün hayatta olan üç kız ve iki erkek kardeşi daha vardır.

Bekir Sıtkı Tarancı, ailenin Pirinççioğlu soyadını almamıştır. Bunu, o yıl pirinç üretiminden çok zarar etmesine, bu kızgınlıkla da eski soyadından soğumasına bağlamaktadır

Cahit Sıtkı'nın çocukluğu Diyarbakır'da, yukarıda sözü edilen evde geçmiştir. Fotoğraflardan görüldüğü kadar, avlusunda havuz bulunan ve klasik eski konaklardan olan bu eve ilişkin ilginç anıları vardır. Sonraki yıllarda, bunları arkadaşı Ziya Osman'a yazmıştır. Gündüzleri bunaltıcı sıcakta eyvanda oturup havuza akan suyun sesini dinlemek, suyun verdiği serinlik duygusuyla sığış unutmak, izlenimleri arasındadır. Diyarbakır'ın sığışı, kendi deyişiyle "kütür kütür akan su,", çevrede vızıldayan sinekler, dış dünyaya kapalı bir avlu, soylu ve zengin ailenin bolluk içindeki yaşamı onun çocukluğunun güzel anılardır.

Cahit Sıtkı büyüyüp okul çağına gelince babası onu, Diyarbakır'daki *Nümune-i Terakki-i Hamidi Mekteb-i İptidaisi*'ne yazdırır. Bir dönemin özelliklerini yansıtan bu okul (Diyarbakır ilerleme örnek ilkokulu diyebiliriz buna), onun yaşamında bir yıllık bir zamanı doldurur. İkinci yılın başında *Mekteb-i Sultani*'nin ilk bölümüne gitmeye başlar ve ilköğrenimini de bu okulda tamamlar.

İlköğreniminden sonra, ailedeki bir geleneğe uyularak İstanbul'un Kadıköyünde bulunan Saint-Joseph Lisesine gönderilir. Dört yıllık bir öğrenim sonunda bu lisenin orta bölümünü bitiren Tarancı, 1928'de bir sınavla Galatasaray Lisesi'nin 9'uncu sınıfına (lise birinci sınıfa) yazılır. Burada, Ziya Osman Saba ile tanışır, dostlukları ölümüne dek sürer.

Ziya Osman Saba, onunla ilk karşılaşmasını, "*Cahitle Günlerimiz*" adlı yazısında şöyle anlatır: "*Esmer, arkaya taranmış, siyaha çalar saçlı, ince dudaklı, üstdudağıyla ufak burnunun arası biraz fazla açık, kulakları kabarık, alnı darca, bütün güzelliği, koyu kestane, Moğolumsu çekik gözlerinin biraz hüznünlü manasında toplanmış, ufak tefek, temiz giyimli, çoğumuzun aksine, kravatlı bir gençti. Halinde, duruşunda bir azim okunuyor; tipi, sol yanağındaki Diyarbakır çıbanının irice izi, onun, hiç değilse İstanbullu olmadığını söylüyordu*" (*Ziya'ya Mektuplar*, s. 4).

Tarancı, Galatasaray Lisesine geldiğinde 18 yaşındadır ve o yaştaki birçok genç gibi şiire başlar. Fen derslerine ilgisi oldukça azdır. Şiirlerini yayımlatma çabasıyla geçen zaman, ona, fen dersleri yönünden ihanet eder elbette. İlk şiiri, lise son sınıfta iken, 1930-31 ders yılında *Muhit* dergisinde yayımlanır. Aynı dönemde *Serveti Fünun* ile Galatasaray Lisesinin *Akademi* ve *Galatasaray* adlı dergilerinde de şiirleri yayımlanmaya başlar.

Bu lisedeki ilk yıl, çevreye ve arkadaşlarına, öğretmenlerine yakınlaşmakla geçer ve anlaşıldığına göre bu yakınlaşma tam bir uyuşmayla sona erer. Lise ikinci sınıfta fizik, kimya ve geometri derslerinden bütünlemeye kaldığı anlaşılmaktadır. Saba'ya, Diyarbakır'dan yazdığı 29.6.1930 günlü mektupta buna değinir: *"Müsellesattan otuz beş sahife kadar okudum fakat egzersizlerini bir türlü yapamıyorum. Bir niyetim var: Diyarbakır'da bulunduğum müddetçe kimyayı adamakıllı öğrenmek, fizik hâkeza, İstanbul'da da müsellesatta ve fizik meselelerine çalışmak."* Böyle olmakla birlikte, bir şey yazamadığını da ekler mektubuna. Bütünlemeye kalmasını babası pek iyi karşılamamış olacak ki, bu mektubunda bunu da dile getirir. Sınıfta kalma düşüncesinin karamsarlığı yanında, sınıfı geçme düşünün iyimserliğini bir arada yaşamaktadır. Saba'nın ise "matematik, fizik, kimya ilimlerini sevmeyen veya onları yapmayanları aşağı" gördüğü anlaşılmaktadır. Tarancı, ona böyle düşüncelerden uzaklaşmasını öğütleyerek, "bunlar, kökünden sökeceğin manasız kanaatlerdir. Şiirin zevkini tatmış bir adamın bu gibi fikirler taşıması şiir perisine bir hıyanettir" der.

Tarancı, o yıl sınıfını geçer ve babasının söylenmelerinden kurtulur. O yılın böylece atlatılması karşısında, artık kendini daha özgür görüyor olmalı ki şiire daha çok zaman ayırmaya başlar. Yazdıkları, yukarıda da belirttiğimiz gibi, dergilerde yayımlanır. Tarancı, Saint-Joseph'te öğrendiği Fransızcanın aracılığı ile Fransız ozanlarını severek izler. Galatasaray Lisesine geldiği zaman bazı Fransız ozanlarının şiirlerini ezbere bilecek kadar onlara yakınlık duyar. Saba, bunu şöyle anlatır: "Fâzıl Ahmet, yeni öğrencilerinin edebiyatla ilgi derecelerini ölçmek için zekice bir usul bulmuştu: Her öğrenciden, Türkçe olsun, Fransızca olsun sevdiği bir şiirin bütününü veya bir parçasını okumasını istiyordu. Bir kısım öğrenci, es-

ki ezber derslerinden faydalanarak bir şeyler okuyor, bazıları mısra-ı bercestemlerle hatta manzum atasözleriyle yetiniyor, tek tük de, öğretmenimiz o hakkı tanıdığı için, 'ezber şiir bilmiyorum' diyerek, kalktıkları gibi oturanlar oluyordu. İşte bu ders, sırasının gelmesiyle, az kesik bir ses, arkamdan doğru, Lamartine'in 'L'Isolement' adlı meşhur şiirini heyecanla okumaya başlamıştı: *Souvent sur la montagne, à l'ombre du vieux chêne, / Au coucher du soleil, tristement je m'assieds.* Bu şiir, o sınıf için bir şeydi."

Daha ortaokulda başlayan bu ilgi, böylece bütün lise günleri boyunca da sürüp gider. 1931'de Tarancı liseyi bitirir, o günkü adı Mekteb-i Mülkiye olan bugünkü Siyasal Bilgiler Fakültesine girer. Bilindiği gibi, bu öğrenim kurumu, öğrencilerini hep sınavla alırdı. Tarancı da giriş sınavını vererek okula yazılır. Bu okul, o yıllarda İstanbul'da Yıldız'dadır. Ziya Osman'a yazdığı 2.11.1931 günlü mektupta, Mülkiye'ye girişini hiç düşünmediğini belirterek, okul adresini verir, 352 numaralı öğrenci olduğunu yazar. Bu mektubunda, okula nasıl gelineceğini de uzun uzun anlatan Tarancı, okulun bulunduğu yeri, dersler bittikten sonra yakındaki bir kahveye gittiklerini, belirli saatlerde kendisini görmeye gelmesini söyler. Okul, o yıllarda yatılıdır. Tarancı da yatılı okuduğundan, geceleri dışarıda kalması olanaksızdır.

Tarancı'nın bu okulda iki yıl kaldığı bilinmektedir. Kesin olmamakla birlikte, bazı kaynaklara göre, Sıddık Sami Onar'ın okuttuğu İdare Hukuku dersini iki yılda geçemediği için okuldan ayrılmıştır. Hulbuki, birinci sınıfta bu dersin okutulmadığı bilinmektedir. Yine kaynaklara bakılırsa Sıddık Sami Onar, birinci sınıfta "Hukuk-ı Medeniye" (Medeni Hukuk) dersini okutmuştur. Tarancı'nın okuldan ayrılış nedeniyle ilgili olarak, sınıf arkadaşlarından Reşat Bayramıçlı'nın şu bilgiyi verdiğini görüyoruz: "Cahit Sıtkı ile (1931-1933) üç yıl aynı yatakhane yan yana

yattık. O tarihlerde Mülkiye Mektebi İstanbul'da Yıldız'da yatılı idi. Cahit Sıtkı, sabahları umumiyetle geç kalkardı. Sabah saat 7.30'da yatakhane kapıları kilitlenir ve içeride kalanlar öğle yemeği paydosuna kadar, sabah etüdü ve üç ders için dört namevcut alırlardı. Esasen bir ders yılında 50-55 namevcut alan öğrenci, imtihanlara giremeden doğrudan doğruya sınıfta kalırdı. 1933 yılında bir sabah Cahit Sıtkı yine yatakhane kilitli kalmıştı. Namevcutları da 50'ye yakındı. On metre kadar yükseklikteki yatakhane penceresinden bina bordürlerine çıkmış; yağmur borularına tutunarak inmeye çalışıyordu" (Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler, s. 2105-6). Bu açıklama gösteriyor ki Tarancı, sınavda başarılı olamadığı için değil, sabahları geç kalktığı ve bu yüzden derslere giremeyip "yok" sayıldığından sınıfta kalmış, okuldan ayrılmak durumuyla karşılaşmıştır. Çünkü, Mülkiye'de iki yıl sınıfta kalan öğrencinin kaydı silinirdi. Bu gelenek, bu uygulama fakülte oluncaya kadar (1950 yılına kadar) böylece sürüp gelmiştir.

Öyle anlaşıyor ki, Tarancı, Mülkiye'ye girdikten sonra, lisedeki gibi sık sık sınav olma korkusu ortadan kalktığı için derslerle ilgilenmeyi bir yana bırakmış; sabahları geç kalkarak derslere girememiş, kendini tümüyle şiire vermiştir. Lisede iken başladığı sigara içme alışkanlığına içkinin de eklendiği, bunun Tarancı üzerinde önemli etkiler yaptığı da anlaşılmaktadır. Rakı yanında daha "başka şeyler" alıp almadığını bilemiyoruz. Bazı kaynaklara göre Tarancı'nın başka şeyler de aldığı izlenimi uyanmaktadır (Şevket Beysanoğlu, **Cahit Sıtkı Tarancı**, s. 34). "Hayatı daha keşif yapmak için" şiir adına ve uğruna içerken, zaman zaman sevi işlerinin de yaşamını etkilediği sanılmaktadır. Beşiktaşlı bir sevgilisinden arasıra söz eder. "Beşiktaşlıdan önce, hakkında şiir yazmamış olsa bile, böyle henüz göğüslüklü bir Kadıköylüsü de vardı galiba." Saba'ya göre, "Ken-

dinden yaş yaş küçük kızların peşinde, benliğinin yarısı sanki daima âşık, öteki yarısı sanki daima sarhoş yaşadı." Bunun nedeni anlaşıldığına göre, kendisini çirkin bulmasıdır. Sınıfta kalışının nedeni ise, babasına göre, şiire aşırı bağlılığıdır.

İlk şiir kitabı olan **Ömrümde Sükût** 1933'te yayımlanır. Ama o, aynı yılın haziran döneminde sınavlara giremediği için okuldan ayrılır, ağustos başlarında Diyarbakır'a gider. Diyarbakır'dan yazdığı ilk mektubun tarihi 7.8.1933'tür. Bu mektubunda da Diyarbakır'ın sıcağından yakınıyor, "tembellik, insanı, bir kadın gibi baştan çıkarıyor" diye yazar. Taş bir avluda küçük bir bahçenin, bir havuzun dinlendirici ve iç açıcı görüntüsü içinde günlerini geçirir. Daha sonraki mektuplarında ise yazdığı şiirlere ilişkin bazı tasarımlarını anlatır.

Tarancı'nın 1934'te ve 1935'te ne yaptığını bilmiyoruz. Bazılarına göre, onun Mülkiye'den ayrılışı 1935'tedir. 15.9.1935 tarihli mektubunda, bir süre sonra İstanbul'a döneceğini yazar Sabah'a. "Babam beni çok iyi karşıladı. Hemen hiç azarlamadı desem yalan söylemiş olmam. Lakin benim mahcubiyetim, biliyorsun, çok büyüktür" der. Bu mektuba göre, 1934 ve 1935'te de sınavlara girdiği düşünülebilir. Yine bu mektupta yazdığı gibi, tekrar İstanbul'a gelir, bu kez de Yüksek Ticaret Okulu (bugün İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi) öğrenciliğine başlar. Bir pansiyonda kalmaktadır. Artık geceleri de özgürdür. Ancak, babası pirinç ekiminden zarar ettiğinden kendisine yeteri kadar para gönderemez. Bu nedenle kendisine bir iş arar. 1936 Kasımında girdiği sınavı kazanarak Sümerbank'a memur olur. Ancak, memurluk onu sıkıyor, her gün bir an önce iş saatinin dolmasını, özgür yaşama kavuşmayı bekler. Bir yandan da Cumhuriyet gazetesinde öyküleri yayımlanmaya başlar. Ne var ki, memurluk yaşamında da sürüp giden bu işten uzak durma, ilgisizliği nedeniyle, o zamanlar Sümerbank'a

bağlı Karabük Demir ve Çelik Fabrikalarına atanır. Bu görevi kabul etmeyerek ayrılır ve yalnız yayımlanan öykülerinin ücretiyle yetinir. Aralık 1937'de yine iş aramaya koyulur. 7 Aralık 1937 tarihli bir mektubunda, on beş gündür iş aradığını, gazeteciliğin de kendisini açmadığını yazar. Ama başka bir iş bulamazsa da yine en son çalacağı kapının gazetecilik olduğunu belirtir. Sonunda, iş bulamamış olmalı ki, Cumhuriyet gazetesinde çalışmaya başlar, orada kendisini herkese sevdirebilir. Bu sevgi, ona Paris yolunu açar. 1938 sonlarında Paris'e hareket eder. Orada, hem *Sciences Politiques*'e devam eder, hem de Cumhuriyet gazetesine öykü ve yazılar gönderir. Paris'te bir yandan öğrenime başlar, bir yandan da Paris Radyosu Türkçe yayınlar sevisinde sunuculuk görevini alır.

Paris'ten Saba'ya yazdığı mektupların birinde (1.2.1939 tarihli), yaşamından, mutluluğundan ve öğrenci olarak bulunan Oktay Rifat ile birlikte hoş günler geçirdiğini anlatır. Avrupa'yı tanımaya başladığına değinir. Ama o sırada Alman orduları da sağa sola saldırmaya başlamışlardır. Fransa da savaşa girer. Fransa hükümeti durumu, bütün yurttaşlarına ve dünyaya bildirir. Tarancı da, 13 Haziran 1940 günü, bulabildiği bir bisiklete atlayarak Paris'ten kaçır. Çünkü o gün Paris bombalanmaktadır. Périgüex'den 23.7.1940'ta Fransızca yazdığı bir kartta durumu açıklar. Fransa yollarında, bombardımanlar altında, olanca hızıyla bisikletini sürerek on gün yol almış ve Bordeaux kentine gelebilmiştir. Orada büyükelçi ile öğrenci müfettişini bulur, sonra da Périgüex'e geçer. Orada yirmi günden fazla kalır. Buradan da Fransa'nın, İsviçre yakınlarındaki Lyon kentine gider. Türkiye'nin sürekli çalışmaları sonunda yapılan anlaşma üzerine bütün öğrencilerin yurda dönmeleri sağlanır. Lyon'dan, İsviçre'deki Cenevre'ye ulaşır. Bu kentlerde 15-20 gün kalan Tarancı, şiir çalışmalarını sürdürür ve içinde bulundu-

ğu ortamın tedirgin, kararsız, korkulu izlenimlerini, yaşantılarını şiirlerinde yansıtmaya yönelir. 1940'ın Eylül ve Ekiminde Cenevre'dedir. Oradan yazdığı mektuplarda, rahat günler geçirdiği anlaşılmakta, şiirler yazdığına ilişkin satırlar bulunmaktadır. Türkiye'ye ne zaman döndüğünü kesinlikle bilemiyoruz. Ziya Osman'a, Diyarbakır'dan yazdığı 20.11.1940 tarihli mektubunda da buna ilişkin bilgi vermemiştir. Mektuplarından, gelir gelmez askere gitme girişiminde bulunduğu anlaşılmakta ve bu işin gecikmesinden dolayı da huzursuz görünmektedir. Yakınlarının arasında bulunmanın verdiği huzur ve sevinç zamanla yerini karamsar duygulara bırakmıştır. Nihayet, askerlik kararı alınır ve Tarancı, 12 Mart 1940'ta hazırlık kıtasına katılmak üzere İzmir'e giderek nisan sonlarında da yedek subay okuluna katılır. Altı aylık okul dönemi bitince, piyade yedek asteğmeni olarak Burhaniye'deki birliği çeker ve askerliğini o çevrede yapar. 1942'nin Ağustosunda Ilıca Kıyı Koruma Taburu emir subaylığına atanır. Edremit ile Burhaniye arasındaki bu taburda uzun süre kalır. Terhis tarihi olan Ekim 1943'ten sonra, İstanbul'a döner.

O yıllarda ailesi de, Diyarbakır'dan İstanbul'a taşınır. Babası, Eminönü Yemiş İskelesinde kiraladığı bir ticaretevinde çalışmaya başlar. Beyoğlu Firuzağa'da da bir ev kiralanmıştır. Tarancı, İstanbul'a gelişinde bu eve yerleşir. Babasının ticaret defterlerini tutar. Bir süre sonra yine içkiye düşkünlüğü artar, bu durum babası ile tartışmalarına yol açar. Babası, eve içkili olarak ve geç gelmesine kızar. Bu yüzden çıkan tatsız olaylar sonunda Tarancı, baba evini bırakıp Beyoğlu'nda bir pansiyona geçer. Gündüzleri babasının ticaretevinde çalışır, geceleri de bu pansiyonda kalır. Bu davranışları ise en çok annesini üzer.

Bu içki tutkusu, eski yıllardan bu yana sürüp gelmektedir. Askerliği sırasında da çok içtiği ve Emireri Abbas'ın her akşam içki masası hazırladı-

ğı mektuplarından ve şiirlerinden anlaşılmaktadır. "Edremit'e tren yoluyla bağlı, birkaç balıkçı evinden, yalnız kışın faaliyette bulunan bir zeytinyağı fabrikasından, tabur karargâhından ve radyolu bir kahveden ibaret küçük, ıssız, asûde bir yerde" içmekten, şiir yazmaktan ve "esmer bir sevgili" ile oyalanmaktan başka yapılacak işi de yoktur. Gerçekten de, en çok o yıllarda şiir yazdığı ve yayımladığı bilinmektedir. Edremit'te yaşayan Mustafa Seyyit Sutüven'i ziyaret etmiş olduğunu ve ondan iyi bir kabul görmediğini de yazmıştır.

İşte bu içki alışkanlığı yüzünden çıkan tatsız olaylar sonunda, babasıyla iyice arası açılır. Artık huzura kavuşmanın başka bir kente gitmek olacağını düşünerek Ankara'ya gider, Anadolu Ajansı'nda çevirmenlik görevine başlar. Bu arada sanatçılardan oluşan bir dost çevresi oluşur. İçki alışkanlığı bu kentte de sürer, dostlarının birçoğunun anılarında hep içkili durumlara değinen değişik anlatımlar yer almıştır. Ancak, içkiden kurtulmak için kimi çabalara giriştiği belirli saatlerdeki içki isteğini çalışarak atlatma yolunda bazı denemelere giriştiği sanılmaktadır. Saba'ya yazdığı 4 Ocak 1945 tarihli mektubunda şöyle diyor: "İşim fena değil; elime geçen para tam 157 lira 9 kuruştur. Evvelsi akşama kadar gündüzleri çalışıyordum. İki gündür gece mesaisi yapmaktayım, yani akşam yediden gece bir ila bir buçuğa kadar çalışıyorum. Bu çalışma şeklinin daha çok işime geleceğini takdir edersin. Bir kere akşamın o tehlikeli saatlerinde meyhanede ifna-yı ten edeceğime Ajans'ta ıslah-ı hal ederim; saniyen, bütün gün boş olduğuma göre, şiirle, hikâyeye ve tercümeyle uğraşmaya vakit bulabilirim."

Bir süre ajansta çalışan Tarancı, daha sonra Toprak Mahsulleri Ofisinde bir göreve geçer. Nendense bu işe pek ısınmaz. O sırada yeni kurulan Çalışma Bakanlığında çevirmenliğe atanır. Bu bakanlıkta uzun süre çalışır. Hastalığı yüzünden çalışmaları aksamaya başlar.

Anlaşıldığına göre, bu yıllarda yaşamı daha düzenlidir. Anne ve babası ile arası düzelir; onlarla mektuplaşmaya başlar. Bu arada, geceleri içki-
evlerine gider, dostlarıyla birlikte içmeyi sürdürür. Özellikle Ankara'nın Şükran adlı içkievinde geceler boyu süren bu içkili toplantılarda tartışmalar yapılır, sanat olayları üzerinde konuşulur, bazen de tartışmalar sertleşir. Bu arada, CHP'nin açtığı şiir yarışmasında "Otuz Beş Yaş" adlı şiiriyle birincilik ödülünü kazanır. Bir yandan da çalıştığı bakanlıkta bir kıza âşık olmuştur. Bu seviyle birçok şiir yazar.

Bu bakanlıktaki çalışmalarını, gece içki sofraları ve her dakikası sevinin etkisiyle geçen günlerden sonra, 4 Temmuz 1951 tarihinde Cavidan Tınaz ile evlenir. Artık yeni bir yaşama başlamıştır. Eşinin yardımı ve telkiniyle rakıyı azaltmış ve artık içkievi yerine kendi evine gelir olmuştur. Karısına bir an önce kavuşma isteğiyle evine koşar, düzenli bir ev erkeği olmaya çalışır. Bu hava onu yeni şiirler yazmaya yöneltir. Artık yaşamı, dış ve iç yönüyle değişmiştir. Bu değişikliği bütün dostları yakından gözler. Mutlu ve huzurlu bir dönem başlar yaşamında.

1952 ve 1953 yılları böyle geçer. 1953 Aralığı sonlarında bir hastalık belirtisi çıkar. Kalbinden yakını. Zaman içinde bu rahatsızlıklar artar ve bir gün birdenbire Ankara Nümune Hastanesine kaldırılır. Bu hastanede günlerce kendinden geçmiş bir durumda yatar. 1954 Ocağının son yarısında ortaya çıkan bu durum karşısında gereken tedavilere girişilir. Tarancı'ya tam bir felç gelmiştir. Ne kıpırdayabilmekte, ne de konuşabilmektedir. Belleğini de yitirmiş gibidir. Konuşulanların çoğunu anlamaz, durup durup gülmeye ağlama arası sesler çıkarır. Bir süre sonra İstanbul'a götürülmesine karar verilir. Bu sırada biraz iyileşir gibi olur. İstanbul'daki Sosyal Sigortalar Hastanesine yatırılır. Prof. Dr. Frank'a gösterilmesi ve

gerekiyorsa bir konsültasyon yapılması için İstanbul uygun bulunmuştur.

Ziya Osman Saba, hastanedeki karşılaşmalarını şöyle anlatır bir yazısında:

*"Beni birden tanıyamamış gibi baktı, sonra yaklaşmamla, aramızda birkaç metre kalmasıyla, tüyler ürpertici, kulaklarımdan gitmeyecek bir sesle bağırmaya başladı. Demek o ses bütün konuşması olmuştur. O sese, bir eski arkadaşını görmekteki sevincini, onunla konuşamamaktaki ıstı-
rabını, belki, o arkadaş görmesiyle dilinin çözül-
vermesi ümidini bile katıyor; ondan, ağzını aç-
bildiği kadar açmış, sevinçle bağırır gibiyken bir
yandan da hıçkırıyor, hıçkırırken de Tanrıya yal-
varmaktan geri kalmıyordu. Boynuna sarılmakla
susturabilmişim. Sanki o ses de birden gözyaşı
oluverip görmeyeli büsbütün mahzunlaşmış gözle-
rinden, birbiri arkasına yuvarlanmaya başlamış-
tı. Bir eski arkadaşını görmesi de beklediği mucize-
yi yaratmamış, olanca sesiyle bağırmasına, kıpır-
damayı, bütün gücüyle bir daha denemiş olma-
sına rağmen, ne dilini bağlayan uğursuz düğümü
çözebilmişti, ne elini kolunu saran bağları..."*

İstanbul'daki tedavi ve konsültasyonlar so-
nunda iyileşemeyeceğine karar verilir, Diyarba-
kır'a götürülmesi uygun bulunur. Babası da yeni-
den ticaretevinin Diyarbakır'a taşımıştır. Tarancı,
artık, doğduğu evin doğduğu odasında hasta yat-
maktadır. Bir yıl kadar böylece yatar. Eşinin
1955 Ekiminde gönderdiği bir hekim Diyarba-
kır'da kalmasını doğru bulmaz ve tedavi için An-
kara'ya gitmesinin yararlı olacağını bildirir. Bu-
nun üzerine, 7 Ekim 1955'te Diyarbakır'dan, An-
kara'ya götürülür ve Ankara Tıp Fakültesi Hasta-
nesine yatırılır. Fizyoterapi Kliniğinde bir süre
yatan Tarancı, daha sonraki günlerde de belirli
zamanlarda bu klinikte tedavi görür. Ne var ki,
durum iyi değildir. On bir aylık tedavi süresinin
başlangıcında sevindirici gelişmeler olmuş ise de

hastalığın oldukça eski olması yüzünden, tedavinin zaman alacağı söylenir, hatta olumlu sonuç alınacağı sanılır. Belleği yerine gelmiş, söylenenleri anlamaya ve yazıları okumaya başlamıştır. Konuşulanları ve okunanları sıkıntısız dinleyip anlayabilmekte, eskileri anımsamaktadır. Bu arada, bazı kelimeleri söylemeye (bunlar 15-20 kaddı), felçli olan sağ ayağını oynatmaya ve bükülü kalan kolunu kıpırdatmaya da başlar. Zaman içinde yavaş yavaş yürür, yüzüne renk gelir. Bu arada, Viyana'ya gönderilmesi ve tedavinin orada devamı yolunda bir girişim görülür. 6 Eylül 1956 günü Viyana'ya gönderilir. Ancak oradaki tedavisi sırasında zatülcenpten, 12 Ekim 1956 günü yaşamı son bulur. Yurda getirilen cenazesi, 26 Ekim 1956'da Ankara'da toprağa verilir.

"Şiirde Türkçeyi en iyi kullanmış şairlerden biri olan Cahit", son günlerinde güzel dilimizi kullanamaz ve konuşamaz duruma gelmiştir.

Tarancı, liseyi bitirdikten sonraki yıllarda içkiye iyiden iyiye vermiştir kendini. Bu alışkanlığından kurtulamaması, onun yaşamının son bulmasında önemli bir etkidir. Yaşamı boyunca birçok kez âşık olmuştur. Şiirlerinde "Beşiktaşlım" diye geçen sevgiliden başlayarak (belki daha öncesi de vardır) Ilıca'daki "esmer sevgili"ye kadar birçok sevgilisi bulunduğu söylenebilir. Ziya Osman Saba'ya göre, onun sevgilileri hep küçük kızlardı. Bunun nedenini şöyle anlatır Saba: "Cahit, kendisinin çirkin, hiçbir kızın beğenmeyeceği, beğenemeyeceği kadar çirkin olduğuna inanmıştı." Kendisi de Ziya Osman'a şunları söylemişti: "Ben çirkinim, yetişkin kızlardan beni beğenen olmaz. Onlar tecrübelidir. Ben, ancak küçük yaştaki toy kızları elde edebilirim, ancak onlar bana yüz verirler". Bu fiziksel durum, onun ruhsal yapısı üzerinde de etkiler yapmıştır. "Fizik yapısından, ken-

di deyimiyle, dar kalıbından memnun görünmüyor", meyhanedeki aynalarda yüzünü görünce, belki bir kadeh daha içiyordu. Bu çirkinlikten doğan çekingenlik ve yalnızlık onun şiirinde kendini gösteren anakonulardan biridir. Nadir Nadi, bir yazısında, "Cahit çok zeki, çok içli, biraz içine kapalı, durmaksızın kendi kendini araştıran gerçek bir şairdi. Dış görünüşünü çirkin sanması onda birtakım kompleksler doğurmuştu" der.

Sabahattin Kudret Aksal'ın dediği gibi Tarancı, "yaşamayı bir kadehin karşısında şiir düşünmek, şiir söylemek, şiirden konuşmakla geçti." Sağlığında, bazı çevreler tarafından komünistlikle suçlanmıştır. Mehmet Kaplan ise *Ölçü* dergisinde (Haziran 1957) şunları yazmıştır: "Nâzım Hikmet için yazdığı şiir, Cahit'i, bazı milliyetçiler nazarında şüpheli bir insan haline getirmiştir. Benim kanaatime göre Cahit, bu şiiri, bir gaflet neticesi yazmıştır. O, Nâzım'ı sadece bir şair olarak takdir etmiştir. Yoksa Cahit'in komünizmle bir ilgisi yoktur. Ne şiirlerinde, ne de mektuplarında bunu gösteren bir işaret görebiliyorum. Onun estetiği de, hayat görüşü de herhangi bir ideolojiye yer vermez. O, sadece şair ve halis bir şairdir. Bir propagandacı, şiiri gaye değil vasıta telakki eden bir ideolog, şiir estetiği üzerinde bu kadar durmaz."

SANATI

Cahit Sıtkı Tarancı, şiir estetiği üzerinde uzun uzun durmuştur. **Ziya'ya Mektuplar** adlı kitabında toplanan mektuplarında hem şiir estetiği üzerinde durmuş, hem de kendi şiirleri ve Saba'nın şiirleri ile ilgili görüşlerini belirtirken konuya eğilmiştir. Bu nedenle, önce, onun şiirle ilgili görüşlerini açıklamakta yarar var. Tarancı, bu görüşlerini belirten bazı yazılar da yayımlamıştır. Birçok öyküsü bulunmakla birlikte öykücülüğün estetiği üzerinde durmuş değildir. Kaldı ki, öykülerini şiirleriyle aynı tartıya koyma olanağı da yoktur.

A) ŞİİR ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

Cahit Sıtkı'ya göre şiir, *"Kelimeler ile güzel şekiller kurma sanatıdır."* Şiiri, dil ve sözcük işi olarak kabul etmekte; özellikle propagandaya yaslanan bir özden uzak görmektedir. Onun anlayışında sözcük boş bir kalıp değildir. *"Şairin hisleri, fikirleri, hayalleri, dünya görüşü, felsefesi, şahsiyeti, her şeyi şiirde belli olur."* Fakat, bu *"duygular, fikirler, buluşlar filan sonra gelir,"* ilk önce gelen sözcüktür.

Tarancı'ya göre, *"şiir öyle bir nesnedir ki, kelime çıkardın mı, hatta kelimenin yerini değiştirdin mi büyüğü bozulur, sihri kaçır... Mısrada da fazla kelime aynı neticeyi doğurur, mısraın edasını çirkinleştirir, bozar, mısraı mısralıktan çıkı-*

rır. Her kelime, hissesine düşen sesi, mana, tedai ve daha bir sürü vazifeleri eda edemedi mi lüzumsuzdur; o mısrada yeri yoktur." Zaten, ona göre, bir sözcük "annedir, dosttur, kadehtir, hasrettir, hayaldir, yani bir manası, bir tedaisi, bir gölgesi, hatta bir rengi ve tadı olan nesnedir." Bu yüzden, sözcüğe gereken önemi vermek gerekir. Bu nedenle, şiir, yazıldığı dilde şiirdir. Başka bir dile çevrildiğinde sözcüklerin ritminden doğan musiki yok olur, şiirin büyüğü ortadan kalkar, sözcüklerin çağrışım gücü azalır. Şiirin, bir ulusun tarihini, kültürünü, insanını verebilen üstün bir gücü vardır. "Şiir, insanoğlunun ruhundaki her suale, bülbül sesiyle, acı veya tatlı, yanık veya şen cevap verebilecek bir kudrettir, yeter ki o tele dokunmasını, ondan istediğin nağmeyi çıkarmasını bilesin." Kaldı ki, "aslolan şey, kelimeleri yaşatmaktır, sen onlara hayat verdikten sonra geri sine karışma. Hatta ufak tefek kusurlarını da hoş görmek bazen şiirin çok lehinde oluyor. Çünkü şiir, daima en ummadığımız yerededir." Başarılı olan "hoşa giden, kalan, güzelliğini cümleye kabul ve tasdik ettiren şiirlerde bir genç kızın gülümsemesi, bir arabanın sokaktan geçmesi, bir çocuğun şunu bunu isterim demesi, bir dostun koluna girilmesi, bir fakire sadaka verilmesi gibi kendiliğinden ve vasıtasız oluveren hayat faaliyetlerinin, beşer davranmalarının tabiiliği ve samimiyeti mevcuttur."

Bu sözlerinden 'de anlaşılacağı gibi Tarancı, şiirin söz sanatı olduğuna inanan bir sanatçıdır. Bu bakımdan "şiir, kelimeler dinidir" diyen Mallarmé gibi düşünmektedir. "Kelimelerden ziyade duydukları ve düşündükleri şeyin güzelliğine ehemmiyet" vermeyi büyük bir hata olarak kabul etmektedir. Şiirde yararlılığı ve propagandayı aklından geçirmemiştir. Yaşadığı günlerdeki şiir akımlarının dışında kalmış, sanatta insanı ve yaşamını ön planda tutmuştur. Ona göre, içine insan girmeyen, yahut insanı anımsatan izler bu-

lunmayan ıssız bir doğa parçası, doğa olarak belki güzeldir, fakat sanatsal açıdan güzel değildir.

Şiir, tek kişi için olduğu kadar toplum için de bir gereksinmedir. İnsan, bir olay, bir olgu karşısında duygulanır; içinde bir kımıldama, bir kıpırtı başlar. Bu anda şiirin büyük bir gereksinme olduğunu anlarız. Robert Lynd'e göre, "bazı tenkitçiler sanatın hayattan bir kurtuluş olduğunu söylemeyi yeter sayarlar. Halbuki sanat sadece hayatın dışına doğru değil, aynı zamanda hayatın içine doğru da bir kurtuluştur." Tarancı da bu gerçeği iyi görmüştür.

Şiir, bir anlam ve uyum bileşiğidir. Bu bileşiği sağlamak kolay da değildir. Mallarmé, "şiir, tesadüfün kelime kelime yenilmesidir" demişti; Tarancı da bunu "tesadüfü sabırla aramak ve bulmak" anlamında yorumlamıştır. Dizeler, nefes alıp verme gibidir. Bunu böyle algılamadıkça, kalıcı sesler ve nağmeler çıkarmak mümkün değildir elbette.

Tarancı, şiirde ayrıntılardan hoşlanmaz, olabildiğince yoğunlaştırma yapılmasından yanadır. Bu arada, Verlaine'in çok sevdiği ve dilimize de aktardığı bir şiirinden şu iki dizeyi örnek gösterir: "Le ciel est, par-dessus le toit/Si bleu, si calme" (Gök damların üstünde/Öyle mavi, öyle sakin). Şiirde fantezilerin, iri iri sözlerin bu iki dize yanında nasıl hiç kaldığını belirtir. Yoğunluğun yanında kıvamdan da söz eder. *"Hani şu, ele alınınca dağılıveren, ufalıveren ve bu yüzden, camekânda ki duruşuyla vaat ettiği lezzete bir türlü varamadığımız börekler (ah o canım sulh günleri) var ya; onlara benziyor. Şiirin yufkası, yağı, kıyması, peyniri ilah... arasında sıkı bir bağ, bir lehim lazım. Serbest vezinde bunun güç olduğunu biliyorum. Ve kısmen mazursun (sanatkâr için mazeret olmaz ya!), neyse, zordur. Çünkü aruzda ve hecedeki kafiye, vezin, takti bu kıvamın binalarda, duvarlarda gördüğümüz harç kabilinden, göze görünür*

işaretleridir. Serbest vezinde, benim anladığım serbest vezinde, göze görünür bir harç olmadığına göre, mısralar birbirlerine gizli bir harçla (bu, biten mısraın son hecesiyle, başlayan mısraın ilk hecesi arasında tutkal mahiyetinde bir ses, mana ve tedai bağı olabilir) perçinlenmelidir." Bunun için de sözcükleri çok iyi tanımak, onların ses durumlarını bilmek gerekir. Hangi sözcük hangi sözcüğün, hangi hece hangi hecenin yanına gelirse bir ışık çıkar ortaya. Bunu iyi bilmek gerekir. Sözgeşi, "eski", "ev", "olmak", "orda" ve "Eyüpsultan'da" sözcüklerinin bir araya gelip elbirliğiyle yarattığı ses dünyasının güzelliğine dikkat etmek zorunludur. Ne varsa, o dünyadadır. Ziya Osman'ın bir şiiri üzerinde dururken "eski" sıfatını yerinde bulur ve bunun, gözümüzün önüne harap bir evden çok eski zaman mimarisi biçiminde yapıp doğu anlayışı içinde döşenmiş bir evi getirdiğini; ozanın böyle bir evde doğduğunu anımsattığını söyler. "Orda" sözcüğünün ise, bugünkü yaş ile çocukluk arasındaki mesafeyi ses biçiminde vermede başarılı olduğunu belirtir. "Hele Eyüp demeyip Eyüpsultan demekle, çocukluğunun, Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarına rastladığını" çok güzel sezdirdiğine dikkati çeker.

Sözcüklerin şiirin içindeki rolüne, Yaşar Nabi'ye yazdığı bir mektubunda şöyle değinir: "*Çünkü şiirde kelimelerin oynadığı primordial rol hepimizce malumdur... Mesela, gönderdiğim şu küçük şiirde kasvet yerine sıkıntı, davet yerine çağrış, hürriyet yerine başboşluk, beyaz yerine ak, karar yerine onay (tam karşılığı mı, değil mi, iyi bilmiyorum), ser yerine baş (ki hiç olmaz) koymayı düşündüm ve şiiri yeni baştan yazmak istedimse de gördüm ki, şiirin bütün kıymeti -varsa eğer- ve bence charme'i (yakışığı) bilhassa bu kelimelerde, bu kelimelerin birbiri ile mukaffa (uyaklı) olmasında ve şairdeki haleti ruhiyeyi tam olarak ifade etmesindedir."*

Tarancı, sözcüklerin birbiriyle bağlantıları

na, özellikle dizede ve şiirdeki yerlerine önem verilmesi görüşündedir. Ayrıca, sözcüklerin uyardığı izlenim ve anılar bakımından da konuya önemle eğiliyor. Söz gelişi, yukarıda andığımız "eski", "ev", "orda" ve "Eyüpsultan'da" sözcüklerinin bulunduğu şiiri ele aldığı anda şunları söylüyor: *"İnsan merak ediyor: Acaba bu ev nerede? Sonradan gelen 'orda' kelimesiyle uzaklar gösterilirken, okuyucu gene de merak içindedir, gösterilen uzaklık belirsizdir. Ancak 'Eyüpsultanda' diyerek boş görünen ufukta birdenbire canlı bir semtin silüetini gösterdikten sonra durum aydınlanmaktadır. Aynı zamanda 'sultan' kelimesiyle bir tarih de mısraa dolmuş bulunuyor. İşte bunlar ince şeylerdir."* Tarancı, sözcüklerin şiirde kullanılışlarına ya da şiirde yer alan sözcüklere büyük önem vermekte, *"ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz"* dizesindeki "hatıra" yerine aklıma sözcüğünün kullanılması durumunu incelemekte ve şiir estetiğine ne kadar bağlı olduğunu belirtmektedir.

Şiirin sözcüklerle güzel biçimler kurma sanatı olduğunu söylediğine göre, güzelliği de betimliyor Tarancı. Mektupları arasında güzelliğin tanımına dönük bir açıklama yoktur ama, şiirde güzellik derken, gerçek yaşamdaki güzelliği göz önünde bulundurmak gerekiyor. Bütün sorun "ne"yin "nerede", "ne zaman" güzel olabileceğini, bütünün havasını bozmayacağını sezmek ve bilmektir. Yaşanmış olan, sanat bakımından daha gerçek ve daha güzeldir. Bütün güzel şiirler, yaşanmışın nağmesi ve sesi değil midir? Bu yaşanmışlık yanında başka bir öge de harekettir. Ona göre, *"bütün estetik değerler harekettir."* "Rak-seden kadının," hareket eden araçların duranlardan daha güzel olduğuna inanır. Güzelliğin üçüncü ögesi ise biçimdir. Tarancı'ya göre, güzellik ancak biçimde belirebilir. Bu görüşlerine uygun olarak, Lamartine'in "Göl" (Le Lac), Baudelaire'in "Balkon" (Le Balcon) ve Verlaine'in "Sagesse" şiirleriyle Yahya Kemal'in "Açık Deniz" adlı şiirlerini

yaşanmışlığın "nağmesi" olarak anar. Güzelliğin hareket ögesi ile ilgili olarak da şunları yazar: *"Bilmem dikkat ettin mi, tren, vapur, araba ilah.. gibi şeyler yani insan elinden çıkmış şeyler hareket halinde güzeldir. Seksen kilometre giden bir ekspresin, garda pinekleyen bir katardan milyonlarca defa güzel olduğunu söylemeye hacet bile yok. Halbuki hayvanların, mesela kedilerin, köpeklerin, horozların bazen 'dururken' halleri, bazen de hareket halleri güzeldir. Gene bunun gibi, mesela deniz, ağaç, bulut ilah.. gibi tabiat unsurları da keza bazen dururken güzeldirler, bazen de hareket halindeyken. Deniz bilhassa her haliyle güzeldir..."*

Şiir ve İnsan: Sanatçı kendinden, kendi duyuş ve düşüncelerinden ürününe bir şeyler kattığına göre, her şeyden önce insanı şiire sokuyor demektir. Gerçekçi de olsa, gerçeküstücü de olsa bir sanatçı insandan kaçamaz. Tarancı'ya göre, insan her şeyin başındadır. Saba'nın bir şiiri hakkında yazarken, *"ruhsuz mükemmeliyetin"* (Parnasyenliğin), insan payından yoksunluktan ileri geldiğini belirtir ve insandan şaşmamak gerektiğine özellikle dikkati çeker. Ona göre, *"başımızın belası da mevlası da insandır.. Mallarmé ve Valéry'nin o kısmi soğuklukları herhalde insanı ihmal etmiş olmalarından ileri gelmektedir. Mucerreret şiirden bunun için kaçmak gerek."* Sanat, doğaya katılmış insandır. Ancak, insanlardan oluşan toplum ile ilgili bir açıklaması yoktur. Öyle sanıyoruz ki, insanı ihmal etmemekle toplumu da ihmal etmediği kanısındadır. Bireylerden hareketle topluma uzanır. Söz gelişi, bir tek şato sözcüğüyle dizeye bütün bir ortaçağın dolduğunu, bütün bir tarihin ve insan kalabalığının dizede yaşadığını belirtmiştir. Böylece, şiirde kullanılan sözcüklerin üzerinde durulmalı, onları soyut sözcükler olarak alıp değerlendirmemelidir. Kendisinin yazdığı "Robenson" adlı şiiri ele alalım sözgelişi;

Robenson efsanesi, ancak toplum içinde çok bunaldığımız zamanlar bizi çeken bir efsanedir; yoksa uygulaması öyle pek kolay bir şey değildir. Aslında da "Robenson" adlı şiiri, bir bunalmanın ürünüdür ve Tarancı hiçbir zaman böyle bir yaşam biçimine yönelmemiştir. Ama bu şiirin bir bunalım şiiri olduğu bilinmeli ve sözcüklerin de bunu duyurmaya dönük olarak seçildiği unutulmamalıdır. Robenson, toplumdan uzaklaşmanın simgesidir. Tarancı, ancak bunalım anlarında böyle bir duygu içine girildiğini, yoksa insanın toplumdan uzaklaşamayacağını, soyutlanamayacağını belirtmek istemiştir.

Şiirde Biçim ve Anlam: Bir sözün anlamını anladıktan sonra, onu unutsak da başka türlü anlatabiliriz. Ama bir sanat yapısındaki anlam, o yapıta büründüğü biçimden başka türlü, başka bir sözle anlatılamaz. Bu yüzden, Tarancı da biçim üzerinde çok durmuştur. Ona göre biçim (form), söylemek istediği şeyin (duygu, düşleme, düşünce, izlenim) nasıl söylenmesi gerektiğini sezerek, onu öyle söylemektir. Orf'un anlayışında şiir, sanatçıyı baskı altında tutar; sanatçının kaprisinin, alışkanlığının tutsağı olmaz ve kendi yaşamını yaşar, kendisinin istediği biçimi sanatçıya zorla kabul ettirir. Sanatçı, *"şiirin bu hasretini sezip ona o biçimi verebilmelidir."* Yoksa, hep aynı biçimler, kalıplar içinde kalmak ve bunda direnmek hatalıdır. Sözcelişi, Heredia'nın bütün şiirleri sone biçiminde değildi. Ama sanatçı, biçimin tutsağı olarak onları hep bu biçim içinde vermek istiyor ve bu yüzden de sanatına hayınlık ediyordu. Ziya Osman Saba'nın ilk dönemindeki tutumu da böyledir. Sone biçiminin, onun şiirine ne kadar kötülük ettiği ortadadır. Biçime evet, ama biçim tutsaklığına hayır, der gibidir Tarancı. Çünkü Ataç'ın dediği gibi, biçim olmayınca hiçlik, boşluk vardır. Biçime tutsak olunca da ortaya moloz yığını çıkabilir. Tarancı, bir mektubunda şunları yaz-

mıştır Saba'ya: "Şair her şiirin ortaya çıkardığı ölçüyü (söyleyişi, elbiseyi, biçimi demektir) keşfe-den adamdır dediğim zaman şiire canlı bir varlığın arzu, özlem, birleşme faaliyetlerinle, hareketlerini izafe etmiştim. Gerçekten de öyledir. Eski şiirlerimden birçoğunun karşına dikilip elbiselerinden yakındıklarını; 'utanmıyor musun bizim bu halimizden?' dediklerini düşündüğüm, hayal ettiğim çok olmuştur. Bayram yerine gönderdiğimiz çocuğun elbisesine gösterdiğimiz itinayı, yayımladığımız şiirin biçiminde de gösterdiğimiz, gösterebildiğimiz gün, sorun yüzde doksan çözümlenmiş denebilir."

Şiirde anlam sestten ayrı olarak düşünülemez. Rakıda üzümü, rakının lezzetinden ayrı düşünemezsek, şiirde anlamı da sestten ayrı düşünemeyiz. Ahmet Haşim'in dediği gibi, "şiirde anlamdan ne kastedildiğini bilmiyoruz. Fikir dedikleri bayağı görüşler yığını mı, öykü mü, mazmun mu ve vuzuh ("açıklık") bunların olağan algılamaya göre anlaşılması mı demektir? Şiir için bunları zorunlu sayanlar, şiiri tarih, felsefe, nutuk, güzel söz söyleme gibi bir sürü söz sanatlarıyla karıştıranlar ve onu asıl çehre ve belirtilerinden seçip tanımayanlardır." Tarancı'nın görüşü de budur.

Şiirde Konu: Dezsö Kösztolenyi'ye göre, "bir heykeltıraş için heykelini beyaz veya kırmızı mermerden yapması neyse, şair için de şiirin konusu ancak o kadar önemlidir. Şiirin konusu, asıl şiirle hiçbir suretle ilgili değildir. Herhangi bir ölümsüz şairin şiirini fikir diline çevirecek olsak, esas konunun bin kez yazılmış, yıpranmış bir fikir olduğu ortaya çıkar... İyice düşünülürse, her yüksek şiir, şiire ne kadar yakınsa ve kelimelerin verimli ortamından ne kadar kuvvetle fişkırpı yükselirse o derece konusuzdur. O, nasılsa öyledir ve konusu bundan başka bir şey değildir. Onun anlamı ve

konusu bir sütun olarak şiiri oluşturur." Tarancı da aynı düşüncededir. Şiirde konu arayanların karşısındadır. Konular ve temler arasında hiçbir derecelemeden yana olmadığını belirtmekte ve *"sanat yapıtında güzelliğin bahsedilen şeyden fazla ondan nasıl bahsedildiği keyfiyetiyle ilgili olduğuna inanmışımdır.. demek istediğim, konuya kesinlikle önem vermemeli"* demektedir.

Şiirde Ölçü: Tarancı'nın şiir yazmaya başladığı yıllarda aruz bırakılmış, hece yaygınlık kazanmış durumdaydı. Şiirde ustalığın kapısına vardığında ise özgür koşuk moda olmuştu. Ona göre, bir sanatçı bu üç ölçüyü de kullanabilir ve kullandığında da öbür ölçüyle yazılanları küçük görmemelidir. Emile Hérriot, bir yazısında, "ölçülü nazmın en büyük düşmanları, bu ölçüyle kötü şiir yazarlardır" demişti. Tarancı da aynı görüşü paylaşır görünmektedir. Birçok mektubunda bu konuya eğilmiştir. Aruz ölçüsünü kullananlara heceyle yazılmış olanı kabul ettiremediğiniz gibi, özgür koşukla yazana da aruzla yazılmış güzel şiiri kabul ettiremezsiniz. Bunlar, ölçünün, sözcüklerin istenen sesi çıkarabilmesi için şu ya da bu biçimde düzenlenmesinden başka bir şey olduğunu kabul edemezler. Bu düzenleme, aruz ve hecede olduğu gibi şairi birtakım kayıtlarla bağlar, ya da özgür koşukta olduğu gibi kayıtlarını şairin kendinden alır. Bu düzenlemeler arasında öyle büyük ayrılıklar da yoktur. Bir ölçüye saplanıp kalmak, ona göre, her bitkinin her toprakta yetişebileceğini ileri sürmek gibidir. Özgür koşuğa eğilmesinin, söylemek istediğini kekelemeden, rahat rahat söyleyebilmek için olduğunu belirtmiştir. Bir mektubunda, özgür koşuk (serbest vezin) konusundaki görüşlerini şöyle belirtmiştir: *"Benim serbest vezin anlayışını büsbütün başkadır. Gerek eski aruz vezniyle yazılmış nispeten serbest şiirler, gerek Nâzım'ın serbest vezni, gerekse Oktay'ın ve Orhan'inkiler, hepsinde gene vezinli, ka-*

fiyeli şiire benzemek gayretleri vardır: mısraların kesilişinde, takdim tehirlerde ve hatta bazen lüzumsuz suniliklerde. Halbuki benim istediğim şey, içten geleni en tabii, en külfetsiz lisanla kâğıda geçirmektir. Hoş, bence asıl mesele, söylemek istediğimiz şeyi, kullandığımız dilin imkânları dahilinde en mükemmel şekilde söylemektir. Mükemmeliyet ne aruzun, ne hecenin, ne de serbest veznin inhisarı altına aldığı bir nesnedir. Mükemmeliyet, şairin, kullandığı dilden azamiyi koparmasıdır. Zaten kafiye, vezin filan bu mükemmeliyet iradesinin emrinde çalıştıkları nispette elzemdirler, yoksa daima değil. Bütün bunlardan sonra artık hep serbest yazacağım manasını çıkarma. Onu da yazarım. Evime bazen yaya, bazen atla, bazen otomobille gitmek keyfime, tabii kimse karışamaz, değil mi? Ve itiraf ederim ki, her türlü gi-dişin, kendine mahsus charme (zevk)ları vardır. Sonra bazı şiir vardır ki, vezinli kafiyeyle gelir, bazı- sısı da başıboş gelir. Hepsine hoş geldin safa gel- din demek en güzeli değil mi? Aslolan şey, kelimeler- i yaşatmaktır, sen onlara hayat verdikten sonra gerisine karışma."

Şiirde Uyak: Baskı makinelerinin fazla ve yaygın bulunmadığı, bu yüzden kitap basılamadığı ve okuma yazma bilenlerin çok az olduğu çağ- larda ya da yıllarda, şiirin bellekte kalması için uyağın önemli bir rolü bulunduğu söylenebilir. Sözgelisi, bizim âşık edebiyatında, halkbilimi ürünlerinde uyak, büyük bir yer tutar ve hatta yazan âşığın adı unutulmasın diye, son dörtlükte adı belirtilir. Bu bir gelenektir. Bellek yönünden bu önem, halkbilimi ürünlerinin de günümüze ka- dar gelmesini sağlamıştır. Âşık edebiyatı ürünle- rinin de hangi âşığın malı olduğu bu gelenekle mümkün olabilmektedir. Kolayca bellekte tutul- ması, edebiyatın bellibaşlı öğelerinden biridir el- bette. Bellek, uyak gibi, ölçü gibi ve seci gibi belir- li kalıplar istemektedir.

Tarancı, bir mektubunda, bir güzellik ögesi olarak kullanılmadıkları zaman insanın canını sıkan uyak ve ölçü tutsaklığından kurtulmanın yararına dokunurken, başka zaman yazdığı bir mektubunda ise uyağın, şiir ortamını harekete geçiren bir güzellik ögesi olduğuna değinir. Bu son görüşünü de, Rimbaud'nun ünlü bir şiirinden aldığı "*O saison, o châteaux; / Quelle âme est sans défaut?*" dizelerini anarak belirtir. Bunu dilimize çevirirsek "Mevsimler, konaklar/Kusursuz can olur mu" biçimine girer ve öbür dizeleri de buna uydurmak gerekir. Ama Tarancı, uyak görüşünü Fransızca metin üzerinde şöyle açıklar: "*Rimbaud, birinci dizede 'châteaux' yerine 'forêts' (ormanlar) deseydi -ki vezin bozulmaz- şiir birdenbire kaybolur, beytin lezzeti kalmazdı. Bu beytin iki şeklini aklında mukayese et. Söylemek istenen şey gene söyleniyor: kişi noksansız olur mu, anlamında bir şey, değil mi? Demek mevzu ve anafikir aynıyla baki kalmakta. Ama neye yarar? Fikrin, şiir ortamına iletkenlik görevi görebileceğini, kim söyledi?.. Ormanlı beyitte, cereyanı kesilen bir elektrik lambasının birdenbire etrafı karanlıklara boğması gibi hazin bir olay, bir olgu karşındayız... Halbuki beytin asıl şeklinde 'châteaux' kelimesini söyler söylemez, o şatoda yaşamış, anılar bırakmış olan insanlar gözümüzün önüne geliyor ve anlıyoruz, hiç değilse seziyoruz ki Rimbaud o insanlara hitap ediyor, kişinin noksansız olmaya-çağını onlara soruyor. Bana kalırsa, bir tek şato kelimesiyle, mısraa bütün ortaçağ dolmaktadır."* Tarancı ayrıca, Fransızca metinlerdeki "*..teaux*" ve "*..faut*" hecelerindeki yansımaya da değinip bu yansımadan uğultu, uzaklık ve zaman yönünden nasıl yararlandığını da belirtmektedir.

Tarancı, kendisinin "Hep Yaşadığıma Dair" adlı şiirini ele alarak aynı olguyu ortaya koymaktadır. Bu şiirin son iki dizesi olan "*Ve esnemem ikide bir / Hep yaşadığıma dair*"le aynı sesin çıkarıldığını ve şiirin başından bu yana hazırlanmak-

ta olan ortak nağmenin "arada bir" ile "dair" uyağıyla doğduğunu, okunduktan sonra, bütün dizelerde sayılan eşya, hareket ve izlenimlerin hep aynı şeyi anlatmak, duyurmak istediğinin bilincine son dizelerdeki bu ses birliğiyle varıldığını seziyor diye ekliyor sözlerine.

Uyak, eskiçağlarda ses benzerliğinden yararlanılarak şiirin bellekte kalmasına yardımcı bir öge olarak görevini yerine getirmiştir. Bugün de böyle olduğunu yadsıyamayız. Ama çağımızda şiiri Tarancı gibi anlayanlar için konu burada bitmemekte ve uyağın gerçek şiiri yaratmada ne kadar önemli bir görevi bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Şiirin sözcüklerle yazılması, herhalde bundan başka bir anlama gelemez. Sanatçının görevi, ona göre, bize sesler dinletmesi olduğuna göre, sözcüklerin ses ve çağrışım gücünden yararlanma yolundaki çabalarını ve titizliğini bu satırları ile daha iyi anlıyoruz.

Şair Kimdir: Manzum her yazıya şiir denilemeyeceği gibi, her kişiye de şair denemez. Şiir sanatının ne kadar güç olduğunu ve kendine özgü kuralları bulunduğunu, nazım kurallarına uyularak şiir yazılamayacağını, başka bir deyişle, yalnızca bu kurallara göre yazılanların şiir adını alamayacağını biliyoruz. Bu başarıyı gösteremeyenlere şair, şiir sanatçısı diyemeyiz. Tarancı'ya göre, sanatçılığın ilk koşulu, olmamış bir meyveyi koparmamak, beklemek sabrını gösterebilmektir. Yazılan bir müsvedde üzerinde günlerce, aylarca durabilmek ve onun kusurlu yönlerini yeniden ele alabilmek, bir sözcük üzerinde bir kuyumcu titizliğiyle durmak zorunludur. Bunu yapamayanlara ve bu sabrı gösteremeyenlere de kolayından sanatçı dememek gerekir. Bütün sorun, gerçeklerini yapmacalarından ayıracak şiirsel içgüdüye sahip olabilmekte, gerçek hazinenin kapılarını sihirli bir sözle ya da hareketle açabilmektedir.

Tarancı, zaman zaman, bugünkü toplumlar-
da pek de iyi gözle bakılmayan sanatçıların duru-
muna değinir. Sanatçıların yöneteceği bir ülke
düşler. Ona göre, en ileri, en mükemmel insanlık
ve insan yönetimi kurallarının sanatçılar tarafın-
dan konulabildiğine inanmak gerekir. Sözgelisi,
yalnızca Baudelaire'den, bir insanın toplum için-
deki hareketlerini düzenleyecek kurallar dermesi-
ni çıkarmak olağandır. Ama bu, sanatçıların, top-
lumun, toplumsal bir davanın buyruğunda olması
anlamına alınmamalıdır. Çünkü, sanat başlıbaşı-
na bir davadır. Sanatçıların ve bu arada şairlerin
topluma yararlı olmadıklarını ve toplumdan ko-
vulmaları gerektiğini söyleyenler de çıkmıştır el-
bette. Bu da Coceau'nun, "şair güzel bir yalandır"
sözünü haklı kılar. Aslında, Tarancı, ne yönetime
karışmak ister, ne de toplumdan kovulmayı bek-
ler. Toplumdaki her insanın bir görevi olduğu gibi
şairin de bir görevi olduğu inancında ve sanatın
bir dava olduğu kanısındadır. Bu görüş onu, ölü-
müne kadar mutlu kılmıştır.

B) TARANCI'NIN ŞİİRLERİ

Cahit Sıtkı Tarancı'nın ilk şiirlerinden, Ziya
Osman Saba'nın anılarında bulunan bilgilerden
haberimiz olabilmıştır. 1928'de Galatasaray Lise-
sine gelen Tarancı'nın şiir yazdığını böylece öğre-
niyoruz. Fakat, gene Saba'ya göre, Tarancı daha
önceki yıllarda da bazı şiir denemeleri yapmıştır.
Gerek 1928'de yazdıkları, gerekse daha önceki de-
nemeleri nelerdir? Bunları bilemiyoruz. Belki bu
yıllarda yazdıklarının bazıları ilk kitabında yer
almıştır. Ölmünden sonra yayımlanan **Sonrası**
adlı kitabında bulunup da sağlığında yayımladığı
kitaplarına girmeyen şiirlerin, 1933 ve sonraki
yıllarda çeşitli dergilerde yayımlanan şiirleri ol-
duğu bilinmektedir. Munis Faik Ozansoy, bir ya-

zısında, şiire birlikte başladıklarına değinir ve şiirlerini yayımlatabilmek için yalvardığını belirtir. Böylece, ilk şiirinin, Galatasaray dergisinde yayımlandığı anlaşılmaktadır. Daha sonraları ise, özellikle 1930'da, Saba'nın da aracılığı ile şiirleri Muhit ve Serveti Fünun dergilerinde yayımlanmaya başlar.

Ziya Osman'a göre, "ilk şiirleri, uçmak için çırpınan bir yavru kuşun kanatları gibidir." Şiire yeni başlayan her sanatçı gibi, onun da ilk şiirleri kötümser bir hava içinde, yeniyetmeliğin duygularını dile getiren ve çoğu da kötümser bir havayı yansıtan acemice denemelerdir. Bütün bu şiirler, sarı yapraklı bir müsvedde defterine yazılıyor, çiziliyor ve sonunda yeni bir biçim konuyordu ortaya. Bu ilk şiirlerde, Diyarbakır'ın yıldızlı mavi gökleri (Gece Bahçelerinde), sıcak geceleri, eski atalarının "hayal meyal" anımsadığı anıları (Zaman Bir Kuşak Gibi), bir avlunun içindeki havuza şırıl şırıl akan suyun verdiği serinlik, yatılı bir okulun yatakhanesinin verdiği esin (Yatak) ve yarattığı uykusuzluk (Uykusuzluk), uykuyu ve aile ocağındaki huzuru, anne kucağındaki rahatlığı anımsama (Odamda Sükût) örülür. Sevddiği ozanlarımızdan Ahmet Haşim ile Yahya Kemal'in şiirlerinden bazı esintiler taşıyan bu ilk şiirlerde, Fransızcasından okuduğu Baudelaire, Verlaine ve Rimbaud'nun ustalığına da özendiği görülür. Anlaşıldığına göre, Fransızca şiirler antolojisi onun, elinden düşürmediği kitaplardan biridir o yıllarda.

Tarancı'nın ilk denemelerini yaptığı yıllarda aruz ölçüsü yavaş yavaş bırakılmış, hece ölçüsünün yaygınlaşmış olduğunu biliyoruz. 1910'larda başlayan ve 1917-19 arasında genişleyen hece ölçüsüyle yazma girişimi, bazı güzel örnekler de vermiştir. Yedi Meşaleciler, şiire yeni hareket getirmiş ve özellikle biçime dönük bir anlayış içinde Fransız şiirinin ünlü ustalarının yolunda yürümeye yönelmişlerdi. Tarancı, içinde yaşadığı bu

ortamın yeni bir gözlemcisi olma durumundadır. Edebiyat öğretmenliğini Fazıl Ahmet Aykaç yapmakta; Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç hecenin ve halk şiirine yaslanmanın öncülüğünü sürdürmekte; Ahmet Haşim ile Yahya Kemal kendilerine özgü yolda yürümekte; Necip Fazıl Kısakürek şiire düşünce aşısını yapmakta ve doğaötesinden sesler getirmekte; Ömer Bedrettin Uşaklı ve daha başkaları Anadolu'ya uzanıp oradan görüntüler getirmekte ve Tanpınar da yeni bir yol üzerinde bulunmaktadır. Tarancı, yukarıda da belirttiğimiz gibi, sözcüklerden sesler çıkarmada usta olan Yahya Kemal'i ve gene aynı ustalığı göstermekle birlikte kendisinin doğduğu ülkeye yakın bir yerden geldiği için sıcak ve mavi göklerin, ılık ve yıldızlı gecelerin şiirini söyleyen Ahmet Haşim'i, doğaötesinden getirdiği düşler ve düşüncelerle değişik bir şiirin öncüsü gibi görünen Necip Fazıl'ı sevmekte ve onlara öykünmektedir.

Galatasaray'a geldiği yıllarda, *Harmonies poétiques et religieuses*"ü yazan ozandan şiirler ezberlemiş olmasına karşın, Charles Baudelaire'i henüz tanımamıştı. Galatasaray Lisesindeki öğrenimi sırasında Fransız ozanları ve özellikle Baudelaire, Rimbaud, Verlaine ile tanışmış olduğunu Saba'nın notlarından anlıyoruz.

Tarancı, Fransız ozanlarla kurduğu yakınlık sonunda, Ahmet Haşim ile Yahya Kemal'e çıraklık etmemiş; onların da o yıllarda yararlandığı asıl kaynağa yönelmiştir. İki ünlü ozanımızı besleyen kaynakla doğrudan doğruya ilişki kurması, onları besleyen düşünce, duygu ve ilkelerle karşı karşıya gelmesi, kendi şiiri için çok olumlu ve yararlı olmuştur. 1935'te, Yücel dergisinde yayımlanan bir yazıda, *"Baudelaire, bana suyun dibine inmesini öğretti, içimle dışım arasındaki farkı Les Fleurs du Mal'i okuduktan sonra idrak ettim. Baudelaire bana kendimi buldurttu"* diyor. Böylece, lise öğrenimi yıllarında Divan şiirimizle ilgi kura-

madan batı kaynağına yönelmesi sonucu, onun şiirinde bu şiirimizin izlerini ve etkilerini bulamayız. Şiirde halk dilini, konuşma dilini bulmak için çalışan Tarancı'yı, belki de Karacaoğlan geleneğine çok daha yakın saymamız gerekiyor. O da, dilimizi, Karacaoğlan gibi hem canlı, hem renkli kullanmıştır. Ama bu, Karacaoğlan etkisini gösteren bir yargı değildir. Tarancı'nın, halk şiirimizle ilgili genel yargısı olumsuzdur. Ona göre, halk şiiri, geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalarak gelişmeyi horgörmüş, bu yüzden de kusurlarını düzeltmemiştir. Paul Valéry'nin "duymak yeterli değil, duyurmak gerekir" sözünü anarak, halk şiirinin pek nadir örneklerine bu sözü uygulayabiliriz der. Onun, Karacaoğlan şiirine yakınlığı, onda iyi örnekler görmesi kadar kendi şiir bilincinin ya da içgüdüsünün bir sonucudur.

Henüz şiirlerinin yayımlandığı, ilk kitabının yayımlanmadığı günlerde, Peyami Safa, şiirleri üzerine yazılar yazmıştı. Şiirlerinin topluca bulunduğu defteri ya da dosyayı gönderdiği anlaşılan Safa, onun ilk ürünleri ile ilgili görüşlerini şöylece belirtmiştir: "Kaskatı bir kelime, bomboş bir mısra, adi bir başlayış, yahut bitiş, güzel bir şiirin ipekli dokuması üstünde birer yırtık veya leke gibi sırtıyor." Ona göre, Tarancı, bu somut dünyadan kurtulmanın özlemi içindedir. Maddeye, sınırlılığa ve kalıplara karşı başkaldırması, bazen pek ozansız ve çocukça, fakat saf ve tatlı bir idealizm doğurmaktadır. Uyku, onu, bazı azaplardan kurtaran bir dinginlik dünyasıdır. Uykusuzluk ise, bu azabı artıran en büyük etkidir. "Manevi saflığına duyularının acımasız karışmasından kurtulmak için ışıkların çekildiği, seslerin dindiği, kokuların dağıldığı ve lezzetlerin uyuştugu anları bekleyen bir şairdir. Bunun için, manzumelerinin çoğunda karanlıklar, susmalar, rüyalar, kokular sık sık yinelenen birer şiir ögesidir." Böylece, kendi dünyasını kurmak, soyut ve saf bir dünyaya göçmek istemektedir. Peyami Safa, on-

da, "yükseklere doğru kendini fırlatmak için hız almanın gerginliği"ni görmektedir.

Gerçekten de, Peyami Safa'nın ilk ürünler karşısındaki görüşleri genellikle doğrudur. Tarancı, ilk şiirlerinde, gerek dize yapısında, gerekse şiirin kuruluşunda bazı acemilikler göstermekte; öz bakımından da dünya hazları ile soyut bir dünyanın düşleri arasında bocalamakta; içinde yetiştiği Türk-İslam ortamının duyumsamalarıyla geçmiş, çocukluk duygularını şiirinde öz olarak bolca kullanmaktadır. Henüz fazlaca bir yaşam edintisi olmamakla birlikte, sık sık geçmişten ve göçüp gitmiş sevgili büyüklerinden söz etmektedir. Bu arada, geleceğe dönük düşler de şiirinde geniş yer alır. İlk kitabı **Ömrümde Sükût**, yayımlandığı tarihlerde büyük yankılar uyandırmıştır. Fakat, sonraki şiirlerinde, bu kitabındaki şiirleri aşmıştır. Onun şiirine daha sonraki yıllarda, özellikle toplumsal açıdan bakanlar, bu şiiri pek iyi bir yorumdan geçirmemiştir. Sözel geliş, ilk kitabında, önceki kuşaktan bazı izler ve hececilerden de "kırpıntılarla dolu parmak hesabı şiirler" görülür. Yaşarken yayımladığı son kitabı ise, gene toplumsal açıdan, "iflasın şiiri" olarak nitelenmiş; şiirlerinin bir bölümünde ölümden, bir bölümünde ise içinde yaşadığı yaşamdan yakındığı belirtilmiştir. Tarancı'nın çevresiyle ilişkisini yitirdiği de söylenmiştir. Sanatçı olarak çevresini tanımadığı, toplumla ilişkilerini yitirdiği, çevresinde tarihsel ve toplumsal bakımdan ne olup bittiğini bilmediği, kendisinin bu çevre içindeki yerini kavramaya çalışmadığı, Türkiye halkının sağlığı ve esenliği için işlerin ne türlü gitmesi gerektiği yolunda herhangi bir araştırmada bulunmadığı üzerinde de durulmuştur.

Tarancı'nın şiiri, salt toplumsallığı savunanlar için böyle değerlendirilebilir. Ancak bir sanatçıyı, kendi anlayışı ve bağlanışı içinde ele alıp değerlendirme daha doğru ve gerçekçi bir yoldur.

Tarancı'yı değerlendirirken de böyle yapılması gerektiği kanısındayız. Tarancı'nın, dünyamızı değiştirme yolunda bir çabası ve önerisi olmamıştır. Sanatçıdan böyle bir eylemi bekleyenler kadar beklemeyenler de vardır. "Onun için, biz kendimizi, başımızın üstündeki ölüm korkusu ile çevremizdeki hayat patırdısı arasında kırık dökük, geçici iyimserlikle oyalanıp ferdi ve 'düştten güzel' saadetlerimizle hemhâl" olmayı yadsıyanlar kadar bunu kabul edenler de bir yerde haklı olabilir. Tarancı'ya göre ise, *"sanat eserinin din, terbiye, milliyet, sınıf.. ilah gibi toplumsal koşullarla ilişkisi, suyun oksijen ve hidrojenle ilişkisinden ileri gitmez; yani o, oluştuğu öğelerden tamamıyla ayrı ve bağımsız bir varlıktır. Bunun içindir ki sanat eserinin 'ne'den söz ettiğine değil, 'nasıl' söz ettiğine bakılır."* Bu nedenle, Tarancı, öze fazla önem vermemiş; daha çok şiirin bir sözcük sanatı olduğu yolundaki anlayışı ön planda tutmuştur.

Yukarıdan bu yana, Tarancı'nın şiir görüşünü belirtmeye, şiir anlayışını aydınlatmaya çalıştık. Şiir kitaplarındaki şiirlerini ele alarak bazı özelliklerini açıklamaya çalışacağız.

1) Anakonular

Tarancı'nın şiirlerini baştan sona okuduğumuzda görürüz ki, o belirli anakonular (temalar) üzerinde durmuştur. Özellikle ilk şiirlerinde geniş ve zengin bir anakonu görülmez; belirli bir sınıır içinde kalan bir yaklaşım vardır ilk şiirlerinde. Bunlar yeni ve eski şiirimizin anakonularından değişik de sayılmaz. Genellikle usta olarak bildiği sanatçıların işlediği anakonuları aynen alıp şiirinde kullanmıştır.

İlk şiirlerinde görülen *yalnızlık*, ömrü boyunca onun şiirine sinmiştir. Aile ocağından, ana ku-

cağından ve doğup büyüdüğü kentten ayrılp İstanbul'da yeni insanlar ve yeni bir ortam içinde yaşamının genç bir sanatçı üzerindeki etkisinden doğduğunu sandığımız bu yalnızlık duygusu, zaman içinde değişik etkenlere bağlı olarak sürüp gitmiştir. Yunus Emre, "bir garip öldü diyeler/üç günden sonra duyalar" demişti yüzyıllar öncesinde. Tarancı da, bir şiirinde, hem bunu başka türlü söylemiş ve hem de uykuda bir dinginliğe, huzura kavuştuğunu şöyle belirtmiştir: *"Bana yalnızlığı-mı sezdiren uykusuzluk/Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka/Yaşayıp öldüğümü kim-seler bilmeyecek/Zaman bir kuşak gibi. Sarıl sarıl bitmiyor"* Yalnızlığını sezdiren uykusuzluktan kurtulmak için başka bir dünyaya gitmek, içinde yaşadığı ortamdan kurtulmak ister. Bunun için içkiye yöneldiği, içkinin verdiği hava içinde başka bir dünyaya, kendisini mutlu ve neşeli yapan bir âleme gittiği düşünülebilir.

Fizik görünüşünün onun ruhsal yaşamını etkilediği ve bu yüzden de yalnızlık duygusunun iyice büyüdüğü söylenebilir. Sevdiklerinin arasında, dünya nimetlerinin ortasında, doğal güzelliklerle süslü koskoca dünyanın içinde yapayalnız kalmıştır bu duyguları yüzünden. Bir şiirinde, *"Ne doğan güne hükmüm geçer/Ne halden anlayan bulunur/Ah aklımdan ölümüm geçer"* der. Acaba, yalnızlığında hükmünün geçmemesi ve halinden anlamayanların bulunması gibi etkenlerin de rolü olmamış mıdır?

İlk kitabı olan **Ömrümde Sükût**'ta yalnızlık ve bu duygularla örülen şiirlerin **Otuz Beş Yaş** adlı kitabında da bütün bolluğu ve zenginliğiyle sürdüğü görülür. Sözgelisi, kitaba adını veren "Otuz Beş Yaş" şiirinde yalnızlık duygusunun yoğunlaştığı, yaşama birlikte başladığı dostlarının yaşamdan yavaş yavaş göçmelerinin de onu etkilediği görülür.

*Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.*

*Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hatırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.*

Tarancı, bu yalnızlık duygusu içinde zamanın geçmediğine değinir ve bu duyguyu daha ilk şiirlerinde dile getirir. "Zaman Bir Kuşak Gibi" şiirinde, "Sabır nedir bana sor:/Zaman bir kuşak gibi;/Sarıl sarıl bitmiyor" der. "Bir Kapı A ıp Gitsen" adlı şiirinde, insanlardan ne kadar uzak olduğunun algısı içindedir ve bu dünyaya yanlış geldiği inancındadır. "Uzak Bir İklimde" adlı şiirindeyse, yalnızlıklarından kurtulacağı bir iklimin d ş n  kurar; ama, sonunda gene gerçeğe döner: "Uzak bir iklimin ılık havasında/Bütün sevdiklerim h lyamı paylaşır/Bense camlar, camlar, camlar arkasında" diyerek gerçek yaşamdaki yalnızlığını ortaya koyuverir.

Otuz Beş Yaş'taki birçok şiirde yalnızlık, anakonusudur. Ama bu kitabın daha ilk şiirinde, "Her mihnet kabulüm, yeter ki/Gün eksilmesin pencereden" diyerek yalnızlık "mihneti"ni de kabul ettiğini, yalnızlık içinde geçse de yaşamın yaşam olduğunu söyler. Çünkü ona göre, herkes yalnızdır, hatta Tanrı bile:

*Koskoca Tanrı gökler ardında,
Beyler, paşalar saltanatında,
Birçokları sefalet katında,
Dul kadın, ihtiyar kız bahtında,
Mecnunu, Leylası vuslatında,
Kim yalnız değil ki hayatında?
Ya  l ler serviler altında?*

Zaman zaman da "Robenson" adlı şiirinde dile getirdiği gibi insanlardan uzaklaşıp gitmek ister. Ama bunu doğru bulmaz ve Robenson'un o ıssız adadaki yalnızlığının yaşamda yeri olmayacağına inanır. İnsanlardan uzaklaşmak, uzak bir iklim ya da Robenson'un adası gibi düşsel dünyalara sığınmak istese de tüm yalnızlığına karşın, bir insan olduğu bilincindedir.

İnsan olarak bu dünyada yaşama bilincine varınca, yaşam ve ölüm gibi iki büyük anaconu şiirine girmeye başlar. Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirinde bu iki anaconu geniş yer kaplar. Ona göre, ölüm, bu dünyadan göçüp gitmektir. Ama o, bu gidişi, dünyadan ayrılışı çok çeşitli benzetmelerle yansıtmıştır şiirinde. Sözel geliş, "gün eksilmesi, sefer yapma, gün doğmaması, tenin aslına dönmesi, karşı kıyıya geçme, öte, akarsuda aksimizden eser olmaması, yolculuk" böyle benzetmeleri arasında sayılabilir. İlk kitabındaki "ömrümde sükût" deyiimi de bu acı sona, ölüme bir "telmihtir" Birçok şiirinde yer alan gece ve geceye sığınma, onda ölümi değil de insanlar içindeki azaplı yalnızlıktan bir kurtuluştur. "Gece Bir Neticedir" adlı şiirinde belirttiği üzere, geceleyin her şey birbirine eşittir; ne renklerin cümbüşü vardır artık, ne de güzel ile çirkin, hatta minarelerle kuyular bile bir hizaya gelir. "Bilmecelerle Kal" adlı şiirinde nihayet gün biter ve beklediği gece gelir; o da azaplı yaşamdan kurtulur, içi kadar zengin, her türlü düşlemeye elverişli gece içinde kendi mutluluğunu bulur. "Güneşe Aşık Çocuk" şiirinde, gündüzleyin, güneşe kavuşabilmek için çırpınıp duran çocuk, geceleyin güneşle birlikte uyur ve Tarancı, böylece gecedeki mutluluğu açıklamak ister.

Otuz Beş Yaş'ta ölüm de anaconulardan biridir. Zaman zaman ölümü doğal bir sonuç olarak görür; zaman zaman da ölüm korkusu içinde kıvrılır. Bazı şiirlerinde, ölüm korkusunu, bunun aksi olan yaşama sevinciyle şiirleştirir. Bu kitap-

ta, ölüm üzerine yazılmış şiirleri arasında "Ölüm I", "Ölüm II", "Mezarlık", "Sanatkârın Ölümü", "Bir de Baktım ki Ölmüşüm", "Bir Ölünün Ağzından", "İnsan Hali", "Ölüm Tehlikesi", "Davet", "Teselli Tarafı" ve "Dalgın Ölü" doğrudan doğruya bu anakonuya dönük şiirler olarak anılabilir.

Ölümü doğal bir son olarak görüp şiirleştirdiğinin bir örneğini "Sanatkârın Ölümü"nde buluruz:

*Geldi çattı en son ölmek
Ne bir yemiş, ne bir çiçek
Yanıyor güneşte petek
Bütün bal arıda kaldı.*

Ölümü işlerken, içinde yaşadığı toplumun inançlarından da esintiler görürüz. "Misafir Adam" adlı şiirindeki "Ötede ne var ne yok belli değil/Kimse bilmiyor nedir karşı kıyı" derken, ölümün bir çürüme olmadığını, ama kimsenin de öbür dünya denilen bilinmezin gizini çözemediğini söyler. "Desem Ki.." adlı şiirinde ise mahşer günü inancını ortaya koyar ve insanların dirilişi görüşünün izlerini şiirleştirir ve şöyle der:

*Fakat yine üzülme, müsterih ol;
Kabirde böceklere ezberletirim güzelliğini
Ve neden sonra
Tekrar duyduğun gün sesimi gökkubbede,
Hatırla ki malîşer günüdür,
Ortalığa düşmüşüm seni arıyorum*

Bu şiir, gerçekte bir sevgi şiiridir; ama son bölümü ile şairin ölüm anlayışını ortaya koyar. Ölümden sonra yaşama ve mahşer gününde dirilme, bir söylencedir belki ve Tarancı da bir şiirinde, bir başkaldırma anında buna değinir, "Ruha ebediyeti vaadeden/Efsanevi yalan nerde ölüm"

diye kuşklarını söyler. Bu yeniden dirilme durumunda, o, bir maddesizlik anlayışı içindedir; bunu da "*Akarsuda aksimizden eser yok*" dizesinde açıklar. "*Ölümden Sonra*" adlı şiirinden aldığımız bu dizenin yanında, ölümden bir şey umduğunu, ama bulamadığını, ölümün bir aldanma olduğunu belirtir gibidir. Ölümle, büyük bir büyüün, insan yaşamının bozulduğuna inanır ve bu görüş içinde de "*Öldük, ölümden bir şeyler umarak / Bir büyük boşlukta bozuldu büyü*" der.

Yaşam, insan varoldukça değer kazanır. Hatta doğa da, doğadaki canlılar ve cansızlar da insanla değerlidir. Çünkü, onlara o değeri insan verir. Yaşamaya olan sıkı bağlılıktan dolayı, Tarancı'da eşyaya, nesnelere, canlılara, doğal güçlere verilen değer daha bir fazladır. Bu, nar-sist görüşün etkisi olarak da yorumlanabilir.

"İnsan Hali" adlı şiiri, toplumsal yaşam içinde bireyin yaşamına yöneliktir. Buna, doğal yaşam içinde insanın durumunun saptanması da diyebiliriz. Ölüp gidenin ardından bir zaman ağlanacağını, sonra herkesin unutup gideceğini, yalnızca ananın çocuğu ardından her zaman yakınan tek kişi olacağını söyler.

Ölüm anakonusu **Düşten Güzel** adlı kitabında da birçok şiirde görülür. Sözgelisi, "Hacıbayram Camii", "Yalan Dünya", "Bayram Yemeği", "Değirmen", "Kim Kime Dumduma" adlı şiirlere bu duygu yansımıştır. Bunlarda da bir bakıma, içinde yaşadığı toplumun dinsel inanışlarını buluruz.

Adnan Binyazar'a göre, Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirinde beliren ölüm korkusu değil, varoluşun gerçeğidir. Oadaki ölüm, ölümün kendisinden öte, yaratılan bir duygu dünyasıdır. Ölümün şiire dönüşümüdür. Ölümün karşısına coşkuyla koyduğu yaşam, sanki ölüme dönüş sürecidir. Gizemcilerin 'varlık birliği' görüşü, Tarancı'da şiirleşen bir öğedir. "*Ne gün aslına dönecek bu ten*" dizesin-

de belirtildiği üzere, "ten" in aslı taş, toprak, çiçek, ağaç değil midir? Demek oluyor ki, ruhun yaşadığı ve tekrar bir diriliş olacağı gerçeği yanında, "ten" in toprağa, aslına dönüşmesi gibi bir anlayışı da buluyoruz onun şiirinde. Türk-İslam düşüncesinde büyük bir yer tutan bu anlayışın (varlık birliği-vahdet-i vücut) izlerini böylece belirtmek isteriz.

Ölüm anakonusunun hemen yanına, bunun aksi gibi görülen *yaşama sevincini* koymamız gerekiyor. Bir yerde ölümle ilgili, ölüm korkusunu yenme isteğini belirten bir durum gibi görülen bu anakonu, bir yerde de bağımsız olarak ele alınması gereken bir sonuçtur. Bu anakonuyu ilk kitabında pek belirgin olarak göremeyiz. Geniş bir zaman bölümünde yazılan şiirleri oluşturan ve artık ustalaşan bir ozanın ürünlerini toplayan **Otuz Beş Yaş'taki** birçok şiirde yaşam ve yaşama sevinci, çeşitli benzetiler ve simgelerle dile getirilir. Sözgelisi, "Gün Eksilmesin Pencereyden" adlı şiirin ilk dördüğündeki şu dizelerde bu zıtlık hemen kendini sezdirir: *"Ah aklımdan ölümüm geçer / Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur"* Ölüm düşüncesinin hemen ardından, yaşamın güzelliği, vazgeçilemezliği ve çekiciliği ortaya konulur. Bunu izleyen "Kulak Ver Ki.." adlı şiirde yaşamın kendiliğinden söylenmekte olan türküsünden söz edilir; bu, *"gök maviliğinden, dal yeşilliğinden"* söylenen türküdür. "Mezarlık" şiirinde de yaşamla ölüm yan yanadır. "Memleket İsterim"de ise, ölümden başka bir yakınmanın olamayacağı bir ülke özlemi içindedir. "Bu Sabah Hava Berrak"ta, güzel bir günün sabahındaki yaşama sevincini olanca gücü ile haykırır; her şeyin billurdan olduğu, herkesin mutlu olduğu bir sabahtır o, karşı bayırdaki mezarlık bile çocuk bahçesi gibidir. "Hastanede Ziyaret Günü" şiirinde ise, o havaya karşıt olarak *"Hangi hastanın yüzünü aydınlatırsan aydınlat / Selam sana, / Dışardan müjdelere getiren ışık demeti! / Cümlemizi sevindiriyorsun"* dizelerini söy-

ler. Herkesin iyi bildiği "Abbas" şiirinin sonunda da, ölüme yakın duyumsamanın hüznü içinde *"Al getir ilk sevgiliyi Beşiktaş'tan/Yaşamak istiyorum gençliğimi yeni baştan"* demesi de yaşama bağlılığını gösterir.

Düşten Güzel adlı yapıtında bu yaşama sevincini işleyen şiirler daha da çoktur. Bir sevinin onda yarattığı yeni bir duygular dünyası, mutluluk düşüncesi ile birlikte yaşama sevincini daha da artırır. "Düşten Güzel" adlı şiirde yer alan *"İlktir baharın gönlümce geldiği/İlktir hem sarhoş hem ayık olduğum/Bir gerçek içindeyim düşten güzel/Sevdiğim gülüyor yanıbaşında"* dördlüğü bu yaşamın ilk muştucusudur. Bu kitabın yayımlanmasından sonra yazdığı şiirler arasında bulunan "Korkunç Güzel" adlı şiir, belki de bütün söylenenleri özetler niteliktedir.

Böylece, ölümden duyduğu ürküntünün, korkunun, düşüncenin yerini yaşama duyduğu sevinç almıştır. Bunun hemen yanında ve bunu tamamlar nitelikte insan sevgisi ve özellikle *sevi* (aşk) de büyük bir yer tutar Tarancı'nın şiirinde. Bu sevinin de, ölüm korkusundan, bir boşluk korkusundan ileri geldiği ya da doğduğu söylenebilir. Bir kadına, bir kıza bağlanma, ona tutulma isteği Tarancı'nın birçok şiirinde görülür. Sözgelişi, **Otuz Beş Yaş'taki** "Serenad" adlı şiirde, bir kızın gülümsemesiyle en sonunda günün doğduğunu söyler ve bir gülüşle gençliğini yolundan döndürdüğüne değinir, *"Güzelsin ya, ne olursan ol, girdin hikâyeme"* diyerek sonunda da *"Artık taslarımız ayrı çeşmelerden dolmasın"* isteğini belirtir. Yorgun başını, göğsünde dinlendirecek bir eş bulma duygusu, bu şiirinde oldukça güzel dile getirilmiştir. Gene aynı kitapta yer alan "Biz Nerdeyiz Sevgilim?" adlı şiirinde, genel bir planda ve anlam içinde de olsa, bir nevi sarhoşluğunu şiirleştirir. "Aşk" adlı şiirde de bu genelleme ve mutluluk havası görüldüğü gibi aynı imgeler ve sözcükler kullanılmıştır diyebiliriz. "Bülbül", "gül", "bahçe",

"türkü", "ay", "ay ışığı", "bulut" gibi eski şiirimin birçok imgesinde yer alan sözcükleri belirtebiliriz. Güzel bir kadın karşısındaki hayranlığın ölümden sonra bile sürüp gitmesi ise "Dalgın Ölü" adlı şiirinde söz konusu edilmiştir. "Ben Aşk Adamıyım" adlı şiirinde ise, bu sevi daha bir genişlik kazanır ve bütün insanları sevmeye yönelir. *"Ben aşk adamıyım / Sevmeye geldim insanları / Gönlümle, elimle, kafamla sevmeye / Hesapsız, karşılıksız / Ayrılık gayrılık gözetmeden"* diyerek, sevisinin insancıl boyutlara uzandığını gösterir. "İlk Aşk" ise, gene dar bir çerçeveye giren duyuları, ilk sevinin heyecanlarını anımsamaya dönüktür. "Misafir" adlı şiirde de aynı daralışı ve bu dar çerçeve içindeki duyguları buluruz. "Bir Saadet" adlı şiirinde ise yalnızca gözlere dayanan duygulanmanın ve çok kısa bir andaki göz hazzının yarattığı mutluluğunu buluruz. "Sevda" adlı şiiri de genel ölçüler içinde değerlendirilmesi gereken, genel duyguları yansıtan bir üründür. "Can Yoldaşı", bir doğa ortamında yapayalnız geçen anlarda bir can yoldaşına, bir eşe duyulan insancıl duyumsamanın şiiridir. Şiirin son dördlüğü, bir bakıma, şiirin bütün havasının yoğunlaştığı bir bölümdür: *"Neyleyim böylesine ıssız yerde? / Can yoldaşı olmadı mı neylersin / En güzel tabiat manzarasını? / Cennet bile olsa orda yaşanmaz."* Tarancı, bir yanıla insana, bir yanıla da sevgiliye dönüktür bu dizelerinde. Eski şiirimizden kaynaklanan "Bir Aşk Hatırası" ile âşık edebiyatı ürünlerine yaslanan, abartmalı söyleyişle süslenen "Ferman Sendedir" ve gene aynı yargıya uygun düşecek olan "Karasevda" sevinin öz olarak yer aldığı şiirler olarak anılabilir.

Düşten Güzel'de bu şiirsel öz, biraz daha kişileşir, somutlaşır gibidir. Söz gelişi, "Bir Güzel", "Portre", "Aşk İle" adlı şiirleri bunun en güzel örnekleri arasındadır. Bu kitaptaki şiirlerden "Kırık Kalpler" ise, yine genel bir hava içinde görünmektedir.

Sonrası adlı kitabındaki daha önce yayımlanmış "İmkânsız Vuslat", "Kıtacık", "Esmer Güzeli Yârim" gibi tam olarak potada eritilememiş örnekler yanında, "Felekten Bir Gece" gibi, anılara yaslanan "Aşk Masalı" ve "Değişik" gibi güzel sevi şiirleri görülür. Özellikle bu son şiirde, evlilikte mutluluk üzerine eğilmiştir.

Tarancı'nın şiirinde, içki ve içki âlemleri, çilingir sofraları ve içkievleri de önemli bir ana konu olarak görülür. Uzun yıllar içki içtiği, bu yüzden babası ile anlaşmazlıklara düştüğü bilinmektedir. Birçok dostu, anılarında hemen hemen hep içki masasından söz etmiştir diyebiliriz. Uzun bir dönemin şiirsel ürünlerini içeren **Otuz Beş Yaş**, bu özü yansıtan şiirlerle doludur. **Düşten Güzel**, içkiye uzak durma yıllarının ürünlerini kapsar. **Sonrası**'nda ise eski yıllarda yazılanlarda içki kokusu sezilmektedir. Sözgelişi, **Otuz Beş Yaş**'taki şiirlerden "Çilingir Sofrası", bir yandan içki sofrasını ortaya koyarken öte yandan da eşyayı algılamaya dönük bir söyleyiştir: *"Kadehim kadehim dediğin şey / Dudağını değdirmedikçe kadeh değildir / Mezeler de bilmez renklerini, lezzetlerini / Çatalını dokundurmazsan."*

"Cem", içkiye genel bir övgü olarak nitelendirilebilir. "Abbas"ta, içkinin, günlük yaşamın acılarından kurtuluş olarak kabulü söz konusudur diyebiliriz. *"Haydi Abbas, vakit tamam / Akşam diyordun işte oldu akşam / Kur bakalım çilingir soframızı / Dinsin artık bu kalp ağrısı"* derken bunları belirtmek istemiştir belki de. "Garip Kişi"de, içkiden umulan mutluluğun geçiciliğini algılamış ve bir nedamet duygusu içine düşmüş gibidir. "Paydos" şiirinde ise, içkiye ve başıboş, amaçsız yaşam çekilen paydosu şiirleştirir ve der ki: *"Paydos bundan böyle çılgınlıklara / Sert konuşmaya başladı aynalar / Yetişir koştum aşkın peşi sıra / Bitirdi beni bu içki, bu kumar."* Bu paydos, uzun süre sürmüştür. Ama dediği gibi, önceki yıllardaki içki ve kumar onu yenik düşürmüştür bir gün.

Sonrası adlı kitapta yer alan ve 1943'te yayımlanan "Akşamcı" içkiye dönük, şiirleri içinde en başarısız olandır.

Tarancı'nın şiirinde görülen anakonulardan biri de *anılar ve geçmiş*tir. Bu anakonun daha çok **Otuz Beş Yaş**'taki şiirlerde işlendiğini görüyoruz. **Ömrümde Sükût**'ta da anıların içinde yaşar gibidir. Halbuki, çok genç yaştan ürünleri olan bu şiirlerde anı payının az olması gerekirdi. Fakat, doğduğu kentten ayrılp İstanbul'a gelmesi, sevdiklerinden uzak olmanın verdiği bir duygusallık sonucu, Diyarbakır'daki kısa yaşamını anılarda yaşatma gereksinimi duyurmuştur. Genel bir duygulanmayı yansıtan "Hatıralar" adlı şiiri ise **Otuz Beş Yaş**'ın şiirleri içinde yer alır. Bu kitap-taki "Sıla" adlı şiirindeki *sıla*, "yüzüne hasret kaldığı" anacığdır. Bu şiirde olduğu gibi "Çocuk Bahçesinde Gezerken" adlı şiirde de çocukluğunun izlerini ve özlemlerini buluruz. "Bugün Hava Güzel"de de anneden alınan mektubun kıymılat-tığı *sıla* ve sevilen insanlara özlem şiirleştirilmiştir. "Bugün Cuma" adlı şiirde de aynı duyguları ve imgeleri buluyoruz. Sözcelişi, "Sıla"daki, "*Çocukluğumda uçurttuğum uçurtmalar olacak/ Bacalara takılan şu beyaz bulutlar/ Belki de rüz-gârda namaz bezidir/ Yüzüne hasret kaldığım anacığımın*" dizeleri, "Bugün Cuma"daki, "*Başında bulutlardan beyaz örtüsü/ Büyükanem namaz kılmaktadır*" dizeleri olarak çıkar karşımıza. "Çocukluk" adlı şiirde de çocukluk günlerine özlem dile getirilmiştir. O günlerin mutluluğu, sev-diklerinin yanında olması, sürekli olarak anıla-rında yaşatılmasına yol açmıştır denilebilir.

Tarancı'nın şiirinde *evlilik özlemi* de üzerinde durulacak bir boyuta erişmiştir. Özellikle **Düş-ten Güzel**'deki birçok şiiri bu mutluluğun somut-laşmış örneklerini de verir. **Otuz Beş Yaş**'taki şiirlerinde boşuna akıp giden yaşamına yanı, evli-liğe yaklaşım genişçe yer alır. İçki ve kumar ma-salarında geçen ömrünü düşünüp de duyduğu

üzüntü, onu evliliğe yöneltir. Sonunda evlenmiş, özlemi gerçekleşmiş, ancak mutlu yaşamı içinde tutulduğu hastalık yüzünden de mutluluğa doymadan dünyamızdan ayrılmıştır.

Tarancı'nın şiirini incelediğimizde, **Düşten Güzel**'e giren şiirlerin yazıldığı dönemde *ulusal duygulara* ve *Atatürk'e* de yöneldiğini görüyoruz. Yurt, Mehmetçik, Kurtuluş Savaşı, ulusal marş gibi öğeler, bu dönemdeki bazı şiirlerinde ele alınmıştır. "Atatürk" adlı şiirinde, Atatürk'ü Kurtuluş Savaşı yıllarında düşünür ve sonra günümüze dönerek bizi "karşı kıyı"dan gene düşünmekte olduğunu söyler. "Mehmetçik" adlı şiirinde ise bu simgenin boyutlarını çizer. "On Kasım", Atatürk'ün ölümüne dönük duygularını yansıtan bir üründür. "İstiklal Marşını Dinlerken", Atatürk sevgisini ve ulus olmanın, kurtuluşun büyük duygusunu dile getirir. "Meçhul Asker", her yanı şehit kemikleriyle dolu bu yurdun toprakları üzerinde geçmiş günlere de uzanışın şiiridir. Bu ana konuyu işleyen şiirlerinden biri de "Memleket"tir. Bu şiirinde Tarancı, konuya toplumsal bir açıdan yaklaşmış, insanımızın perişanlığını dile getirmiştir. Ülkenin durumundan yakınıldığını, bu kötü durumdan kurtulmak için de Tanrının yardımcı olmasını söyler. Toplumcu anlayıştakiler için bu, bir çözüm yolu sayılamaz ve Tarancı da işi Tanrıya bıraktığı için eleştirilebilir.

Tarancı şiirinde ulusal duygular kadar toplumsal sorunlar da geniş yer almaz ve daha önce de belirtildiği gibi onun şiiri toplumsal şiire yakın değildir.

2) Ölçü

Tarancı'nın şiirinde ölçü bir bakıma önemli, bir bakıma da değildir. Tarancı, ölçüde bağnazlığa karşıdır. Ona göre, şiir, aruz ve hece ölçüsüyle

yazılabildiği gibi özgür koşuk biçiminde de olabilir. Kendi kullandığı ölçüden başka ölçüyle şiir yazılamayacağı yolundaki düşüncenin karşısındadır. *"Kendi kullandığı ölçüden başkasıyla yazılan şiirlere bir değer vermemek gibi dar bir şiir anlayışıyla"* hareket etmemiştir. *"Bazen insanın ölçüsüz, uyaksız şiir söyleyebileceğini, bu gibi şiirlerde de en mükemmel aruz ve hece şiirinde olduğu kadar kusursuz bir biçim bulunabileceğini"* söyler. Ona göre ölçü, "sözcüklerin istenen sesi çıkarabilmesi için şu ya da bu şekilde düzenlenmesinden başka bir şey değildir; *"bu düzen aruz ve hecede olduğu gibi şairi birtakım kayıtlarla bağlar, yahut serbest ölçüde olduğu gibi kayıtlarını şairin kendinden alır. Hem bu düzenler arasında öyle sanıldığı gibi önemli farklar da yoktur. Aruzla yazılmış bir dize heceye de uyabilir, serbest ölçülü bir şiirde de geçebilir. Ancak şiir kül olarak alındığı zaman aruzla mı, heceyle mi, serbest ölçüyle mi yazıldığı belli olur."*

Tarancı'nın şiir yazmaya başladığı yıllarda aruz bırakılmış, hece yaygınlaşmış durumdaydı. Şiirde ustalığın yolunu bulduğu zaman ise özgür koşukla şiirler moda olmuştu. Tarancı, şiir serüveninde aruz ölçüsüne eğilim göstermemiş; *hece ve özgür ölçüyle* şiirler yazmıştır. Ona göre, gerçek sanatçı, şiirinin ölçüsünü bulabilen kişidir. Saba'ya yazdığı bir mektupta, kendisinin özgür ölçüden de değişik bir anlamda yararlandığını belirtmiştir. O, ne Orhan Veli ve arkadaşlarının, ne de Nâzım Hikmet'in anlayışındadır. Ama şiirinde, bu ayrılık tam olarak belli değildir.

Tarancı, özgür koşukta da sözcüklerin ses değeri üzerinde durmuş, bu nedenle uyaktan vazgeçmemiştir. Dizelerin uzunluğu ve kısalığı da bu anlayışa göre düzenlenmiştir. Bazen bir sözcükten oluşan dizeler görülürken, bazen de upuzun dizeler kullanır.

Tarancı'nın hece anlayışı da değişiktir. O, he-

ceyi duraklı olarak kullanmamıştır. Onun şiirinde hece, toplam olarak hece sayısından, ses değerinden başka bir şey değildir. Sözceliği, 11 heceli bir şiirde 6 heceden sonra durak yoktur; eğer varsa, bu kendisine göre ortaya çıkan bir ses değerinin doğal sonucudur. Bu nedenle, onun hece ölçüsünü duraksız, kesiksiz kullandığı söylenmelidir.

Tarancı, hecenin 6'lısından 14'lüsüne kadar olan ölçülerini kullanmıştır. Sözceliği, 6'lı ölçü için, **Sonrası**'nda yer alan adsız şiirini örnek olarak gösterebiliriz. Bu şiirde hiç durak yoktur: *"Ölüm, sinsi ölüm / Ey açmayan gülüm / Ötmeyen bülbülüm."*

7 heceli şiirlerine örnek olarak da **Otuz Beş Yaş**'taki "Hatıralar" anılabilir. Bu şiirde de durak yoktur ve bazı dizelerde görülen 4 ve 3'lük heceler tümüyle rastlantıya bağlıdır: *"Bilmem ki hatıralar / Ne istersiniz benden / Gelir gelmez sonbahar."*

8'li dizelerindeki durum da bundan farksızdır. Sözceliği, **Düşten Güzel**'deki "Sabah Duası" ile "Aşkımız" adlı şiirleri okuduğumuzda bu durumu görürüz. İlk şiirin ilk dördlüğü şöyledir: *"Sen doğmana bak güzel gün / Gözümüzü alan aydınlık / Dağlar seninle heybetli / Ovalar seninle sonsuz."* 9 heceli dizelerden oluşan şiirlerine örnek olarak **Otuz Beş Yaş**'taki "Şaşırtmaca"yı gösterebiliriz: *"İşte Birsen, o cilveli kız / Saçları yüzüne dökülen / Göz göze geldik, a Mübeccel / Güldü, meğersem Semihaymış."*

10 heceli dizelerden oluşan şiirlerinde de durak yoktur. **Otuz Beş Yaş**'taki şiirleri arasında bulunan "Garip Kişi" ile "Yarın Pazar Değil" anılabilir burada. İlk şiirden *"Bu akşam ilk olarak ağladım / Bekâr odamın penceresinde / Hani ev bark? Hani çoluk çocuk"* dizeleri örnek verilebilir.

11 heceli dizelerden kurulu "Bir Aşk Hatırası", "Misafir Adam" ve "Otuz Beş Yaş" adlı şiirleri de **Otuz Beş Yaş** adlı kitabında yer almıştır. Son şiir çok bilindiği için örneği ilk şiirin ilk dördlüğü

olarak seçiyoruz: *"Yalnız o yaşta âşıklara mahsus/Şeffaf mı şeffaf yaz akşamlarında/Çok zaman kaçamak buluştuğumuz/Gün görmüş, emektar çamlar altında."* Halk şiirimizin en yaygın ölçüsü olan 11 hecede bile gelenekten ayrılmış ve altılı beşli durağı bir yana bırakmıştır. Böylece, ses uyumunun duraklardan sağlanan bir sonuç olmadığını da kanıtlamış olmaktadır.

12 ve 13 heceli dizeler halk şiirimizde ve şiir geleneğimizde pek azdır. Tarancı'nın şiirlerini incelediğimizde bu ölçülerle de şiirler yazdığını saptıyoruz. 12 heceli dizelerden kurulu şiirine, **Otuz Beş Yaş'ta** bulunan "Gün Olur Ki" adlı şiirini örnek olarak alıyoruz: *"Gün olur ki ne gökyüzü para eder/Ne deniz kenarı ne bağlar bahçeler/Gün olur ki ne kız ne rakı ne şiir/Hiçbir şey insanı kandıramaz."* Bu dizelerdeki altı altılık duraklar birer rastlantıdır. 13 heceli dizelere örnek de gene aynı kitaptaki "Cem" adlı şiir gösterilebilir. Aruz ölçüsünün havası bulunabilecek bu şiir şöyledir: *"Besbelli bu kadeh sende yadigâr ey Cem/Elimizde garip garip parıldar ey Cem/Vermiyor ama sana verdiği neş'eyi/Nerde senin dem sürdüğün zamanlar ey Cem."*

Hececi sanatçılarımız tarafından pek çok kullanılan 14'lü dizeler için gene aynı kitaptan "Yaşım İlerledikçe" adlı şiiri örnek seçiyoruz ve bunda da 7-7 durakların bulunmadığını belirtmek istiyoruz: *"Yaşım ilerledikçe daha çok anlıyorum/Ne büyük nimet olduğunu ah ey güzel gün."*

Bu örnekleri çoğaltmak elbette mümkündür.

3) Uyak

Uyak; belleklerde kolayca kalmasını sağlaması bakımından, uzun süre şiirin bellibaşlı öğelerinden biri olmuştur. Hatta, uyak düzeni, belirli kalıplar içinde ele alınmış ve böylece türler orta-

ya çıkmıştır. Tarancı'ya göre, uyak, bir güzellik ögesidir ve bu amaçla kullanılmadıkça insanın canını sıkar. Ona göre, uyak, şiir havasını harekete geçiren bir güzellik ögesi olarak düşünülmelidir. Eğer sanatçı, uyak olarak kullanılan sözcüklerin seslerinden yararlanabiliyor ve onlarla birçok şeyi çağrıştırıyorsa sorun kalmamıştır. O, uyağı, şiirin bellenmesinde işe yarayacak bir öge olmaktan sıyrıp başka amaçlara yardımcı olarak görmektedir.

Eski şiirimize baktığımızda uyakla tür arasında büyük bir iç içelik olduğunu görürüz. Başka dillerdeki şiirde de durum, hemen hemen böyledir. Sözel geliş, Fransızların "sone" (sonnet)sinin uyak kalıpları belirlidir. Koşma deyince de aklımıza belirli bir şiir kalıbı gelir.

Tarancı, ilk şiirlerinde, okuduğu yabancı dil kanalı ile tanıdığı Fransız şiirinin bazı türlerini kullanmıştır. Sone ve üçleme (terzirima) bunlar arasında sayılabilir. **Ömrümde Sükût** gözden geçirildiğinde sone türünün örneklerini buluruz. Bilindiği gibi bu türde önce iki dörtlük sonra da iki üçlük bulunur. Özellikle son iki üçlükteki uyak düzeni değişebilir ve bu tür, bu değişik uyak düzenine göre de adlandırılır. Tarancı'nın "Uykusuzluk" ile "Bir Yaz Günü" adlı sonelerinde uyak düzeninin birbirinden çok ayrı olduğunu görürüz. İlk sonedeki dörtlüklerin uyak düzeni *abab*'dir; Tarancı üçlüklerde de *ccb* ve *dbd* düzenini kullanmıştır. İkincisinde ise *abba*, *baab*, *ccd* ve *eed* düzeni görülür. "Rüyamız" adlı sonesinde dörtlükler ilk sonedeki gibi uyaklı olup üçlüklerde ise *ccb* ve *ddb* düzenini görüyoruz. Kuşlar ve Gemiler'de ise dörtlüklerde *abba* düzeni görüldüğü halde üçlüklerde *ccd* ve *ede* düzeni kullanılmıştır. "Uzak Bir İklimde"de ilk dörtlüklerdeki düzen bu son sonenin özdeşi ise de üçlüklerdeki düzen *cbc*'dir. O, uyalara tutsak olmamak ve bu tutsaklık yüzünden şiiri ihmal etmemek için kalıplardan uzak kalmış, bunu Saba'ya da salık vermiştir. Saba'nın

şiiir başarısı da, sonelerden kurtulmasına bağılıdır diyebiliriz.

Üçleme (terzirima) bizim şiiirimizde de görülen bir türdür. Özellikle türkülerimizde üçleme ve sonra da aranağme görülür. Fakat, Tarancı, bu türü Fransız şiiirinden almıştır. Türkülerimizde, her üç dize de uyaklı olduğı halde Tarancı'nın üçlemelerinde değışik uygulamalar görölmektedir. Sözügelışı, "Odamda Sükût" adlı şiiirde *aba* ve *cbc* düzeni görülürken, "Zaman Bir Kuşak Gibi" adlı şiiirde *aab* ve *cbc* düzeni vardır. Üçleme türü **Otuz Beş Yaş**'taki bazı şiiirlerde de kullanılmıştır. "Memleket İsterim" ölçü bakımından özgür olduğı halde dört üçlemeden oluşur ve uyak düzeni hepsinde de *abb* biçimindedir. "Bir De Bakmışım ki Ölmüşüm" ise üç üçlemeden oluşur, her üçü de *abc* uyak düzeni göstererek birbirine bağlanır. "Biz Nerdeyiz Sevgilim" adlı şiiirde ise uyak yoktur. "Su Sesi" adlı şiiir de uyak kaygısından uzak yazılmıştır. "Nedim'e Dair" adlı şiiirde ise değışik uyak düzeni görölmektedir. Dört üçlüden oluşan bu şiiirin ilk ikisi ve son ikisi arasında uyak bağlantısı görölmekte, bu düzen *aba* ve *bcc* biçiminde kullanılmış bulunmaktadır; ilk iki üçleme ile son ikisi, ayrı bir uyak düzeni ile iki bölüm oluşturmaktadır da denilebilir.

Göröldüğü üzere, Tarancı, bu türde de belirli uyak kalıplarına bağılı kalmamış ve bunu güzelliğın bir öğesi olduğı oranda değıerlendirmiştir.

Tarancı, şiiirlerinde bazen beşli bölüklerden oluşan bir düzene de yönelmiştir. Bu da ilk şiiirlerinde görülür. Sözügelışı, **Ömrümde Sükût**'ta "Yatak" (*abbab*), "Uyku" (*abaab*) ve "Aynalar" (10 dize de uyaklıdır) adlı şiiirlerini ve **Otuz Beş Yaş**'taki "Ölümden Sonra" (*abbba*)yı belirtmek ve hepsinin de bu kadar olduğunu anımsatmak isteriz. Görölüyor ki, sayısı az olan bu türde bile uyak düzeni çok değışiktir.

Tarancı, eski şiiirimizin mesnevi türünden de

örnekler vermiştir. Bunların sayısı fazla değildir. **Otuz Beş Yaş'taki** "Deniz", "Şubat Günü", "Öyle Dalmışım Ki", ölçü bakımından özgür olan "Abbas" ve "İnsan Hıçkırıkları" adlı şiirler anılmalıdır. Bir de "Gece Şarkısı" adlı ve 6 beyitten oluşan şiiri vardır ki, burada 2-5. beyitlerin yalnızca ikinci dizeleri ilk ve sonuncu beyitlerin uyak düzenine uygundur. Bu nedenle, olsa olsa bunu gazel türünün değişik bir biçimi saymalıyız.

Tarancı, âşık edebiyatının koşma türünü epeyce kullanmıştır. Bilindiği gibi, buradaki uyak düzeni *abab*, *cccb* biçimindedir. **Otuz Beş Yaş'taki** şiirlerden bazıları şunlardır: "Sanatkârın Ölümü", "Korktuğum Şey", "Ölüm I", "Paydos", "Bahar Geliyor", "Kırkıncı Oda", "Kara Seveda" ve daha başkalarıdır. Bu örneklerin ikincisinde, sonraki dörtlüklerin uyak düzeni ilk dörtlüğe bağlı olarak *aaab* biçimindedir. Bu da, Tarancı'nın sese verdiği önemi ve özgür uyak anlayışını belirtir.

Tarancı'nın şiirleri arasında sarma uyak (*abba*) uygulananları da vardır. **Otuz Beş Yaş'taki** şiirlerinden "Kulak Ver ki", "Sayıklayan Ağaç", "Nü" ve "Misafir" anılabilir. Bunlarda, her dörtlük ayrı ayrı bu düzeni gösterir.

Otuz Beş Yaş'ta yer alan "Mezarlık" adlı şiirinde ise eskilerin "murabba" türünü andıran bir uygulama görülür; bu şiirdeki iki dörtlükteki uyak düzeni, bütün dizelerin uyaklı oluşu biçimindedir.

Tarancı, öteki şiirlerinde de, gerektikçe uyaktan yararlanmıştır. Ancak bunları bilinen türlere göre adlandırma, sınıflandırma olanağımız yoktur. Sözgelisi, **Otuz Beş Yaş'taki** şiirlerden "Mademki Vakit Akşam"da uyak kullanılmıştır ve 7 dizeden oluşan şiirdeki düzen *abaabba* biçimindedir. "Her Günkü Şarkım" ise 10 dizeden oluşmakta ve *aaabbcbbcccd* düzenini göstermektedir. İki dörtlükten oluşan "Sulh Bir Hatıra Oldu" adlı şi-

irde ise düzen *abcd* ve *abcd* biçimindedir. "Peyzaj IV" de iki dörtlükten oluşmakta ve uyak düzeni *aabb* ve *ccdd* olarak kullanılmış bulunmaktadır. "Can Yoldaşı" adlı ve üç dörtlükten oluşan şiirde ise hiç uyak kaygısı yoktur. "Anacığım" adlı şiirde ise, altı dizenin uyak düzeni *aabcbc*'dir. Altı dize-lik "İmkânsız Dostluk"ta ise *abcabc* düzeni görü-
lür. Yedi dizelik "Garip Kişi"nin düzeni ise *abcdcbcb*'dir.

Tarancı'nın şiirleri arasında ilahi türüne gi-
ren ve her dörtlüğündeki düzen *abab* olarak görü-
len "Allahı Ararken" adlı şiirinin varlığını da be-
lirtmeliyiz.

Öbür şiirlerinde ve özellikle özgür ölçüyle ya-
zılanlarda uyak kaygısı pek fazla görülmez; ama
sesi yaratmak için uyağa başvurduğu da olur.

Uyak konusunda iki uygulamasına daha de-
ğinmek istiyoruz. Bunlardan biri yarım uyak,
öbürü de rediftir. Halk şiirimizde ve folklor ürün-
lerimizde (türküler ve maniler gibi) çok görülen
redif, Tarancı'da pek bol değildir; ama gene de
vardır. Bilindiği gibi, redif, son sözcüğün aynen
yinelenmesi ve uyağın ondan önceki sözcüklerde
bulunmasıdır. Bu uygulama için "Memleket İste-
rim" ile "Ölüm I" ve "Ölüm II" adlı şiirler örne-
ktir. İlk şiirde "olsun" sözcüğü redif olarak kulla-
nılmış; sarı-diyarı, hasret-nihayet, farkı-barkı ve
gönülden-ölümden sözcüklerinden uyaklar yapılmış-
tır. Son iki şiirde ise "ölüm" sözcüğü redif ola-
rak seçilmiş olup gitgide, bende, tende, sende, zin-
de, müjde, perde ve nerde sözcükleri ile uyak
sağlanmışır.

Yarım uyak için, "Korktuğum Şey"deki ten-
ha-siyaha; "Allahı Ararken"deki hata-dalında;
"Kırkıncı Oda"daki ellerde-şehzade; "Peyzaj
IV"deki lambayı-manzarayı ve "Bir Aşk Hâtıra-
sı"ndaki mahsus-buluştığımız örneklerini vere-
biliriz.

4) Söyleyiş Özellikleri

Tarancı'nın çok belirgin bir söyleyiş özelliği var mıdır? Herhangi bir şiiri okuduğumuzda, bu şiir Tarancı'nındır ya da onun havasındadır diyebilir miyiz?

Bunlara yanıt bulabilmek için iki noktayı göz önünde tutmamız gerekir. Bunlardan birincisi anakonulardır ve bunları yukarıda belirttik. İkincisi de kullandığı sözcükler ve bunları istifleme durumudur. Bu sonuncusu elbette söyleyiş biçimi (üslup) olarak belirlenir.

Tarancı'nın şiirleri pek süslü değildir. Dilinin yalınlığı, dikkati çekecek ölçüdedir. Sözcükleri, halkın dilinden alınmıştır, konuşma diline yakındır. Bu sözcüklerin, söyleyiş biçimini ortaya koymak ve aynı zamanda şiir dünyasına girmek için önemi büyüktür.

1) Halk deyimleri: Tarancı'nın şiirinde halk şiirinden fazlaca yararlanma görülmez ise de içinde yaşadığı toplumun dilinden bazı özellikler taşır. Bunların arasında bazı halk deyimlerinin şiirine girdiği görülür. İlk kitabı olan **Ömrümde Sükût**'ta bunları bulamayız. Çünkü, Tarancı, bu kitabını yazdığı yıllarda batı şiirinden yararlanmaktadır ve henüz işin de başındadır.

Otuz Beş Yaş'a bu açıdan baktığımızda bazı deyimlerin kullanıldığını görüyoruz. Sözgelisi, "Gündüz Olsun" adlı şiire "baklayı ağzından çıkarmak" deymi (*Bırak muamma konuşmayı/ Çıkar ağzındaki baklayı*) kullanılmıştır. "Neden-dir Yarab" adlı şiirde "şeytan tüyü olmak" deymi (*Sanki şeytan tüyü var dağında taşında*) geçer. "Hepsinden Beter"de ise "taban tepmek" deymi (*Olmayacak işler peşinde/ Kimisi taban teper*) görülür. "İlk gözağrısı" deyiminin de "Sevda" adlı şiirinde (*Sen ilk aşkı, ilk gözağrısın*) kullanıldığını belirtebiliriz. "İlgıt ılgıt esmek" deyimine de "Bir Aşk Hâtırası" adlı şiirinde (*Neydi o rüzgâr ılgıt ılgıt esen?*) rastlarız.

Bu kitaptaki şiirlerden birinde (Teselli Tarafı) ise "dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur" atasözümüzü buluyoruz.

Düşten Güzel, halk deyimlerimiz bakımından daha bol örneklerle rastlanan kitabıdır. Söz gelişi, "Yalan Dünya" adlı şiirde, şiire adını veren "yalan dünya" deymi yanında "saat çalmak" deymini de (*Yaman çalacak o çalmayası saat yaman*) buluruz. Kitabın ilk şiiri olan "Düşten Güzel"de ise "gökte ararken yerde bulmak" ve "murada ermek" deyimlerini (*Sen gökte ararken yerde bulduğum / Bir sende gördüm ince ruh ince bel / Sende murada erdim kırk yaşında*) görmekteyiz. "Toz pembe görmek" ve "başında kavak yelleri esmek" deyimleri de "Kış Gecesi Rüyası" adlı şiirde bir arada kullanılmıştır (*Çok var böyle toz pembe görmemiştim dünyayı / Yeniden kavak yelleri esiyor başında*).

Bu kitapta "çift çubuk" (Mehmetçik), "yaşı başı almak" (Şaşkın Dünya), "dillere destan olmak" (Sağ El), "ağız var dili olmamak" (Utanç), "görünen köy kılavuz istememek" (Utanç), "murat yeşili" (Sevdiğim), "samanlık seyran olmak" (Aşkımız), "boğaz boğaza gelmek" (Dertleşme), "başını taştan taş vurmak" (Gariplik), "diş diş çatlamak" (Kim Kime Dumduma), kim kime dumduma" (aynı şiir), "fıraklı olmak" (aynı şiir), "şafak atmak" (Aşk İle) gibi deyimleri de kullanmıştır.

Tarancı daha başka deyimler de kullanmıştır, ama büyük bir toplama eriştiğini söyleyemeyiz. Böylece, onun, sözcüklerini daha çok kendisinin istiflediği sonucuna varabiliriz. Tarancı, "Uçtu Uçtu" adlı şiirinde çocuk tekerlemelerimizden yararlanmış olup bu şiiri hemen hemen bir tekerleme durumundadır. Fakat, bunun başka bir örneğini bulamayız.

2) Dış dünyanın etkisi: Tarancı, dış dünyadan aldığını kendi benliğinde eriterek şiirleştirmiştir. Bu nedenle, içinde yaşadığı toplumsal ve

doğal çevre, onun şiirinde bazı etkiler yapmıştır. Bunları, kitaplarından bir ayırım yapmadan ve kullandığı bazı sözcüklerden yararlanarak ortaya koymaya çalışacağız:

a) Evrenle ilgili sözcükler, çevremizi saran yıldızlar dizgesi ile ilgilidir ve içinde yaşadığımız dünyanın bazı olaylarını içerir. Söz gelişi, güneşin doğuşu batışı ile oluşan gündüz gece gibi. Tarancı şiirini bu açıdan incelediğimizde güneş (gün), gündüz, akşam, gece, hava, yıldız, gökkubbesi, bulut, sis, ufuk, bahar, kış yaz, mehtap, gölge, iklim, tufan, sema, aydınlık, yeryüzü, tan yeri, fellek, fecir gibi sözcükleri buluruz. Buna göre, o, içinde yaşadığı toplumun bilgileri ile sınırlı kalmış, henüz uzaydan, aya ayak basmadan, astro-not ya da kozmonot gibi adlandırmalardan uzak kalmıştır.

b) Fizikötesi ve dinle ilgili konularda da daha çok içinde yaşadığı İslam anlayışına uygun bir çerçeve içinde kalmıştır. Tanrı, Allah, yarab, melek, cami, namaz, seccade, namaz bezi, mahşer, Âdem ve Havva, cennet, cehennem gibi sözcüklerden çıkardığımız sonuç budur.

c) Bitkiler, şiirlerinde görüp duyduğu bitkisel dünyayı dile getirmiş ve eski şiirimizin bazı etkilerini de taşımıştır. Tomurcuk, dal, çiçek, gül, nergis, elma dalı, karanfil, yasemin, servi, akasya, lale, sarmaşık, yosun, sardunya, lavantaçiçeği, erik ağacı, buğday, ayva, nar, ağaç ve orman, otlak, yaprak, yemiş, kestane gibi sözcükler de onun bu dünyasının, bitkiler âleminin sınırlarını göstermektedir.

d) Hayvanlar, kuş, yarasa, balık, bülbul, arı, kelebek, geyik, böcek, güvercin, serçe, kurt, leylek, turna, çipura, fil, ishakkuşu, tırtıl, kırlangıç, martı, kartal, kuzu, öküz, ağustosböceği onun hayvanlar dünyasının sınırlarını göstermektedir. Bu hayvanlarla ve insanlarla ilgili bazı organlar (el, kalp, yürek, dil, göz, kol, kanat, dudak, tüy,

gaga, ben, yanak, ağız, kulak) bu dünyanın daha düşük çaptaki durumunu gösterir.

e) Doğa ve eşya, bütün genişliği ve güzelliği ile bizi sardığı gibi türlü doğal biçimleri ile de bizi oyalar. Tarancı'nın şiirinde, bunun yanında bazı doğal olaylar da görülür: Buz, yağmur, kasırga, kar, çığ, çığ, deniz, çöl, su, kaya, yel, mezarlık, tepe, tarla, menba (kaynak), maden, dağ, ova, nehir, otlak, dalga, orman, ada, bahçe gibi doğaya ilişkin kavramlar.

Çevremizi saran eşya ve sanat yapıları da onun şiirinde yankısını şu sözcüklerle bulur: İpek, tavan, duvar, beşik, yastık, kapı, cam, gemi, kuşak, buhurdan, yelken, kadeh, sofrası, ev, pencere, taç, anahtar, ayna, çeşme, uçurtma, perde, pusla, baca, fabrika, sapan, musalla, tabut, tren, değirmen, liman.

3) İç dünyaya dönük görüntüler: Dış dünyaya dönük bir sanatçı olduğu kadar iç dünyasını da yansıtan bir sanatçı olan Tarancı'nın şiirlerinde, içe yönelmiş yaşamı açığa vuran sözler ve iç yaşantıyı belirten imgeler de görülür. Nur, elem, çirkin, tasa, ölüm, günah, hasret, şenlik, güzel, nedamet, ruh, düş, dua, vehim, sevdası, karasevda, sevi gibi duygusallığı belirten sözcükler böyledir.

İç yaşantıyı birtakım imgelerle anlatma eğilimi geniş bir yer tutar Tarancı'da. Sözcelişi, ölüm, onun şiirinde "gün eksilmesi", "günün penceresinde görünmemesi" gibi evrensel bir olayla anlatılır. Hatta şiirinin adı bile "Gün Eksilmesinin Penceresinden"dir ve bu şiirin sonunda "*Her mihnet kabulüm, yeter ki/Gün eksilmesinin penceresinden*" der. Yaşamın o farkına varılmayan hazzını "*kendiliğinden söylenen bir türkü*" imgesi ile şiirleştirir; "Kulak Ver Ki" adlı şiirinde, "*Gök maviliğinden, dal yeşilliğinden/Bir türkü söylenmede kendiliğinden/Nasıl dinlersen öyle, şen ve hazine*" der. Ölüm karşısında, "sefere çıkma" imgesini de kullanır ve "Perişan Sofra" adlı şiirinde "*Bir uzun se-*

fere çıktı diyorlar / Gemiği gören var mı? Hani deniz?" dizelerini söyler. Özellikle ölüm karşısında uygulanan Tarancı'nın şiirinde ölümle ilgili daha başka imgeler de buluruz. "Şaşırdım Kaldım" adlı şiirinde, ölüm, kapısında kişneyen sabırsız bir at olur. "Ayna" ve "akis" imgeleri de onun şiirinde yaşam ile ölümü simgeler. Özellikle ayna geniş bir yer tutar. Ayna, bir bakıma, bir imgeden çok gerçeği vurgulayan bir soyutlama olarak da açıklanabilir. Çünkü o, sözcüklerin düşünce ve felsefi anlamı üzerinde durur. Aynadaki görüntü bir tür kendini varsaymadır. Yaşadığını, bir insan olarak varolduğunu belirten bir yansıtaçtır ayna. Bu yansıtaçlığı suda da bulur. "Ölümden Sonra" adlı o güzel şiirinde, yaşamının bir türkü olduğuna bir kez daha değinir ve şiirin sonunda da *"Ha olmuş ha olmamış penceremiz / Akar suda aksimizden eser yok"* dizelerini söyler.

Ölüm karşısında, gerçekten de gerçekçidir Tarancı ve çok kez de felsefeye dönük bir anlayış ve sözcük seçişi içinde görülür. Ölümü, başka bir şiirinde "tenin aslına dönmesi" olarak belirtir. "Ölüm II" adlı şiirinde şu dördlüğü söyler: *"Ne gün aslına dönecek bu ten? / -Taş, toprak, çiçek, su veya maden- / Ruha ebediyeti vadeden / Efsanevi yalan nerde ölüm?"*

Tarancı, yalnızlık duygusu içindedir ve çoğu kez bu dünyadaki yaşamını karanlıklar içinde geçen bir süre olarak kabullenir; ölümü bir kurtuluş olarak görür. "Allahı Ararken" adlı şiirinde, çevresini saran karanlıktan kurtuluşu Tanrıdan beklediğini belirtir.

Gün doğması, mutluluk simgesidir onun şiirinde. Şiirlerinin tümünde görülen ve kaynakları yalnızlık, ölüm korkusu, yaşama sevinci olan şiirsel hüznün, sevgili ile bir sevince döner bazen. Sevgiliyi ve sevgiyi yüceltme, özellikle **Düştan Güzel** adlı kitabındaki şiirlerinde fazlaca yer alır. Bu hüznün ve yalnızlık duygusu karşısında kurtuluşu sevgide, insan sevgisi yanında Tanrı sevgi-

sinde de bulur. Sevgilisinin yanında neşeli olan Tarancı, ondan uzak kalınca hüznün ummanlarında bulur kendini. "Desem Ki" adlı şiirinde, öldükten sonra bile sevgisini yitirmeyeceğini ve mahşer gününde ortalığa düşüp sevgilisini arayacağını şiirleştirir.

5) Şiirlerindeki Dil

Tarancı'nın şiirinde insanı sarıp sarmalayan bir güzellik vardır. Bu güzellik, dilinden, deyişinden doğan bir sonuçtur. İçinde yaşadığı toplumun konuştuğu dilin özelliklerini iyi benimseyip kullanabilme, anlatımda kestirme yolu seçme, arı ve duru bir dile önem verme başlıca özelliğidir. Deyişindeki teklifsizlik, çocuksu bir içtenlik de şiirine sıcaklık katan bir özellik olarak sayılmalıdır.

İlk şiirlerinde bu arı ve pürüzsüz Türkçeyi göremeyiz. Bunlar, bir tür arayış dönemi ürünleri olarak değerlendirilmelidir. Bunda, yola ilk çıkışın etkisi de vardır. Sonra da öğrenim döneminde kurallara çok önem verilmesinin, "kitabî dil" öğretiminin büyük payı olmuştur. Ayrıca, dil devriminden önceki dönemde şiire başlamasının ve belki de gerçek dil bilincinin bu devrimden sonra doğmasının da payını unutmamak gerekir. Sözgeşi, ilk şiirlerinden birinde *"Ayaktayım işte/Asfalta amut/Akasyaya muvazî"* diyebilmiştir. Bu dizelerde ve o yıllarda yazılan şiirlerde, Divan şiirinden gelen birçok sözcük görülür. Tarancı'nın da Divan edebiyatını sevdiği gerçeği karşısında bunu olağan bulmak ve "amut, muvazî" sözcüklerinin yanında "kavsikuzah, asır, vaveyla, kavis, müsavi, sükût, muttasıl, hafıza, müphem, netice, mükemmeliyet" gibi sözcükleri kullanmasını da yadırgamamak gerekir.

Bilindiği üzere, **Ömrümde Sükût** ilk olarak 1933'te yayımlanmıştır. Bu nedenle, ilk baskısı

1946'da yapılan **Otuz Beş Yaş**'taki şiirlerin birçoğunda da eski sözcükleri bulmamız gene olağandır. Gerçekten de bu kitaptaki şiirlerde "bihaber, ebediyet, efsanevi, asude, hatıra, meyletmek, vahdet, hasret, kasvet, aşına, alaka, imkân, hengâme, hilkat, muvazi, vakur, maişet, misafir, şeffaf, mana, tarümar..." gibi sözcükleri görebilmekteyiz. Fakat, bu kitaptaki şiirleri incelediğimizde, dil devriminin etkilerini de bulmaktayız. Bu kitabında "gerek, düş, gerçek, kez, ummak, denk, sonsuzlaşma..." gibi sözcükleri buluyoruz.

Fakat, üçüncü kitabı **Düşten Güzel**'de dil devrimini izlediği, yeni sözcükleri kullandığı açıktır. Söz gelişi, kitaba da adını veren "düş" sözcüğü gerçek karşıtı olarak kullanılmıştır. "Hayal kurmak" yerine "düş kurmak" demiştir:

*Bir gerçek içindeyim düşten güzel
Düşümüz gerçeğimiz ne varsa yeryüzünde
Düşle gerçek beraber olacak
Gerçek olamaz olsa olsa bir düş
Kurduğum düşü gerçek etme gücü bendedir*

gibi dizeler bunu göstermektedir. Son dizedeki "gerçek etme", "tahakkuk ettirme" yerine kullanılmıştır.

Tarancı, bu kitabındaki şiirlerde "mazi" yerine "geçmiş", "istikbal" yerine "gelecek", "sema" yerine "gökyüzü", "bahtiyar" yerine "mutlu" sözcüklerini yeğler:

*Ne vefasız geçmişten hayır var
Ne gelecekler imdada koşar*

Gökyüzü belledik şu ürperen maviliği

Gökyüzüdür avutan akıllıyı deliyi

Nerde İstiklal Harbinin o mutlu günleri

Bunun gibi "lazım" yerine "gerek", "lüzumlu" veya "vacip" yerine "gerekli", "mektep" yerine "okul", "kalp" yerine "yürek", "şahsiyet" yerine "kişilik" sözcüklerini kullanır.

*Duası anacığımın
Her bacada duman gerek*

Gerekli aydınlık karanlık onda

Bu yürek durmayagörsün

*Ayırdılar bizi birbirimizden
Hem de göz göre yürek parçalaya*

*Okula giden çocuğa
Zihin açıklığı versin*

Kişi ev bark edinmeli vakitken

Kişilik güzelliğin esasından

Bütün sözcükleri sayıp dökmek, örnekler vermek olanaksızdır. Belirtilmesi gereken, özleştirmeye açık bulunması ve yeni sözcükleri kullanmaya yönelmesidir.

Tarancı'nın şiirinde başlangıçta görülen Ahmet Haşim'in renk sıfatlarına düşkünlüğü sonraları da sürüp gitmiştir bir bakıma. Ancak, Tarancı'da bu betimleme şiirin içinde erimiştir. Aynı zamanda kendine özgü bir duruma erişmiştir. Yoğunluk bu renkli betimlemelere yüklenmemiştir. Aynı zamanda yepyeni sıfat tamlamaları da görülür. Gerçekten onun şiirinde "sızlayan kalp, gizli sofrası, zifiri gece, kara haber, berrak hava" gibi yaygın tamlamalar yanında "gök maviliği, dal yeşilliği, altın sevinç, altın hazine, sakın karanlık, suçsuz kalp, ürperen mavilik, yaprak yaprak ışılda" gibi özgün tamlamalar da yer almıştır.

6) Söyleyiş Biçimi

Tarancı'nın şiirinde çocuksu bir içtenlik bulunduğunu söyledik. Bu söz, onun şiiri açısından belirleyici bir özellik değildir. Ama söyleyiş biçimi (üslubu) özgündür.

Onun şiirinde çözümleyici bazı dizeler görülür. "Kulak Ver Ki" adlı şiirinde *"Gök maviliğinden, dal yeşilliğinden"*; "Korktuğum Şey"deki *"Gün çekildi pencerelerden"*; "Memleket İstirim"deki *"Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun / Kuşların çiçeklerin diyarı olsun"*; "Ölümden Sonra"daki *"Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü"* ve "Sulh Bir Hatıra Oldu"daki *"Gün sakindi, gece yıldızlı, yaşamak güzel"* dizeleri, buraya dek verilen bilgileri doğrulayacak özgünlüktedir.

Tarancı'nın hemen anımsanıveren böyle dizeleri oldukça çoktur: "Kulak Ver Ki" adlı şiirde yer alan *"Bir türkü söylenmede kendiliğinden"* dizesi akla gelen ilk dizedir. "Gündüz" adlı şiirdeki *"Ey sakin suları karıştıran el"* ve "Serenad"daki *"Demek gecelerden sonra nihayet gün doğuyor"*; *"Güzelisin ya, ne olursan ol, girdin hikâyeme"* ve *"Artık taslarımız ayrı çeşmelerden dolacak"* dizeleri ile "Korktuğum Şey"deki *"Sular kesildi çeşmelerden"*, "Ölümden Sonra"daki *"Öldük, ölümden bir şeyler umarak / Bir büyük boşlukta bozuldu büyü"* ile *"Akar suda aksimizden eser yok"* dizeleri ve "Sulh Bir Hatıra Oldu"daki *"Geçen yaz mevsimiyle sulh bir hatıra oldu"* ile "Yalnızlığa Dair"deki *"Yalnızlık nedir göreceksin öldüğün zaman"* dizesi örnek olabilir.

Şiirinde, bazen de iki dizeden oluşan bağımsız öbekler görülmektedir. "Gündüz" şiirinin üç ve dördüncü dizeleri böyledir: *"Ey zenginle fakir, çirkinle güzel / Arasında keskin parlayan kılıç."* "Ölümden sonra" adlı şiirin bir ve ikinci dizeleri: *"Öldük, ölümden bir şeyler umarak / Bir büyük boşlukta bozuldu büyü."* Bunun gibi "Mezarlık" şi-

irinin bir ve ikinci dizeleri: *"Ve şehrin şenliğine karşılık / Susar servileriyle mezarlık."*

Şiirleri arasında, bazı dörtlüklerin tek tümceden oluştuğu görülür. Sözgelisi, "Gün Eksilmesin Pencereden" adlı şiirin son dörtlüğü böyledir: *"Ve gönül Tanrısına der ki / -Pervam yok verdiğin elemden / Her mihnet kabulüm, yeter ki / Gün eksilmesin pencereden."* Başka bir örnek de "Paydos" şiirinden alıyoruz: *"Meyhaneler, sabahçı kahveleri / Cümle eş dost, şair, ressam, serseri / Artık cümbüşte yoksam geceleri / Sanmayın tarafımdan ihanet var."* **Düşten Güzel**'in aynı adı taşıyan ilk şiirinin ilk dörtlüğü: *"İlktir baharın gönlümce geldiği / İlktir hem sarhoş hem ayık olduğum / Bir gerçek içindeyim düşten güzel / Sevdiğim gülüyor yanıbaşında."*

Bazı şiirlerinde dört dizeyi aşkın tümceler görülmektedir. Sözgelisi, "Mademki Vakit Akşam" şiiri 7 dizeden oluşmakta ve bunun ilk altı dizesi bir tümce durumunda bulunmaktadır. Bunu izleyen "Deniz" adlı şiir ise 8 dizeden oluşmakta ve tümü bir tümcede toplanmaktadır. 10 dizeden oluşan "Bir Saadet" ile 12 dizeden oluşan "Hep Yaşadığıma Dair" tek tümce olarak yazılmıştır. "Abbas" adlı şiirin de son beş dizelik öbeği *(Katıp tozu dumana / Var git / Böyle ferman etti Cahit / Al getir ilk sevgiliyi Beşiktaştan / Yaşamak istiyorum gençliğimi yeni baştan)* de bir tümcedir.

Tarancı'nın şiirinde söz yinelemeleri pek görülmez. Bazı şiirlerinde dize yinelemeleri vardır. Sözgelisi, "Kulak Ver Ki"nin üçüncü dizesi "Bir türkü söylenmede kendiliğinden", yedinci dize olarak da yinelenir. "Mademki Vakit Akşam"ın birinci dizesi yedinci dize olarak şiire konulmuştur. "Hatıralar" şiirinin ilk üçlüğünün dizeleri, yer değiştirerek dördüncü üçlük olarak yinelenmiştir. "Gece Şarkısı"nın ilk beyti, altıncı ve sonuncu beyit olarak görülmektedir. Bunun gibi, "Memleket İsterim" şiirinin aynı sözcüklerden

oluşan dizesi dört üçlüğün de başında yinelenmiştir. Düşten Güzel'de de bazı dize yinelemeleri vardır.

Tarancı'nın üzerinde durduğu asıl konu ses yinelemeleridir. Genellikle "alliteration" denilen bu yineleme, özellikle **Otuz Beş Yaş**'taki şiirlerde dikkati çeker. Kendini pek belli etmeyen bir ses ve müzik yaratan, okuyanı bu ses ve müzik değeri ile alıp götüren dizeler Tarancı şiirinde oldukça fazladır. Bunun en güzel örneklerinden biri "Ölümden Sonra" adlı şiirde görülür:

*Öldük, ölümden bir şeyler umarak.
Bir büyük boşlukta bozuldu büyü.
Nasıl hatırlamazsın o türküyü,
Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü,
Alıştığımız bir şeydi yaşamak.*

Başka bir örnek ise "Desem Ki" adlı şiirinden verilecektir:

*Desem ki vakitlerden bir nisan akşamıdır
Rüzgârların en ferahlatıcısı senden esiyor.
Sende seyrediyorum denizlerin en mavisini,
Ormanların en kuytusunu sende gezmekteyim
Senden kopardım çiçeklerin en solmazını
Toprakların en bereketlisini sende sürdürdüm
Sende tattım yemişlerin cümlesini.*

Tarancı'nın şiirlerinde bozuk dize bulmak güçtür. Özellikle **Otuz Beş Yaş** ve **Düşten Güzel** adlı kitaplarında yer alan şiirleri bu bakımdan üzerinde durulacak niteliktedir. Çünkü, yukarıda da belirttiğimiz üzere, Tarancı, şiirin ne olduğunu iyi kavramış bir şairdir. Sağlığında yayımladığı kitaplarına almadığı şiirleri, bu yargımızın dışında tutulmalıdır. Mehmet Kaplan, *Ölçü* dergisinde yayımlanan "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiir Estetiği" adlı yazısında bunu şöyle belirtir:

"Bir propagandacı, şiiri gaye değil, vasıta telakki eden bir ideolog, şiir estetiği üzerinde bu kadar durmaz. Mektupları da gösteriyor ki, Cahit'in hayatta en büyük gayesi güzel şiirler söylemek olmuştur. 'Tek ihtirasım güzel şiirler söylemektir. Yer yüzünde türküler söylemekle iktifa edeceğim' diyen ve bunu eserleri ile ispat eden bir şairi herhangi bir ideolojiye mal etmek, doğru bir şey olmaz. Şiir, bütün ideolojilerin üstünde, müstakil bir gaye olabilir ve böyle olmalıdır. Halis şiire ancak kendisini ona tam mânasıyla verebilenler ulaşır.

Cahit, hayatı boyunca yalnız şiir için yaşamış ve yazdığı güzel şiirlerle 'Türkçeyi hoşnut' etmiştir. Türkçe onun şiirlerinde güzel şekiller almıştır. Bu, onu sevmek için kâfi bir sebeptir. Unutmayalım ki, bir milleti, millet yapan dilidir ve dil mi'racına güzel şiirlerle yükselir."

(Haziran 1957)

Atilla Özkırımlı, Tarancı ile ilgili bir yazısında, onun sanatı ile ilgili görüşlerini şöyle noktalamıştır:

"İlk bakışta Cahit Sıtkı bağımsızdır. Ne Ahmet Haşim ya da Yahya Kemal'e, ne memleketçi ya da bireysel duygulanımlarla oyalanan hececilere, ne Nâzım Hikmet şiirine ne de Orhan Veli'ye bağlanabilir. Şair olarak Ahmet Haşim'i beğenir, Garipçilerle ilişki kurar o kadar. Tektir, kendine özgüdür. Ama bu tek, kendine özgü oluş bir öncülüğü, Türk şiirinde ayrı ve başka bir hava estirmeyi doğurmaz. Belli, bilinen temleri kendi kişiliğinin, bilinçaltının renkleriyle boyar. Ortak duygulara yeni bir yorum eklemeyi, dile getirir yalnızca. Ustalığı dile getirişindedir. Bu nedenle de çok tutulur. Şunlardır işlediği temler: Yaşama bağlılık, ölüm, aşk ve yalnızlık. Salt heceye bağlanmaz, ama biçimi de hiç boşlamaz, bir manzumecidir temelde. Bu yönüyle divan şairini hatırlatır. Oysa

batılıdır, o kaynaktan beslenir. Deyişinin yalınlığıyla da halk şiirine yaklaşır. Bir sesi yakalamak ister hep. En açık, en anlaşılır, en basit olana yönelir. Ama bütünlüğün, yapının önemini bilir. Bu nedenle de titiz bir kelime işçisidir, giderek mısra kurucusu.

Türkiye'ye döndükten sonra Orhan Veli şiirine katılır bir ara. Belki de Orhan Veli şiirinde bulduğu yaşama sevinci, söyleyişteki yalınlık çeker onu. Ama amaçların ayrı oluşu bu birleşmeyi olanaksız kılar. Bir benzetmeyle açıklamak gerekirse, biri bir kelebektir, öleceğini bile bile sevinçle çiçekten çiçeğe konar; öbürününse kanatları kırılmıştır, kozasının dibinde kara kara düşünür. Cahit Sıtkı'ya göre, 'Sokakta elbiseyle gezmek, pijamayla gzmekten daha güzeldir, yataktaysa aksi...' Şiirde de asıl sorun budur: Ne'nin nerede, ne zaman güzel olabileceğini, küllün havasını bozmayacağını sezmek ve bilmek. Oysa Orhan Veli, değil pijamayla, don-gömlek fırlar sokağa.

Temleri yaşama bağıllık, ölüm, aşk ve yalnızlıktır, demiştim. Aslında her şey gider ölüme bağlanır onda. İşte örnekler:

Gençlik böyledir işte, gelir gider;
Ve kırılır sonra kolun kanadın;
Koşarsın pencereden pencereye.

Günlerden sonra bir gün,
Şayet sesimi farkedemezsen,
Rüzgârların, nehirlerin, kuşların sesinden,
Bil ki ölmüşüm.

Nerde olsa yaşıyor insan;
Nerde olsa bir gün ölmek var.

Kim yalnız değil ki hayatında?
Ve ölümler serviler altında?

Nedeni içine kapanık kişiliği midir? Yoksa çirkin olduğunu sanması mı? Ya da aradığını bu-

*lamaması mı? Belki hepsi... Ama en önemlisi, bile-
rek ve isteyerek yanlış bir yaşama biçimini seçme-
si. Bir Türk Baudelaire'i olmak istemesi başka
hangi sonuca götürebilirdi ki onu?*

*İşte içinde bulunduğu bu çıkmaz, cumhuri-
yetten sonra, çatışan değerler arasında bocalayan,
savaşın bindirmesiyle iyice bunalan kentlinin ka-
ramsarlığına, bunalımlarına, amacına ulaşama-
manın doğurduğu içe kapanışa denk düşer. Avu-
tur onu. Bir kaçıştır çünkü Cahit Sıtkı'nın şiiri.
Yaşama sevincinin ölüm karşısında yenik düşme-
si de bundandır."*

*(Türk Şiirinde Tarancı,
Cumhuriyet, 1 Kasım 1975)*

*Atilla Özkırımlı, son satırlarda, onun şiirinin
bir kaçış olduğuna değinmiştir. Hikmet Uç, Millî
Kültür dergisinde (Eylül 1987, sayı: 58) yayımla-
nan "Cahit Sıtkı'da Kaçış" adlı yazısında bu "ka-
çış" konusuna enine boyuna eğilmiştir. Ona göre,
"Yadigâr şiirinde 'Başım hoş değil devran ile' de-
mesi felsefi manada düzenle anlaşılamadığı izleni-
mini verir. Şairimiz değirmen olarak gördüğü
dünyanın gerçeklerini üstlenmeye gücü yetmedi-
ğinden yakınır." Başka bir yerde de onun sığına-
ğını, bu kaçışta gideceği yeri şöyle belirtir: "Cahit
Sıtkı, gündelik hazlarla süslenmiş ıstıraplı dün-
yasından tabiatın dost kucasına sığınır. İstirapla-
rını onun üyeleriyle teskin ettiği en büyük sığınak
tabiattır. Kucasına koştuğu tabiatla bütün teselli
edici şartları bulduğu hissini verir. Cahit Sıtkı
hem tabiat şairi, hem tabiatın şairidir. Tabiatın
insanlar içindeki temsilcisi gibidir. Onlar adına
konuşur, onlarla tatmin olur, sevinir, ıstırapları
onlar adınadır. 'Gün Eksilmesin Pencere'nden de
tabiat onun zırhı, direnme vasıtasıdır. Onunla ol-
duğu sürece her mihneti kabul edecektir. Hayatın
her türlü zorluğuna, mihnetine göğüs germesi ta-
biatın sayesinde / / 'Bugün Hava Güzel'de*

bakış açısına giren tabiat unsurlarını sayar, saadeti onlardan kaynaklanır."

Hikmet Uç, kaçış motifi konusunda da şunları yazmıştır: *"Nispeten metafizik olan kaçış motifini Cahit Sıtkı'nın Rönesans, Memleket İsterim, Uzak Bir İklimde, Bir Nehir İsterim, Robenson, Bir Kapı Açıp Gitsem, Bir Yaz Günü, Düşündüğüm Yer isimli şiirlerinde görürüz. Bu şiirlerde şairin hatıraları, çocukluğu, özellikle tabiatla avunmadığı zamanlar iltica ettiği imajlar görürüz. Özellikle sığınma avunma ise bu tam bir kaçıştır."*

Tarancı'nın mektuplarından, onun şiir görüşünü çok iyi anlarız.

Tarancı, bazı Fransız ozanlarından çeviriler yapmıştır. Bu çevirilerin de dilimizdeki şiir gücü tartışılmaz. Bunlar, şiir çeviriciliğimizin en başarılı örnekleri arasında yer alır. Dil bakımından kendi şiirinden ayrı tutulamayacak olan bu örneklerdeki söyleyiş, neredeyse asıl sanatçısının söyleyişine yakındır.

C) DÜZ YAZILARI

Tarancı, sağlığında epeyce öykü yayımlamıştır. Bu arada bazı yazılar yazarak çeşitli konulardaki görüşlerini yansıtmıştır. Ziya Osman Saba'ya yazdığı mektuplar ise ölümünden sonra yayımlanmıştır. Bu arada başka kişiler de, kendilerinde bulunan bazı mektupları yayımlamışlardır.

1) Öyküleri

Tarancı, öykülerini Fransa'ya gitmeden önceki yıllarda ve Cumhuriyet gazetesinde çalışıp yükseköğrenimini tamamlamaya çalıştığı yıllarda yazmış ve bu gazetede yayımlamıştır. Bunlar, kı-

sa boyutlu, günlük yaşamın içinden bazı gözlemlere dayalı öykülerdir. Bunları, Türk öykü sanatı içinde ele alıp değerlendirme düşünülemez. Birçoğunun, özgün olduğunu bile kuşku ile karşılamak gerekir. Öyle sanıyoruz ki, bazıları, Fransız gazetelerinde yayımlanan öykülerin bizim toplumsal yaşamımıza uyarlanması ve böylece bir Türk öyküsü kılığına sokulması olarak nitelenebilir.

Bu öykülerde masallardan, kendi yaşantısından izler görülür. Düz ve yalın bir anlatımı vardır. Bazı öykülerde şaşırtıcı bir son görülür. Öykülerde kullandığı sözcükler de yazıldıkları yılların konuşulan dilini yansıtır. Çoğunda kişiler, odak noktası olarak alınmıştır ve öykü tekniği birçok öyküde unutulmuştur. O, bir öykücü olmaktan çok çevresinde oluşanları ya da duyduklarını saptayan bir yazar görünümündedir. Hiçbirinde bir öykücü gibi davranmaz.

Selahattin Önerli, **Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeciliği ve Hikâyeleri** adlı kitabında, 24 öyküsünü yayımlamış ve öykülerinin değerlendirilmesini de yapmıştır. Ona göre, *"Hikâye Tarancı'da yaşama bağlayıcı bir öğedir. Hatta, yaşamın vermediklerini kendisi, yarattığı hikâye dünyasında yaşar"* (s. 7). *"Cahit Sıtkı Tarancı'nın hikâyeleri, savaşın etkisiyle umutları sarsılan, en küçük insansal ilişkileri bile mutlulukla özdeşleştiren insanımızın duygusal ortamını yansıtır. Bunun yanında, Tarancı'nın özellikle ruhsal yönden çektiği acılara tepkidir bu hikâyeler. Tarancı, mutluluk adına neyi yaşamamışsa, bunları hikâyesine yerleştirmiştir / .. / Nitekim Tarancı, hikâyelerinde gerçek bir sevgiden çok tasarlanan bir sevgiyi dile getirmektedir. Kuşkusuz, gerçekçi bir hikâye için bu bir 'fantezi'dir. Ama savaş etkisi altındaki insan da yaşamadığı gerçeklerin ötesindeki düşü aramak zorundadır. Tarancı, bu tasarlanan olayların dışında, yaşadığı gerçeklerin hikâyesini de yazmıştır. Bunun en somut örneği 'Mavromatis Efendi' adlı hikâyedir. Görev duygusu yüksek, in-*

sansever Mavromatis, yaşayan bir kişidir." Önerli, başka bir yerde de şunları yazmıştır: "Kökeninde 'yabancılaşma'nın vurgulandığı toplumsal eleştiri açısından alınırsa, Cahit Sıtkı Tarancı'nın, hep yitip giden insanın özlemini duyduğu anlaşılır. Bunun en somut kanıtı 'Abbas' hikâyesidir. Abbas, özrü olan, bu nedenle de emireri olarak görevlendirilen bir askerdir. Ama içtenliği, tüm erdemleri, insancılığın en yüce anlamını kişiliğinde taşır. Abbas, Cahit Sıtkı için umuttur, yaşımdır, mutluluktur, varoluşunun bilincini duymaktadır. Nitekim, 'Abbas' şiirinde bunu dile getirir."

Tarancı'nın sayıları elliyi aşan öyküleri okunduğunda, yoğun bir insan sevgisi, mutluluğu yansıtan olgular görülür. Şiirlerinde ortaya koyduğu gerçeklerin, durumların, olayların düzyazıyla anlatım bulan birer örneğidir öyküleri. İnsanları, geçim darlığı içinde olsa da güzeldir, iyi ve akıllıdır. "...Hikâyeler, klasik bir biçim içinde verilmektedir. Çevre tanımlaması, kişi betimlemeleri, duygusal yaklaşımlar ve olaya geçiş. Hemen tüm hikâyelerin yapısı budur, hikâyelerde 'sürpriz' de yoktur. Yazarın neyi anlatmak istediğini işin başında anlayıverirsiniz /.. Kişi betimlemelerindeki ustalık, olayları yoğun bir duygusallık içinde yaşama, Tarancı'nın hikâyesini belirleyen önemli niteliklerdendir."

Tarancı'nın öyküleri, yazımsal açıdan önemli sayılamayabilir. Saptadığımız 56 öyküsü vardır. Yukarıda değinildiği gibi, bunlardan 24'ü Önerli'nin kitabında yer almıştır. Çoğu Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan öykülerinin alfabetik olarak adları şöyledir:

Abbas, Acaba Aşkından mı Öldü, Akşamcı, Arkadaş İnceliği, Âşık Adam, Azrail, Balayı, Ben Üvey Ana Olmayacağım, Bir Adamın İki Görünüşü, Bir Aşk Masalı, Bir Ayrılık Masalı, Bir Kadın, Bir Kış Gecesi, Bir Uykusuzluk Gecesi, Birinci

Hayatı. Çirkin Kız, Damat Bey, Dördüncü Sevgiliyi Ararken, Eldiven, Gönül Eğlencesi, Güzellik Belâsı, Hacı Fettah, Hakikatten Sonra Hayal, Hayat, Hayat Bildiğini Okur, Hayat Bu, Hayat Hasreti, Hayatını Yaşadığım Adam, İkinci Öldürüşü, İmkânsız Saadet, Kadın Bu, Kartopu, Kolalı Yaka, Kötülük Yapayım Derken, Küçüklerin Dostu, Leblebici, Mavromatis Efendi, Neden Sonra, Otel Hizmetçisi, Papatya, Pencerelerden Korkan Adam, Ramazan, Randevu, Rüya, Sıkıntılı Adam, Şapka, Tablodaki Kadın, Taş Bebek, Telefonla Bir Konuşma, Teselli Bürosu, Tramvaydaki Adamlar, Vicdan, Yadigâr, Yağmurdan Sonra Güneş, Yalan Söyleyen Mektup, Yaşamak Lâzım.

Tarancı, Cumhuriyet gazetesinde birçok çeviri öykü de yayımlamıştır. Bu çevirilerde İrfan Kudret, Cevat Sadık takma adlarını kullanmıştır. Sayıları 60 olarak saptanabilen bu öykülerin bazılarının kimin olduğu yazılmamıştır. Ama adları verilenler arasında Guillaume Apollinaire, Léon Frapié, Michel Corday, Aldo Palazzeschi, Frederic Botet, Vicki Baum, Selma Lagerlöf, André Mirabeau, Franz Hallon, Maksim Gorki, Pierre Mac-Orian, Miguel de Unamuna, Ramon Perez de Ayala, Paul Reboux, Irène Némirowsky, Edmond Jaloux, Heri Troyet, L. P. Marguerite vb. sayılabilir.

2) Mektupları

Yazınımızda mektup türü oldukça az işlenmiştir. Ziya Gökalp'ın mektupları, bu konuda akla gelen ilk örnektir. Daha sonra da başkalarının mektupları düşünülebilir. Tarancı'nın mektupları, yazınsal açıdan oldukça önemlidir. Özellikle Ziya Osman'a yazdığı ve ölümünden sonra **Ziya'ya Mektuplar** adlı bir kitapta toplanan mektuplarında, güzelin, şiirin ne olduğunu ve kendi şiirinde nasıl bir uygulama içinde bulunduğunu

ortaya koymuştur. Türk şiirinin estetiği değerlendirilirken, belki bu mektuplardan yola çıkmak gerekir. Ancak toplumsal şiirden uzak olması, eleştirilebilir.

Mektupların yayımlanması kaygısından uzak olduğu için, bunlarda bol bol Fransızca sözcükler kullanmıştır. Şiirinde, öykülerinde görülen Türkçeyi kullanma ustalığı mektuplarda, yabancı sözcük yoğunluğu nedeniyle aynı ölçüde akıcı değildir. Fakat söyleyiş biçimi tatlı, cana yakın, yorumlayıcı ve öğreticidir.

Mektuplarından, yaşamöyküsüne ilişkin bazı bilgi ve tarihleri çıkarma olanağı da sağlanmaktadır. Bu nedenle mektupların düşünsel yanı kadar, içeriği de önemlidir.

Mektuplarda şiirin ne olduğu, nasıl yazılması gerektiği konularında geniş bilgiler bulunmaktadır. **Tarancı'nın Şiir Üzerine Düşünceleri** (Ankara, 1960) adlı kitabımızda, bu mektuplardan yola çıkarak onun şiir konusundaki görüşlerini ayrıntılı olarak ortaya koymuştuk.

Tarancı'nın ailesine, annesine ve babası ile kız kardeşi Nihal Erkmenoğlu'na çeşitli tarihlerde yazdığı mektuplar da *Evime ve Nihal'e Mektuplar* (TDK Yayını, Ankara 1989) adıyla bir kitapta toplandı. Prof. Dr. İnci Enginün tarafından basıma hazırlanan bu mektupların toplamı 61'dir. 1929-1954 yılları arasında çeşitli yerlerden yazılmış bu mektuplarda aile sevgisi ve mutluluğu, kardeşlerine bağlılığı, yakınlığı ile Nihal Erkmenoğlu'na aktardığı sanat ve şiir konusundaki görüşleri ağırlıktadır. Öğrencilik yıllarındaki özlemleri, askerlik yıllarındaki görüşleri bu mektuplara yansımıştır.

Tarancı, birçok arkadaşına da mektup yazmıştır. Bunlardan pek azı dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır. Bunların da Necatigil'in mektupları gibi bir kitapta toplanması elbette yararlı olacaktır.

3) Romanı

Kız kardeşi Nihal Erkmenoğlu'na yazdığı 25.12.1935 günkü mektubundan anlaşıldığına göre, *Hafta* dergisinde **Korkuyorum** adlı bir romanı tefrika edilmiştir. *Hafta* dergisinin 18 Ekim 1935 - 6 Ocak 1936 tarihleri arasındaki 7 sayısında yayımlandığı anlaşılan romanı Cemil Sıtkı takma adıyla yayımlanmıştır. Mektubunda şöyle yazıyor: *"Halbuki bu romanı ben imzasız neşrediyordum. Mecmuadan yanlışlıkla C. Sıtkı diye imza etmişler. Dünyada imzaman haysiyetini ve şerefini her şeyden üstün tutacağım için, bu hadise beni fevkalade sinirlendirdi, hatta mecmua, çok sevdiğim, dostum Peyami Safa'nın kardeşi İlhami Safa'nın olmasaydı, artık oraya yazmayacaktım. Vaziyeti düzeltmek için Cemil Sıtkı yapmak zaruretinde kaldık. Şekerim, ağabeyin böyle küüstür yazılar altına imzasını atar mı hiç? Bu yazılar yarım saatte, bir saatte çalakalem yazılmış şeylerdir. Halbuki ben bir mısra üstünde bazen aylarca uğraşan titiz bir sanatkârim."*

Bu romanın öyküsü budur. Cumhuriyet'te yayımlanan öykülerindeki imza konusunda da bu mektupta bilgi vermiştir.

4) Yazıları

Tarancı'nın kimi konulara değinen yazıları da vardır. Bunlarda özellikle şiir ve sanat kaygısının öz olarak yer aldığı görülür. Mektuplarındaki yüreklilik, düşündüğünü açıkça söyleme eğilimi bu yazılarda da görülmektedir.

Ne yazık ki bunların sayısı oldukça azdır ve bir araya getirilememiştir.

YAPITLARI

Tarancı şiir, mektup ve makale türünde ürünler vermiş, küçük bir inceleme yazmış ve şiir çevirileri yapmıştır. Bilindiği üzere, şiirlerini üç kitapta toplamış, bu kitaplarına girmemiş şiirleri de ölümünden sonra bir araya getirilmiştir.

A) Şiir Kitapları

1) Ömrümde Sükût: İlk baskısı 1933'te yapılan bu kitap, 62 sayfadır. İkinci baskısı ise 1968'de, Peyami Safa'nın, Tarancı hakkındaki görüşlerini yansıtan yazılarını da içeren biçimde yapılmıştır.

Tarancı'nın ilk kitabında 21 şiiri yer almıştır. Bu şiirlerde, Fransız şiirinin tür ve biçim etkisi görülmekte, Tarancı, çocukluk anıları ile özlemlerini, içinde yaşadığı günlerdeki bazı kişisel bunalmalarını, Fransız ustalardan aldığı bir yetkinlikle şiirleştirmiştir. O güne göre çok başarılı olan bu şiirlerdeki dili de pek yadırgatıcı değildir ve hatta oldukça yalın bir Türkçedir. Sonraki dönemde yazacağı birçok anakonunun çekirdekleri bu kitapta görülmektedir.

Şiirin ne olması gerektiğini anlayan ve bunun örneklerini verme çabası içinde bulunan bir gencin ürünleridir bunlar.

2) Otuz Beş Yaş: İlk baskısı 1946'da Varlık Yayınevi tarafından yapılmış ve sonraki yıllarda en çok basılan şiir kitapları arasında yer almıştır.

1933-1946 döneminde yazılan şiirleri kapsamaktadır. Tarancı'nın, bu dönemde yazdığı bazı şiirlerini kitaba almadığı bilinmektedir.

Bu kitap, bireysel Türk şiirinin en ileri ve güzel örneklerini bir araya getirir. Tarancı'nın şiir estetiğine ve anlayışına en iyi örnekler bu kitapta bulunmaktadır. Bazıları, o yıllardaki Orhan Veli ve arkadaşları ile başlayan ve yaygınlaşan şiir anlayışının etkisinde yazılmış olsa da, Tarancı gerek hece, gerekse özgür ölçü kullanarak yazdıklarını bir araya getirmiştir. Kitapta, Türk şiirinin en iyi örnekleri de bulunmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, ölüm, yalnızlık, sevi, yaşama sevinci gibi anakonuların değişik biçimlerde işlendiği şiirler vardır kitapta. Özellikle ses ve müzik değeri çok yüksek bazı örnekler, aliterasyon sanatının gerçek örnekleridir. Bütün bunların yanında, neden bu kitaba konulduğu anlaşılamayan fantezilere de rastlanmaktadır.

Yayımlandığı günlerde büyük yankılar yapan kitap, bugün de tazeliğini yitirmemiştir.

3) *Düşten Güzel*: İlk baskısı 1952'de Varlık Kitabevinde yapılmıştır, 59 sayfadır. 1946-1952 arasında yazılan 34 şiir bulunmaktadır. Önceki kitapta yer alan ölüm, ölüm korkusu, yaşama sevinci, artık bu kitapta bir sevi ve evlilikten kaynaklanan mutluluk duygusuna bırakmıştır yerini. Düşten güzel bir yaşam içine girer Tarancı. Bu kitabında Atatürk ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili bazı konulara, ülke ve ülke insanlarına değinen bazı deyişlere de yer vermiştir. Bunlar, biraz yüzeyseldir. Bireysellik bu şiirleri eski şiirlere bağlayan en büyük özelliktir. Bu şiirlerde de toplumsallıktan pek iz bulamayız. Bunlarda bir gevşemenin, bir yorgunluğun havası ve esnek dokunuşu sezilmektedir.

4) *Sonrası*: Varlık Yayınları arasında, ölümden sonra, 1957'de yayımlanan bu kitabın ilk

28 sayfasında 1933-1954 yıllarında yazıp sağlığında yayımladığı, 1952'den sonra yazıldıkları için kitaplarına alamadığı, çeşitli dergilerde yayımlanmış 73 şiiri ve 91-104. sayfalarında çeviri şiirleri yer almıştır. Kitabın bundan sonraki sayfalarını (107-174) ise, Tarancı için yazılanlar oluşturmaktadır.

Kendisinin kitaplarına almadığı şiirler arasında şiir değeri çok düşük olanlar kadar üzerinde durulması gerekenlerin de bir araya toplandığı bu kitap, yayımlanmış ya da **Ziya'ya Mektuplar**'da yer almış bütün şiirleri bir araya toplaması bakımından önemlidir. Daha sonra yayımlananlarla yayımlanmamış müsveddeleri bir araya getirmenin de önemli olacağı kanısındayız.

Şiirlerde, Tarancı'nın genel şiir çizgisindeki anakonuları buluyoruz. Son şiirinde (Korkunç Güzel) ise ölüme yaklaşmanın acısı sezilir gibidir. Bu acıyı yoğun bir biçimde ve ustaca veren Tarancı'nın bundan sonra şiir yazdığını sanmıyoruz.

Bu kitabın bir özelliği ve önemli yanı da, çeviri şiirlerini bir araya getirmesidir.

B) Başka Kitapları

Şiir kitaplarının dışında, ölümünden sonra yayımlanan ve mektuplardan oluşan kitabı ile bir çeviri kitabı ve bir de incelemesi bulunmaktadır.

1) Ziya'ya Mektuplar: Varlık Yayınları arasında 1957'de basılan ve Ziya Osman Saba'ya 29.6.1930'dan başlayarak 24.10.1946'ya dek olan dönem içinde yazdığı 57 mektubu içerir. Kitapta Tarancı'nın yaşamından bazı izleri, şiir ile güzellik anlayışını buluyoruz. Bazı şiirlerinin ilk örnekleri de bu mektuplarda yer almaktadır. Yazınınımızın en ilginç ürünlerinden olan bu mektuplar, şiiri ve güzelliği açıklayıcı nitelikleri bakımından da çok ilginçtir.

Kitabın başına, Saba, 39 sayfalık bir giriş yazısı eklemiş ve bu yazısında Tarancı ile dostluğunun başladığı günleri, sonraki dostluklarını şiirsel bir dille anlatmıştır. Bu giriş bölümünün de Tarancı ve Saba bakımından önemi büyüktür.

2) Evime ve Nihal'e Mektuplar: TDK yayınları arasında 1989'da yayımlanan kitapta anesine, babasına, kız kardeşi Nihal ile öteki kardeşlerine yazdığı 61 mektup bulunmaktadır. Bunlardan 52'si Nihal Erkmenoglu'na yazılmıştır. 1929-1954 arasında çeşitli yerlerden yazılan bu mektuplarda Tarancı'nın öğrencilik yıllarında başlayan gurbet yaşamını buluyoruz. Çeşitli konuları içeren bu mektuplarında aile ve kardeş sevgisi, sanat görüşünü dile getirmiştir. Bir mektubu da manzumdur. Şiir konusunda, **Ziya'ya Mektuplar**'daki kadar derinlik ve genişlik yoktur. Ama sanatı ve şiiri Nihal'e, o yaştaki kardeşine anlatmaktaki içtenliği ve ustalığı önemlidir.

3) Fransa'da Müstakil Resim: Adolphe Baseler ile Charles Kunstler tarafından yazılan bu kitap Ahmet Muhip Dıranas ile birlikte çevrilmiş ve 1938'de 2 cilt olarak yayımlanmıştır. Birinci cilt Monet'den Bonnard'a kadar olan sanatçıları içermektedir. 90 sayfalık bu ciltte 72 planş yer almıştır. İkinci cilt 112 sayfa olup Matisse'den Segonzac'a kadar olan sanatçıları içermekte ve ayrıca 73 planş ile süslenmiş bulunmaktadır.

4) Peyami Safa, Hayatı ve Eserleri: 1940'ta "Son devrin meşhur şair ve edipleri" dizisinin 11. kitabı olarak yayımlanan bu kitapta, Safa'nın yaşamı üzerinde durulmuş, o tarihe kadar yayımlanan kitapları tanıtılmış ve bunlardan bazı örnekler verilmiştir. Bazı görüşleri ilginç olarak nitelendirilmelidir.

5) Ziya Osman'a yazdığı 22.6.1942 tarihli mektuptan, Venedik'te Ölüm adlı bir çeviriden söz etmektedir. Ahmet Halit Kitabevi tarafından yayımlanmak üzere satın alındığı anlaşılan bu kitap hakkında bilgi yoktur.

**YAPITLARINDAN
SEÇMELER**

Şiirleri

ÖMRÜMDE SÜKÛT

Çıngıraksız, rehbersiz deve kervanı nasıl,
İpekli mallarını kimseye göstermeden,
Sonu gelmez kumlara uzanırsa muttasıl,
Ömrüm öyle esrarlı geçecek ses vermeden,
Ve böylece bu ömür, bu ömür her dakika,
Bir buz parçası gibi kendinden eriyecek.
Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka,
Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek!

(Ömrümde Sükût)

GÜN EKSİLMESİN PENCEREMDEN

Ne doğan güne hükmüm geçer,
Ne halden anlıyan bulunur;
Ah aklımdan ölümüm geçer;
Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur.

Ve gönül Tanrısına der ki:
– Pervam yok verdiğin elemden;
Her mihnet kabulüm, yeter ki
Gün eksilmesin penceremden!

(Otuz Beş Yaş)

KORKTUĞUM ŞEY

Gün çekildi pencerelerden;
Aynalar baştan başa تنها.
Ses gelmez oldu bahçelerden;
Gök kubbesi döndü siyaha.

Sular kesildi çeşmelerden;
Nerden dolacak bu tas nerden,
Nergislerin açtığı yerden
Ey kuş uçurtmayan ejderha?

Ne yârdan geçilir, ne serden;
Korkuyorum bu gecelerden.
Bel bağladığım tepelerden
Gün doğmayabilir bir daha.

(Otuz Beş Yaş)

GENÇLİK BÖYLEDİR İŞTE

İçimi titreten bir sestir hergün,
Saat her çalışında tekrar eder:
"Ne yaptın tarlanı, nerde hasadın?
Elin boş mu gireceksin geceye?
Bir düşünsen! yarıyı buldu ömrün.
Gençlik böyledir işte, gelir gider;
Ve kırılır sonra kolun kanadın;
Koşarsın pencereden pencereye."

Ah o kadrini bilmediğim günler,
Koklamadan attığım gül demeti,
Suyunu sebil ettiğim o çeşme,
Eserken yelken açmadığım rüzgâr!

Gel gör ki sular batıya meyleder,
Ağaçta bülbülün sesi değışti,
Gölgeler yerleşiyor pencereme;
Çağınız başlıyor ey hâtıralar.

(Otuz Beş Yaş)

ÖLÜMDEN SONRA

Öldük, ölümden bir şeyler umarak.
Bir büyük boşlukta bozuldu büyü.
Nasıl hatırlamazsın o türküyü,
Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü,
Alıştığımız bir şeydi yaşamak.

Şimdi o dünyadan hiçbir haber yok;
Yok bizi arıyan, soran kimsemiz,
Öylesine karanlık ki gecemiz,
Ha olmuş ha olmamış penceremiz;
Akar suda aksimizden eser yok.

(Otuz Beş Yaş)

DESEM Kİ

Desem ki vakitlerden bir nisan akşamıdır,
Rüzgârların en ferahlatıcısı senden esiyor,
Sende seyrediyorum denizlerin en mavisini.
Ormanların en kuytusunu sende gezmekteyim,
Senden kopardım çiçeklerin en solmazını.
Toprakların en bereketlisini sende sürdüm,
Sende tattım yemişlerin cümlesini.

Desem ki sen benim için,
Hava kadar lâzım,
Ekmek kadar mübarek,
Su gibi aziz bir şeysin;
Nimettensin, nimettensin!
İnan bana sevgilim inan,
Evimde şenliksin, bahçemde bahar;
Ve soframda en eski şarap.
Bırak ben söyliyeyim güzelliğini,
Rüzgârlarla, nehirlerle, kuşlarla beraber
Günlerden sonra bir gün,
Şayet sesimi farkedemezsen,
Rüzgârların, nehirlerin, kuşların sesinden,
Bil ki ölmüşüm.
Fakat yine üzülme, müsterih ol;
Kabirde böceklerle ezberletirim güzelliğini.
Ve neden sonra
Tekrar duyduğun gün sesimi gök kubbede,
Hatırla ki mahşer günüdür,
Ortalığa düşmüşüm seni arıyorum.

(Otuz Beş Yaş)

ROBENSON

Robenson, akıllı Robenson'um,
Ne imreniyorum sana bilsen!
Göstersen adana giden yolu;
Başımı dinlemek istiyorum.

Ben gemi olurum, sen kaptan ol;
Yelken açarız bir sabah vakti.
Güneşte gölgemiz olur deniz.
Yolculuk! derken adamızdayız.

İsterdim tercümanım olasın,
Tanıtasın beni balıklara,
Vahşi kuşlara ve çiçeklere;
Bizdendir diyesin benim için.

Ağaca çıkmasını bilirim,
Tanırım meyvanın olmuşunu;
Taş kırmak da gelir elimizden,
Ateş yakmak da, aş pişirmek de.

Robenson, hâlden bilir Robenson,
Adan hâlâ batmadıysa eğer,
Alıp götürsen beni oraya,
Deniz yolu kapanmadan evvel!

(Otuz Beş Yaş)

PAYDOS

Paydos bundan böyle çılgınlıklara;
Sert konuşmağa başladı aynalar.
Yetişir koştum aşkın peşi sıra;
Bitirdi beni bu içki, bu kumar.

Ne saklıyayım gaflet ettiğimi?
Elimle batırmışım gençliğimi;
Binip bineceğim en güzel gemi!
Aldığını geri vermez dalgalar.

Meyhaneler, sabahçı kahveleri,
Cümle eş dost, şair, ressam, serseri,
Artık cümbüşte yoksam geceleri,
Sanmayın tarafımdan ihanet var.

Yaş ilerliyor... Artık geçti bizden;
Kişi ev bark edinmeli vakitken,
Gün gelince biz değil miyiz ölen?
Cenâzemiz yerde kalmasın dostlar!

(Otuz Beş Yaş)

ABBAS

Haydi Abbas, vakit tamam;
Akşam diyordun işte oldu akşam.
Kur bakalım çilingir soframızı;
Dinsin artık bu kalb ağrısı.
Şu ağacın gölgesinde olsun;
Tam kenarında havuzun.
Aya haber sal çıksın bu gece;
Görünsün şöyle gönlümce.
Bas kırbacı sihirli seccadeye,
Göster hükmettiğini mesafeye
Ve zamana.
Katıp tozu dumana,
Var git,
Böyle ferman etti Cahit,
Al getir ilk sevgiliyi Beşiktaş'tan;
Yaşamak istiyorum gençliğimi yenibaştan.

(Otuz Beş Yaş)

YAZ GECESİ

Ne çok yıldızın var, saymakla bitmiyor
Meltemi cana can katan yaz gecesi!
Olsa olsa şükran duası olacak,
Saksıda sardunyanın kokusu kadar
Dalda ishak kuşunun türküleri de.
İnanırım güzel gece inanırım,
İbadet gibi bir şey teneffüs etmek.

(Otuz Beş Yaş)

BİR SAADET

Ne kelime konuştuk,
Ne işaret çektik birbirimize,
Fakat gerçektir seviştığımız
Vapur kalkıncaya dek,
Gözgöze gelmekle sade.
Bir saadet gibi hatırlıyorum,
Yasemin kokusu ondan,
Teneffüsü benden,
Bir yaz akşamı,
Kandilli iskelesinde!

(Otuz Beş Yaş)

SEVDALI

Gönül sende, göz yolda kaldı;
Ne postacı semtime uğrar,
Ne turnalar selâm getirir;
Vefasız çıktın Beşiktaş'lım.

Katlanmaksak katlanıyorum,
Kimselere belli etmeden.

İyi kötü bir iş tutmuşum;
Acısı tatlısı hepsi bir.
Ha Ankara ha Çemişgezek;
Senden uzak olduktan sonra.

Nerde olsa yaşıyor insan;
Nerde olsa bir gün ölmek var.

Sen ilk aşkım, ilk gözağrımsın;
Dünyalara değişmem seni.
Keyfimden uçtuğum oluyor,
Rüyama girdiğın geceler.

Bayram sabahı bile olsa,
Sensiz doğan günü neyleyim!

(Otuz Beş Yaş)

PEYZAJ II

Çocuklar taş atmasın,
Gemiler geçmesin üzerinden,
Hiç kıpırdamasın balıklar,
Rüzgâr da esmeyiversin,
Suların durulduğı bir saat olsun;
Gör denizin güzelliğini!
Hele mehtap da varsa,
Üstünde at koşturacağın gelir.

(Otuz Beş Yaş)

YAŞIM İLERLEDİKÇE

Yaşım ilerledikçe daha çok anlıyorum
Ne büyük nimet olduğunu ah ey güzel gün!
Boş yere üzülmemde mâna yok anlıyorum,
Kadrini bilmek lâzım artık her açan gülün;
Şükretmek türküsüne daldaki her bülbülün!
Yanmak da olsa artık aşk ile yaşıyorum

(Otuz Beş Yaş)

HEP YAŞADIĞIMA DAİR

Bu gölge yer pazar günü,
Bu şehir, bu tren sesi,
Gök bildiğim bu mavilik,
Yeşil dallardan süzülen.
Oturduğum rahat koltuk,
Beyaz örtüsü masanın,
Sigaram, kahvem, gazetem
Elimin çizdiği kavis,
Kovmak için sinekleri;
Kolumda işleyen saat
Ve esnemem arada bir,
Hep yaşadığıma dair

(Otuz Beş Yaş)

FERMAN SENDEDİR

Nedim'in gözünden ırak o dilber,
O dilbersin ki hüsnüan sendedir.
Rüyada görülen bahara benzer,
Bülbülleri mest gülistan sendedir

Saç bir yana, dünya bir yana düşer;
O gözlere dalan ummana düşer.
Hâlim nakleylemek yârâna düşer;
Yarayı ben aldım, derman sendedir.

Emreyle at koşturam deryalarda;
Gemi vapur yürütem sahralarda;
Kuş olam, kanad çırpam semalarda;
Emreyle güzelim, ferman sendedir.

(Otuz Beş Yaş)

OTUZ BEŞ YAŞ ŞİİRİ

Yaş otuz beş! yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak yakarmak nafle bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var?
Benim mi Allahım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünürsünüz
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hâtırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç farkettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nerden  ıktı bu cenaze? Ölen kim?
Bu kaçıncı bahçe gördüm tarumar?

Neylersin  l m herkesin başında.
Uyudun uyanamadın olacak,
Kimbilir nerde, nasıl kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht mis li o musalla taşında.

(Otuz Beş Yaş)

DÜŞTEN GÜZEL

İlktir baharın gönlümce geldiği
İlktir hem sarhoş hem ayık olduğum
Bir gerçek içindeyim düştten güzel
Sevdiğim gülüyor yanıbaşımda

Aşkından tâlihimin düzeldiği
Sen gökte ararken yerde bulduğum
Bir sende gördüm ince ruh ince bel
Sende murada erdim kırk yaşımda

(Düşten Güzel)

ATATÜRK

Atatürk'üm eğilmiş vatan haritasına
Görmedim tunç yüzünde böylesine geceler
Atatürk neylesin memleketin yarasına
Uçup gitmiş elinden eski makbul çareler

Nerde İstiklâl Harbinin o mutlu günleri
Türlü düşmana karşı kazanılan zaferi
Hiç sanmam öyle ağarsın bir daha tanyeri
Atatürk'üm ben ölecek adam değildim der

Git hemşerim git kardeşim toprağına yüz sür
Odur karşı kıyıda cümlemizi düşünür
Resimlerinde bile melûl mahzun görünür
Atatürk'üm kabrinde rahat uyumak ister

(Düşten Güzel)

DİLEKÇE

İlk ve son dileğim senden kış mevsimi
Kırk yılda bir fakirin gönlünü etsen
Göreceksin düşünmüyorum kendimi
Ne olursun hep böyle güneşli gitsen
Kar da yağabilir ama lâpâ lâpa
Fakat sakın olmıya ki soğuk olsun
Sevdiğim var üşüyor soğuk havada
Gel üşütme sevdiğimi ne olursun

(Düşten Güzel)

SABAH DUASI

Sen doğmana bak güzel gün
Gözümü alan aydınlık
Dağlar seninle heybetli
Ovalar seninle sonsuz
Şükür sayabildiğime
Şehrimin bacalarını
Duası ana ağımın
Her bacada duman gerek
Bir neşedir ağaçlarda
Yaprak yaprak ısıldayan
Uçan kuşa güle güle
Gönlüm kanatlarındadır
Artık ayırd ediyorum
Fabrikayı mezarlıktan
Meydan şimdi meydan oldu
Yollar şimdi yola benzer

Kulak ver ne musikidir
Her doğan günle beraber
Şehirden gelen uğultu
Dinlemeğe doymadığım

Dilerim ulu Tanrıdan
Bu mübarek sabah vakti
Okula giden çocuğa
Zihin açıklığı versin

İşçisine memuruna
Cümlesine cesaret sabır
Açılan pencerelere
Kalkan kepenklere selâm

Sen doğmana bak güzel gün
Gözümü alan aydınlık
Trenler seninle gider
Vapurlar seninle gelir
Senden her beklediğimiz

(Düşten Güzel)

İSTİKLÂL MARŞINI DİNLERKEN

Borazanbaşı borazanbaşı
Akşamları batan güne karşı
Alışılmış bir ibadet gibi
Çaldığınız o istiklâl marşı
Yıllardır her kulakta yer etmiş
Gür nağmesiyle tutarken arşı
Az rastlanır bir hûşû içinde
Ayakta dinleriz bütün çarşı

Hayal gibi vehim gibi bir şey
Sanki memleketin dağı taşı
En sadık bekçisi tarihimin
Kesilir ansızın şehit nâşı
Bu meçhul askerler mahşeriyle
Hatırlatır o yaman savaşı
Yanık türkülerinden biliriz
Yemen çölünü Sarıkamış'ı
Kurduna kuşuna sor söylesin
Neydi Türk'ün o günkü telâşı
Karalar giymişti Anadolu
Kan bir yandan bir yandan gözyaşı
Sürmedi çok şükür o kıyamet
Gecenin birinde fecre karşı
Güneşten evvel doğdu ufukta
Mustafa Kemal'in altın başı
Vatan sevgisinin mihenk taşı

(Düşten Güzel)

DEĞİRMEN

Suyun kurusun kanadın kırılısın değirmen
Yetişir beni öğüttüğün
Bırak cahilliğim saflığımı gitmesin elden
Bilmek yanmakmış büsbütün

Ben ettim sen etme kuzum değirmenci baba
Boşuna değil bu telâş
Öğrettiğin acı şeyler gelmiyor hesaba
Mola ver dönmesin bu taş

Allahını seversen yarıda kes bu işi
Sürnesin bu korkulu düş
Rüzgâr dalda bırakır yarı olmuş yemişi
Tam olanı düşürürmüş

(Düşten Güzel)

EDÂ

Neyleyim seni kartpostal manzara
Rüzgârın yok o yerin havasından
Uğuldamak yaraşır ormanlara
Denizin güzelliği dalgasından
Geyik dağdan dağa atlarken güzel
Nar dalında diş diş çatlarken güzel
Kestane mangalda patlarken güzel
Kişilik güzelliğin esasından

Beni saran şey suyun akışıdır
Yemiş yüklü dalların şarkısıdır
Ananın çocuğuna bakışıdır
Sevdiğimin geçilmez edâsından

(Düşten Güzel)

DEĞİŞİK

Sen hergün başka güzel olsan
Ben hergün başka bir âşık
Her gözgöze gelişimizde
Yıldırımla vurulmuş gibi olsak

Yepyeni bir aşk olsa aramızdaki
Her seferinde
Ne hârika olurdu yaşamak
Hele evlilik
Sen hergün başka bir güzel olsan

(Sonrası)

Çeviri Şiirleri

BALKON

Hâtıralar annesi, sevgililer sultanı,
Ey beni şadeden yâr, ey tapındığım kadın,
Ocak başında seviştığımız o zaman,
O cânım akşamları elbet hatırlarsın.
Hâtıralar annesi, sevgililer sultanı.

O akşamlar, kömür aleviyle aydınlanan!
Ya pembe buğulu akşamlar, balkonda geçen!
Başım göğsünde, ne severdin beni o zaman!
Ne söyledikse çoğu ölmiyecek şeylerden!
O akşamlar, kömür aleviyle aydınlanan!

Ne güzeldir güneşler sıcak yaz akşamları!
Kâinat ne derindir, kalb ne kudretle çarpar!
Üstüne eğilirken ey aşkımın pınarı,
Sanırdım ciğerimde kanının kokusu var.
Ne güzeldir güneşler sıcak yaz akşamları!

Kalınlaşan bir duvardı aramızda gece
Seçerdim o karanlıkta gözbebeklerini;
Mestolur, mahvolurdum nefesini içtikçe.
Bulmuştu ayakların ellerimde yerini.
Kalınlaşan bir duvardı aramızda gece.

Bana vergi o tatlı demleri hatırlamak;
Yeniden yaşadığım, dizlerinin dibinde
O "mestinaz" güzelliğini hoştur aramak,
Sevgili vücudundan, kalbinden başka yerde,
Bana vergi o tatlı demleri hatırlamak.

O yeminler, kokular, sonu gelmez öpüşler,
Dipsiz bir uçurumdan göğre taptaze güneşler.
Güneşler ki en derin denizlerde yıkanır.
O yeminler, kokular, sonu gelmez öpüşler!

(Charles BAUDELAIRE'den)

HÜZÜN

Gücüm, hayatım, nem varsa kaybettim,
Kaybettim, ah, dostlarımı, neşemi.
Kalmadı hattâ kibrim azametim,
Oydu vehmettiren dahiliğimi.

Hakikat budur dedikleri zaman
Karşımda sahiden bir dost zannettim.
Hakikatı anlayıp duyduğum an;
Çoktandır galip gelmişti nefretim.

Ama işte hakikat ebedîdir,
Yaşarsa bir kimse ondan bîhaber
Âlemde ömrünce gafil kişidir.

Tanrı soruyor, cevap vermek ister.
İyi ki ağlamışım arasına,
Elimde kalan servet bu dünyada.

(Alfred de MUSSET'den)

Bir hava bilirim, dünyalara değişmem:
Bütün Rossini, Mozart, Weber sizin olsun.
Çok eski bir hava, ağır, hazin, muhteşem;
Yalnız ben duyarım onda ne varsa füsün!

Ne zaman o havayı dinleyecek olsam
Ruhum gençleşiverir birden iki asır.
Onüçüncü Louis devridir, vakit akşam!
Batan günle sararmış bir yamaç uzanır.

Camları kızıla çalan renklerle yanar,
Kiremitten bir şato, köşeleri taştan.
Etrafı çepçevre bağlar, bahçeler, parklar;
Bir dere akıyor çiçekler arasından.

Kömür gözlü bir kumral en üst pencerede;
Eskidir geçmiş zaman esvapları eski.
Görmüşlüğüm var bu kadını! ama nerde?
Hatırlıyorum başka bir hayatta belki!

(Gérard de NERVAL'den)

GÖK ÖYLE MAVİ

Gök öyle mavi, öyle durgun,
Damlar üzerinde!
Yeşil bir dal sallanadursun,
Damlar üzerinde!

Ürpertip gökyüzünü birden,
Bir çan tın tın eden,
Bir kuştur şu ağaçta öten;
Türküsünü söyler.

İşte hayat! aç gözünü gör;

Bak ne kadar sâde.

Hergünkü sakın gürültüdür,

Şehirden gelmekte.

Ey sen ki durmadan ağlarsın,

Döversin dizini;

Gel söyle bakalım ne yaptın,

Nettin gençliğini?

(Paul VERLAINE'den)

BİR KIŞ GECEŚİ

Geceydi, dışarda kar yağıyor, içerde soba yanıyor, radyoda bir facia oynanıyordu. Teyzemin yarı alaturka, yarı alafranga döşenmiş ve kış mevsimi icabı hem yatak, hem oturma odası vazifesini gören aydınlık ve rahat odasında, benden başka erkek olmamak üzere, muhtelif yaşlarda ve muhtelif bahtlarda altı kişiydik. Kırk beşinde dul bir kadın olan teyzem, çini sobanın yanında, sedir cinsinden bir koltukta oturmuş, yerine daha iyi yerleşmek ve biraz daha ısınmak insiyakiyle farkında olmadan çok kıpırdandığı için ikide bir omuzlarından kayan yün atkısını tombul ve buruşuk elleriyle düzeltiyor, radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat, mazlum ve yıpranmış gözlerinden belliydi ki, merhum eniştemle geçirdiğı mesut ve avdeti imkânsız günleri düşünüyor. Teyzemin yanı başında, bir sandalyeye ilişmiş olan komşu kızı Feride, teyzeme bir gecelik entarisi diktiğı ve dizlerinde pertavsızla büyütölmüş bir sonbahar yaprağı gibi duran portakal rengi, yünlü bir kumaş üzerinden, siyah, parlak ve hafif kıvrırcık saçların çerçevelediğı küçük ve sevimli başını kaldırmadan radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat, ellerinin ve dizlerinin sık sık tekerrür eden sinirli hareketlerinden belliydi ki, sarhoş bir baba ile çaçaron bir ananın fasılasız ve yeknesak kavgaları arasında kararıp giden bahtına gizlice ağlıyor. El-

lisini geçtiği halde yüzü hâlâ buruşmamış olan, iri mavi gözleri daima çileli bakan ahçı kadın –merhum eniştemle uzak akrabalığı dolayısıyla– evde kendisine Hala Hanım deriz– mangal başında, kk hasır iskemlesi üzerinde oturmuş, sigarasını sarıyor ve radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat, mangalın küllerini eşelemek bahanesiyle ikide bir maşaya sarılan ellerinin titremesinden belliydi ki, yirmi seneden beri kocasız, desteksiz, el kapısında türlü acıları sineye çekerek geçen ömrünün, bütün ümitlerini alıp giden soğuk rzgrında, vücudundan ziyade ruhuna bir hararet, bir teselli arıyor. İki de ksz olan hizmetçi kızlardan biri, Hala Hanımın yanında yere çömelmiş, kahve pişiriyor, diğeri ise, sobanın arkasında duvar dibinde, teyzemin en kk bir arzusunu sezmeğe hazır bir vaziyette, ayakta, bir tazı gibi uyanık ve tetik duruyor, ikisi de radyoyu dinler gibi yapıyordu; fakat ikisinin de mahzun ve kin dolu bakışlarından belliydi ki, hizmetçilik kaderlerini bir türlü benimseyemiyorlar. Ben ise, arasıra gece yatısına geldiğim bu evin içinde geçenleri yakından bilen, bu evdeki insanların herbirinin dert ortağı olan adam, pencere önündeki sedirde yan gelmiş, arasıra perdeyi aralıklayarak dışarıda karanlıkta lp lpa yağan karı seyrediyor, bazan da, sigaramın dumanlarına dalarak, görünürde, herkes gibi, radyoyu dinliyordum; fakat, ikide bir, komşu kızı Feride'ye kayan gözlerimden belliydi ki, ben de radyoyu dinlemiyorum. Hâsılı, herkes kendi kendisiyle meşguldü ve dışarda kar yağıyor, içerde soba yanıyor, radyoda oynanan facia devam ediyordu. Birdenbire kapının zili tt, hepimiz bir rüyadan uyanmış gibi silkindik. Teyzem omuzlarındaki atkıyı bir kere daha düzelterek doğruldu, komşu kızı Feride, akşamdanberi iş üstüne eğik duran kk sevimli başını kalırdı, göz göze gelmiştik, glştk; Hala Hanım elindeki maşayı bıraktı ve sigarasını tablaya bastırdı. Hizmetilerden kahve pişireni, beyz, gümüş bir

tepsiye dizdiği fincanları doldurup ayağa kalktı, sobanın arkasında ayakta duran ise, teyzemin bir göz işaretiyle kapıya koştu. Ben de yerimden doğrularak kravatımı düzelttim. O ana kadar zahiren radyoya müteveccihen olan alâkamız bu sefer hakikî olarak kapıya çevrilmişti. Gecenin bu saatinde –saat on'du– kim olabilirdi? Teyzem, yorgun bir sesle:

– Şevket olacak! dedi. Sultanahmet'teki evin kirasını getirecekti. (Şevket, merhum eniştemin akrabasından bir tüccardı, teyzemin ev dışarısı işlerini o görürdü.)

Hala Hanım da:

– Belki de Salâhaddin'dir, dedi. (Salâhaddin, Evkafta çalışan, otuz beş yaşlarında, altı kere evlenmiş ve son karısından henüz yeni ayrılmış bulunan çapkın, kendi menfaatinden başka bir şey düşünmez bir adamdı. Hala Hanımın kardeşi çocuğuydu ve Hala Hanım kendisini çok severdi. Bunun için Salâhaddin eve sık sık gelip gidenler arasındaydı.)

Komşu kızı Feride:

– Belki de babamdır, dedi. Beni almaya gelmiş olacak.

Hizmetçi kız da fikrini söyledi:

– Baban bizde gece kalacağını biliyor Feride Hanım. (Hala Hanıma dönerek) Selâhaddin bey bu saatte gelmez, kimbilir şimdi hangi meyhane dedir. (Teyzeme dönerek) Telgrafçı olacak, Manisa'dan biraderinizden telgraf bekliyordunuz ya.

Ben de ilâve ettim:

– Bir arkadaş bana uğrayacaktı, belki de odur.

Kapıyı açmaya giden hizmetçinin getireceği haberi hepimiz, bir müjde gibi. heyecanla bekliyorduk. Nihayet hizmetçi kız odanın kapısında görüldü:

– Kimse yok...

Geceleri karanlıkta, kapıların zillerini çekip

kaçan sokak çapkınlarından birinin muzipliği olacaktı; belki de karnı zil çalan ve bu karlı, soğuk kış gecesinde yatacak sıcak bir yeri olmayan bir kaldırım çocuğunun, müreffeh insanlara karşı beslediği hudutsuz hıncın, gönül eğlencesi halinde tezahüründen başka bir şey değildi. Nâhoş tesiri çok sürmedi. Hizmetçi kız sobanın arkasındaki yerine sessizce geçerken, teyzem omuzlarından kayan atkıyı düzeltiyor, komşu kız Feride tekrar işinin üstüne eğiliyor, Hala Hanım bir ikinci sigara sarıyor, kahve pişiren hizmetçi fincanları topluyordu; bense tekrar sedirdeki yerime uzanıyordum. Hepimiz, yarıda kalan düşüncemize devam etmek için, radyoyu dinler gibi yapmağa hazırlanıyorduk. Ve dışarda kar yağıyor, içerde soba yanıyor, radyoda oynanan facia hâlâ devam ediyordu.

(Cumhuriyet, 6 Ocak 1938)

ABBAS

Çocukken büyük annemden dinlediğim masallardan biri, aklımda kaldığına göre, şöyleydi:

"Vaktiyle, bilmem ne memlekette hüküm süren bir padişahın küçük oğlu, ancak rüyada gördüğü servi boylu, sırma saçlı, mavi gözlü, son derece dilber bir kıza âşık olur; ve sevgilisini bulmak ümidiyle yollara düşer. Bütün aşk masallarında olduğu gibi başına bir sürü felâketler gelecektir. Pek tabii değil mi? Aşk demek imtihan demektir. Ancak serden geçip yardan geçmeyen muradına nail olur. Bereket versin, daha ilk adımı bizim sevdalı şehzadeye uğurlu gelir. Bir kuyunun yanından geçerken, takatten düşmüş, ak saçlı bir ninenin kuyudan su çekmeğe uğraştığını görünce dayanamaz, koşar, ninenin suyunu çeker. Buna son derece memnun kalan kadıncağız, şehzadenin sırtını okşar ve saçından kopardığı iki teli ona vererek der ki:

– Oğlum, başın darda kaldığı zaman bu iki kılı birbirine çakarsın; bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir arap çıkar karşına! Korkmayasın. Adı Abbastır. Karnın mı acıkmış? 'Abbas!' demen kâfi. Derhal sana mükellef bir sofraya kurar. Yırtıcı hayvanlar arasında mı kaldın? Abbastan başka kimse kurtaramaz seni. Uykusuz gecede yarın hicranile mi yanıyorsun? Abbas ne güne duruyor? Sevgilini ne kadar uzakta olursa olsun, alıp getirir seni şad eder.

Bu iki kılı iyi muhafaza et oğlum. Onlar sayesinde selâmete çıkacaksın.

Ve şehzademiz ninenin elini öperek yoluna devam eder."

*

Yedek subaylığımı yapmak üzere kıt'aya gittiğimde, bölük komutanım, emir erimi bizzat seçmemi tembih etmişti. Fakat nasıl seçersin? Bölük erlerinden hiç birini henüz tanımıyorum ki! Bölüğü içtima ettirip gözüme kestirdiğimi seçmeğe gönlüm razı olmadı. Bölük yazıcısından künye defterini istedim. Şu Anadolumuz ne zengin memleket Yarabbi! Pötürgeli Hasanlar, Aksekili Ömerler, Akçaabadlı Hakkılar, Malatyalı Osmanlar, Erzincanlı Mehmedler, neler de neler! Kim bilir, bu Anadolu uşaklarının her birinde ne cevherler vardır! Yaprakları çevirmeğe devam ederken, Abbas oğlu Abbas ismi gözüme ilişti. Durdum, bu sahifeye daha muhabbetle eğildim. 331 doğumlu Midyatın Cobin köyünden. Masaldaki Abbas aklıma geldi. İçimden: "Acaba!" dedim ve kendi kendime gülümsedim. Vakit öğleydi. Bölük talimden dönmüş olmalıydı. Nöbetçi çavuşunu çağırttım, yemekten sonra, Abbas oğlu Abbası bana göndermesini tembih ettim.

Mahfelde yemeğimi yedikten sonra, o saatte kasabanın nisbeten en serin yeri olan parka yollandım. Baktım arkamdan bir er koşarak geliyor. Yol üzerindeki ilkokulun önünde durdum. Geldi. Mükemmel bir esas vaziyeti; kıyak bir selâm; ve Anadolu kokan, saffet hazinesi bir ses:

– Emrine geldim komutanım!

Hayran hayran bakmaktan kendimi alamadım. Fidan gibi bir boy, yağız bir çehre, üst dudığında hafif bir gölge, katıksız, siyah, merd gözler.

– Adın ne oğlum? dedim.

– Abbas oğlu Abbas, komutanım!

– Memleket neresi?

– Vilâyet Mardin, kaza Midyat, köy Cobin.

Çakı gibi asker vallahi. Künyesini bir çırpıda söyleyiveriyor. Yalnız Türkçesinin kıt olduğu ne kadar belli. Ziyarı yok, onun bu halinde de bir şirinlik var. Tekrar soruyorum:

– Sen kaç aylık Abbas?

– Ben ihtiyat komtanım.

Alâ! Parka doğru yürüyoruz. O, solumda ve bir adım geriden geliyor. Askerlikte usul böyledir. Madun, mafevkinin daima bir adım solu gerisinde gider. Peki bu aslan parçası eri nasıl emir eri yaparsın? Yazık değil mi? Ona hafif makineliyi emanet etmek varken nasıl bulaşık yıkatırsın? Kıt'aya gelmeden evvel, askerliğini yapmış arkadaşlardan duymuştum, Anadolu uşakları emir erliğini pek istemezlermiş! Onurlarına dokunurmuş! Ve bunun için, emir erleri umumiyetle sakatlar arasından seçilirmiş! Dönüp tekar Abbas'a baktım, sakata pek benzemiyordu. Parkta havuzbaşının gölgeli bir yerinde oturduktan sonra, karşımda esas vaziyetinde duran Abbas'a:

– Sen sağlam, yoksa sakat? dedim.

– Ben sakat komtanım!

– Ulan senin neren sakat?

Sol kolunu gösterdi. Anladım, çolakmış! Mademki vaziyet bu merkezde, değil mi?

– Sen benim emir eri olur, Abbas? dedim.

Hiç kıpırdamadan:

– Olur komtanım! dedi.

*

Abbas emir erim oldu. Oturduğum evin aşağı kattaki odasını ona verdim. Yatağını, çantasını, torbasını ve hizmetini eve taşıdı. Memnun olduğunu her halinden seziyordum. Abbas, sabahları, talim saatinden bir saat evvel beni uyandırır, leğeni, ibriği getirir, elime su döker, sonra kahveyi pişirirdi. Öğleyin de, sefertasile tabldottan yeme-

ğimi alır, mahfele getirirdi. Ve akşamları, ben tembih etmediğim halde, talimden sonra eve uğrayıp sivilleri giyeceğimi hesaplayarak, evden bir yere kıınıldamazdı. Söylemeğe lüzum yok, evin temizliğinden ve intizamından o mes'uldü. Vazifesini hiç bir ihtara lüzum hissettirmeden, insiyakî, belki de otomatik bir surette yapıyordu. Kendisine çok iyi muamele ettiğim halde disiplin haricine çıktığını hatırlamıyorum. "Abbas" demem kâfiydi. Sanki kayıbdan çıkar gelirdi; ve daima pürüzsüz bir esas vaziyetinde ve daima emre intizaren, kılı kıpırdamadan.

Beni siyanet etmesini de bilirdi. Onu çarşıya, jilet, mektup kâğıdı veya sigara veyahud yemiş almağa gönderdiğim zaman, hem en iyisini alır, hem de ucuzunu almağa çalışırdı. Abbas komutanına zarar gelmesini ister mi hiç? Ve kırk para artsa, getirir iade ederdi. Ben söylemeden, her hafta sivillerimi bölüğün terzisine götürür, ütültirdi. Ev dışında da Abbasın koruyucu kanadlarını üstümde hissederdim.

Herhangi bir şeye ihtiyacım olur diye, mahfel civarından ayrılmazdı. Akşamları parkta bile beni uzaktan kollar, hal ve hareketimden bir şeye –meselâ sigara, meselâ mendil– ihtiyacım olduğunu sezerek koşar gelir. Bermutad esas vaziyetinde ve bermutad kılı kıpırdamadan:

– Buyur komtanım! derdi.

Emir eri değil Hızır! Bu hususta subay arkadaşlar beni adeta kıskanırlardı. Ben de gülerdim. Memnuniyetimden. Abbasa karşı kalbim minnet ve şükranla doluyordu.

*

Bir yaz akşamıydı. O gün tümen komutanının huzurunda sıkı bir teftiş vermiştik. Subayı, eri, hep beraber, bir hayli ter dökmüştük. Eve, pestilim çıkmış bir halde dönüyordum. Bir kırk

dokuzluk çekmeden bu yorgunluğu çıkarmaya imkân yoktu. Aşağı odada, söküklerini dikmekle meşgul emir erime seslendim.

– Abbas!

Tahta döşemede kalın ve ağır bir postal sesi! merdivenlerden hızla çıkıyor. İşte karşımda:

– Buyur komtanım!

– Al şu iki buçuk lirayı. Bana bir 85'lik (o zaman kırk dokuzluk ancak 85 kuruş olmuştu.) Şaban ustadan pişkin bir kebab, güzel bir domates ve hıyar salatası ve yoğurdu bol bir pathcan kızartması. Haydi bakalım marrrş!

– Başüstüne komtanım!

Sol ayağı üzerinde tam bir dönüş yaptı ve çıktı.

Hava kararmak üzereydi. Az sonra minareleri fabrika bacalarından ayırd etmek mümkün olmayacaktı. Kerahat vakti çoktan gelmiş sayılırdı. Bereket versin Abbas eli çabuk kişidir. Bir çeyrekte döndü. Masanın üzerine günü geçmiş bir gazete yayarak nevaleyi düzdü. Baktım buz da almış. Emir eri dediğin böyle olur. Sırtını okşamaktan kendimi alamadım:

– Aferin be Abbas!

Memnuniyeti sesinde bir:

– Sağol komtanım! çekti.

Az sonra da şiş kebabını getiriyordu. Buzlu rakıdan bir yudum; sonra çatalını şişkebab, pathcan kızartması ve salata tabaklarında şöyle bir dolaştırıver! Ve arkasından çek birinci nevi sigaradan bol bir nefes! Ve kaldır başını, bak gökyüzüne! Oh! yıldızlı bir yaz gecesidir. Rüzgâr da çıktı. Bir Fransız şairinin, ölümden sonra yaşamak hasretini anlatan o canım şiirini mırıldanıyorum: "Yeryüzünde olduğumuz o unutulmaz zamanlardı!..." ilh...

Abbasla konuşmak istedi canım. Aşağı doğru seslendim. Meğer o, belki bir şeye ihtiyacım olur diye, kapı arkasında bekliyormuş! Hay Allah senden razı olsun!

– Otur! dedim.

Utandı, kızardı, süklüm, püklüm oldu, fakat oturamadı. Bir erin komtanı karşısında oturmayaacağını Abbas pek iyi bilirdi. Ben de ısrar etmedim. Yalnız, rahata geçmesini söyledim. Geçti rahata. Kadehimden bir yudum alarak:

– Abbas! dedim.

– Buyur komtanım!

– Askerlik nasıl?

– Çok iyi komtanım!

– Memleketten mektup geliyor?

– Yoh komtanım!

– Niye ulan?

– Ben de yazmıyor komtanım!

– Sen niye yazmıyor Abbas? Köyde senin karı var, çocuk var. Sen merak etmez hiç?

– Ben merak eder, eder komtanım! Ben yazdı beş ay var. Cevab yoh. Şimdilik ben de yazmıyor komtanım!

Hakkı var Abbasın! Ara beni, arayayım seni!

Bahsi değiştirdim:

– Sen beni seviyor Abbas.

– Helbet seviyor komtanım!

– E... niye seviyor?

– Sen iyi komtanım! (Eliyle kalbini göstererek), sende kalb temiz komtanım!

Hoşuma gitti. Emir eri tarafından sevilmek bir subay için büyük mazhariyet ve bahtiyarlıktır. Dayanamadım:

– Yaşa be Abbas!

– Sağol komtanım!

Abbasla böyle muhabbet ederken bir yandan da kadeh üstüne kadeh yuvarlıyordum. Bir ara, İstanbul gözümde tüttü. İstanbul ve ilk sevgilim! Gençliğimin en güzel günleri! Şehzadeliğim tuttu, Abbas'tan medet ummak sevdasına düştüm.

– Sen İstanbulu bilir? dedim.

Beni ne derece memnun ettiğinin farkında olmayarak:

– Bilir komtanım! dedi.

– Sen Beşiktaş gördü?

– Gördü komtanım! Ben muvazzaf yaptı Orhaniye kışla.

– Ben seni İstanbula göndersem gider?

Benimle eğleniyor musun komtanım gibilerden yüzüme baktı. Ona emniyet telkin etmek için:

– Yarın alay komtanından izin alır, seni İstanbula yollar Abbas!

– Beni kimse yok İstanbul, komtanım!

– Beni kimse var Abbas! Sen gidecek İstanbul'a!

– Baş üstüne komtanım!

– İstanbula gitti, Karaköy var. Sen biliyor?

– Biliyor komtanım.

– Sen tramvay binecek, Beşiktaş inecek, ben sana adres verecek. Orda var bir kız, beni sevgili. Ben onu çok seviyor Abbas! Sen kaçıracak o kız, getirecek bana!

Abbas da karısını komşu köylerin birinden kaçırmıştı. Beni anlayabilirdi. Hem anlamasa, değil mi ki komutanı idim, emrediyordum, dinlemesi lâzımdı. O, askerliğin bu tarafını da bilirdi. Nitekim:

– Baş üstüne komtanım! dedi.

*

Ertesi sabah, bermutad Abbas beni uyandırdı. Kahvemi içtim, giyindim. Tam sokak kapısından çıkarken, gözüm odasına ilişti. Baktım Abasta bir yol hazırlığı var. Halbuki ben unutmuşum bile! Meğersem o, İstanbul seyahatini –Hattâ

belki kız kaçırma teşebbüsünü bile— ciddiye almıştı.

Keyfi kaçmasın diye mi yoksa kendimi bile bile aldatmak için mi bilmiyorum, ona:

– Abbas! dedim.

– Buyur komtanım!

– Bu ne Abbas?

– Ben İstanbul gidiyor. Sen söyledi komtanım!

– Sen beni sevgili getirecek?

– Helbet getirecek komtanım!

Akmıyacak cinsten yaşlar toplandı gözümde! Elimle sırtını okşadım ve birşey ilâve etmeden kapıyı çekip sokağa fırladım. Yolda düşünüyordum: Canım Abbas! Hayırlısıyla şu dünya vaziyeti bir düzelse de, seni memleketine, tarlana, çiftinin çubuğunun başına, çoluk çocuğunun yanına göndersek! Bana gelince, tıpkı o şehzade gibi, birbirine çaktım mı, "Lebbek Sultanım!" diye gaibden çıkıveren Abbas benim neme yetmez!

(Cumhuriyet, 30 Temmuz 1944)

ÜÇ HAYALETLER

C. F. RAMUZ'den

Üç hayaletlerden birincisi, sarhoş olduğu akşam ona göründü. Derhal yatağa girmişti; uyuduğunu sandığı bir sırada birdenbire kapı açıldı ve Jean Romanier görünürdü. Bu Romanier, artık süt vermeyen bir ineği vaktiyle kendisine çok pahalıya satarak haksızlık etmiş olduğu bir adamdı; inek birkaç gün sonra gebermişti. Romanier tıpkı hayatta olduğu gibiydi, hiç değişmemiş, aslâ başka türlü de giyinmemişti; aynı ses, aynı jestler, aynı çehre. Geldi yatağın yanına oturdu. Etienne ona sordu:

– Ne istiyorsun benden?

Hayalet karşılık verdi:

– Uzaktan geliyorum, seninle konuşmak için.

Biraz ileride oturmuştu; ellerini dikenli çalıdan bastonuna dayamıştı. Ayaklarında çamurlu kocaman ayakkabıları vardı. Hayalet tekrar konuşmağa başladı:

– Beni gördüğüne pek de memnun olmuşa benzemiyorsun. Ama beni dinlemen lâzım.

Hayalet öksürdü, ellerini kaldırdı, tekrar bastonunun üstüne koydu, yeniden öksürdü. Dışarda sonbahardı, dinmek bilmeyen kasvetli yağmurlarıyla sonbahar; her yol bir sel yatağı olmuş-

tur, alçak bir bulut dağlara sürtünerek geçer; hemen hemen hiç yaprak kalmamış, ağaçlarda delikler açılmıştır; bu deliklerden gökyüzünün kurşunisi görünür.

– Ama beni dinlemen lâzım, çünkü çok uzaklardan geliyorum, geldiğim gibi gitmek için. Dinle Etienne, sen bana adamakıllı kötülük ettin.

Etienne:

– Doğru değil, dedi.

Romanier kızmadı, yalnız baş salladı. Mahzun ve uysal bir hali vardı; ve hali gibi, tıpkı mahzun ve uysal hali gibi bir sesle yavaşca devam etti:

– İneği senden satın aldığım zaman, o dört-yüz franktan başka param yoktu. Eve döndüğümde karım dedi ki: "Ekmekçi geldi ekmek için." "Biraz beklemesi lâzım dedim. Artık bir ineğimiz olduğuna göre, yakında borcumuzu verebiliriz." Ben bunu söyleyince ses çıkarmadı, çünkü bana güveni olan iyi bir kadıncağızdı. Sonradan sandı ki kendisini aldatmışım. Çünkü sekiz gün sonra, ahıra girdiğinde, ineği saman yatağı üzerinde gerbermiş buldu. Sana söylemeğe geldim ya, biliyor-sun demektir; hem beni evinden de kovdun.

Romanier susmuştu. Tekrar söze başlayarak dedi ki:

– Niçin beni evinden kovdun? Mademki kötülüğü yapmıştın, niçin bana; "doğru, kötülük ettim." demedin? Fakat sen bilâkis yalan attığımı söyleyerek yüzüme bağıırıyordun; ve yine bilâkis kapıyı gösterdin bana. Ondan sonra da felâketler başladı. Sonradan anladım ki bu felâketleri hak etmişim. Fakat sen, sen ferahlık içinde yaşıyorsun. Buna lâyıık olduğunu mu sanıyorsun? İşte asıl bunun içindir ki geldim bugün. Sana: "Dikkat et Etienne, göz istediği kadar açık olsun, her zaman görmesini bilmez. Senin gözlerin artık görmesini bilmiyor" demeğe geldim.

Hayalet sesini yükseltiyordu. Etienne öfkesi

arasında birdenbire doğrulmasaydı yatağında ve bir kere yapmış olduğu gibi "Defol" diye bağırarak kapıyı göstermeseydi ona, belki de Romanier böyle konuşmağa devam edecekti. Hayalet kaybolmuştu bile.

Etienne gözlerini ovuşturdu. Baktı ki odada kimse yok. Bunun üzerine gülmeğe başladı: "Görmesini bilmediğimi söylüyor; ama pek alâ görüyorum ki burada değil. Benim için fazlasına da lüzum yok." Kendi kendine böyle söylüyor ve söylediklerine de gülüyordu. "O iyi fakat sert şaraptan biraz fazla içirdiler bana; alışık da değilim. Başımı döndürdüğünü pek âlâ hissettim, yalnız, insan şışeyi eline alınca, dolu olarak yerine bırakmak ağırına gidiyor." Böylece kendi kendisiyle eğleniyordu. Sonra tekrar yattı ve uyudu.

Ertesi gün hepsini unutmuştu. Fakat işe bakın ki üç gün sonra en iyi ineği geberiyordu. Tıpkı Jean Romanier gibi, o da ineğini saman yatağı üzerinde gebermiş buldu. Çok şaşırılmıştı buna, zira inek hiç de hasta değildi.

İkinci hayalet geldiğinde içmemişti. Zaten Etienne için içiyor da denemezdi. Katı kalpli, pinti ve kötü bir adamdı; fakat içmesine pek de içmezdi. Meğer ki bir vesile ola! Meselâ iş üzerine konuşmak gerektiği zaman; çünkü şarap bir yardımcıdır, içirdiğiniz adamın muhakemesini zayıflatır. Zaten kasden ona içirilir; ona içirince, onunla beraber de içmek icabeder.

Bu suretle birkaç kişi ile iş üzerinde münakaşa etmişti ve yatmak için eve dönmüştü. İkinci hayalet kapıya çarptı; ses dışardan kendisini çağırıyordu: "Etienne, orada mısın?" Etienne, kendi kendine "Marie'dir" dedi. Hiç cevap vermedi. Ses tekrar konuşmağa başladı: "Etienne, orada isen, seni görmek isterdim; fakat senden korkuyorum. Bana hiç kötülük etmeyeceğini önceden söyle. Doğurduğum çocuk öldü, ben de öldüm. Fakat ahrette hiç rahatım yok. Artık yaşamayan çocuğumun

peşinden yukarılarda koşup duruyorum, çünkü benden ayrı bir yerdedir. Dinle beni Etienne, onu aramakta bana yardım edeceksin. Çocuk sendense, bunu kim bilebilir? Çünkü başka erkeklerle de düşüp kalktım; fakat başka erkeklerle düşüp kalktımsa senin yüzündendi Etienne. Bunun için benimle gelmen doğru olur." Hayalet böyle konuşuyordu. Tekrar kapıya çarptı, fakat içeri girmeğe cesaret edemiyordu. Ses zayıflamış olmakla beraber belirikti ve hiç de mütereddit değildi; konuştukça kendine emniyeti artıyordu. "Etienne!" dedi. O zaman Etienne kalktı, kapıyı kilitledi; düşünüyordu:

"Böylece rahat olacağım. Fakat ses, kapı ve kilit tanımayan kalın duvarlardan bile geçen ses susmuyor, durmadan konuşuyordu. Bu ses Etienne'i sıkıyor, rahatsız ediyordu. Başını istediği kadar yorganın altına soksun, sesi yine duyuyordu; hatta şimdi bu ses kendi içinden geliyor gibi idi.

Marie vaktiyle güzeldi. Aydınlık yüzüyle, gün ışığında penbe yanaklarıyla, büyük, kıvrak adımlar atarak yürürdü. Meyilli patikadan gelirken neşe de beraberinde idi. Herşeye gülerdi. Sadece güldüğünü görmekle insan kendini daha iyi duyardı: "Günaydın, derdi, nasılsınız? – Fena değil, ya siz? – Ben mi? Her zaman iyiyim." Sağlık önce yürekte olduğu için hiç hastalanmazdı; hüznün bir hastalık olduğu için mahzun da değildi. Her zaman şen, her zaman güler yüzlüydü. Bu gülüş daha önden gelir, Marie'nin geleceğini müjdelerdi. Marie'nin varlığıyla çayır çimen ne kadar güzeldi, çayırlar ve tarlalar nasıl da tazelenirdi! Tarlanın kenarında ayakta durduğu zaman, aşağıdan görürler, onu, çağırırlardı; Marie koruluktan ayrılır ayrılmaz koruluk görünmez olurdu, çünkü kendisinden başka birşey görünmezdi. Marie aşağı doğru indikçe, geçtiği yerler, zevk ve güzellik olan kendisine benzer bir şekilde yeniden yaratılıyor gibiydi.

Birgün Etienne onu böyle gördü ve şaşırdı; katılaşmış kalbiyle değil zayıf olan etiyle heyecanlanmıştı. Birşey Etienne'i ona doğru itti. Baktı ki Marie oturmuş, Etienne de gitti yanına oturdu ve kolunu boynuna doladı. Marie kuşkulanır takımından olmadığı için, ondan kaçmağa kalkışmadı, ancak daha çok güldü: "Oğlanların kızlar peşinden bu kadar koşmasında bilmem ki ne var? diyordu. Yapacak işleri yokmuş gibi." Fakat Etienne onu daha yakından görmekle daha çok yanıp tutuşuyordu. Eğilen bükülen vücuduyla, ılık omuzlarıyla, saçlarının ve bütün vücudunun kokusuyla onu kolları arasında görmek ve duymak! ama daha kendini tutuyordu. Yalandan tatlı ve muhabbetli kelimeler buluyor, yalandan ona uyarak uslu oturuyordu. Sahte âşık tavrı takınıyordu ama, gerçekten onda şiddetten başka birşey yoktu; Marie kuşkulu olmadığı için, birşeyden şüphelenmiyordu. Ses tekrar konuşmağa başlıyordu: "Etienne, niçin bana öyle yalan attın? Seni sevdiğim, senin olduğum için mi? O zaman benim için dünyada senden başka kimse yoktu. Benim için dünyada senden başka kimse yoktu, ama senin için öyle değildi. Yukarı ambarda olduğumuz zaman, hele gece oldu mu sana – Saadetten bağırma istiyorum, diyordum. Fakat sen bana – Gürültü etme, duyulabilir diye karşılık veriyordun."

Dağlardan inen ve yamaçtan hızla yuvarlanan rüzgâr bütün evi sarsıyordu. Çatı inliyor, çökecek gibi oluyordu. Ama o ses gürültüyü ve rüzgârın ışıklarını bastırarak geliyordu.

Etienne:

– Sus! diye bağırdı.

Fakat kendi sesi de derhal boğuldu.

Şimdi Marie diyordu ki:

– Çocuk sana benziyordu, esmerdi senin gibi. Senin gibi teni esmerdi, saçları siyah; gözleri de seninkilere benziyordu, ama babası yoktu. Babası olmadığı için de herkes benden yüz çevirdi. Sana

dedim ki: "Biraz paradan başka birşey istemiyorum senden, buralardan gitmek için; çünkü sokağa çıkmaktan utanıyorum, insanların yüzüne bakamıyorum." Bana hiç para vermedin, "Tanımıyorum seni" dedin. Çocuğumu alıp savuştum. Onu göğsümde sıkıyordum, açtı çünkü, üstelik üşüyordu da. Açlıktan ve soğuktan ağlıyordu yavrucak. Hiç değilse üşümemesini istiyor, bunun için yavrucağı göğsümde sıkıyordum. Vücudumun bütün sıcaklığını aşılasaydım yine onu ısıtamazdım, çünkü bu soğuk kendi içinden geliyordu. Hiçbir şey fayda etmiyordu. Yavrucağı öptüğüm, ağzımdan ona bütün hayatımla sıcak bir nefes üflediğim, sımsıkı sarıldığım, üstüne eğildiğim zaman bile nafile idi. Anladım, elimden alınacağını. Oydu varım yoğum. Bunun içindir ki sana beddua ettim. Yavrucak katılaştığı, beyazlaştığı zaman, göğsümde kalbimin altüst olduğunu duydum. Bunun üzerine kalbimin kötü tarafı kendini gösterdi. Bende ahret kanunlarına ve Allahın emirlerine karşı gelmeğe başlayan kalbimin kötü tarafıydı, zira Allaha diyordum ki: "Çocuk benimdir, senin değildir. Gelip onu almaktan seni menederim. Görüyorsun ki yavrucağın karşısındayım, onu bensiz alamayacaksın." Fakat büyük bir elin yukarıdan indiğini duydum, bir taraftan ağzımı bastırıyor, bir taraftan da kollarımı açıyordu. Yeniden bakabildiğim zaman kollarım bomboştu.

O sırada ses sustu, yerine büyük bir hıçkırık sesi geliyordu. Rüzgârınki gibi bir inleyişti; bu inleyişte kadının ve rüzgârın payı neydi bilinmez. Kalp ile göğüs arasındaki ince cidar yırtıldığı zaman ısırap çeken bir kadındı bu; gece ortasında kalbi doğrudan doğruya ağzıyla konuşuyordu. Ölüler diyarından gelen böyle konuşurdu. Sonra, yeniden bir kelime, bir cümle duyuluyordu:

– Acı bana... Etienne.. Çünkü ayaklarım harapoldu. Ben yorgunluktan öldüm... Aç kapıyı Etienne.

Ama Etienne açmadı.

Etienne yatağında çırpınıp duruyorduysa, utancından yahut vicdan azabından değildi, sadece öfkedendi. Bu sesi susturmaktan aciz olduğunu duyuyordu. Ses durmadan konuşuyor, hiç yorulmak bilmiyordu. Öyle ki bu ikinci gecenin büyük bir kısmı bu suretle konuşma, inleyiş ve gözyaşı içinde geçti; sonra, birdenbire kapı açıldı. Nasıl açıldığını kimse bilemezdi, çünkü kilitlenmişti, ama yine de açıldı, hatta Etienne'in en küçük bir hareket yapmasına meydan kalmadan. Marie karşısındaydı, entarisi lime limeydi, saçları dar-madağın, yağmurda sırsıklam olmuştu; ayakları çakıl taşlariyle yırtıldığından kan içindeydi. Ama Etienne onu derhal tanıdı; birşey söylemesine vakit kalmadan; Marie dizüstü çökmüş, elini uzatarak:

– Etienne, diyordu senden başka kimsem yok; beni kovduğun halde görüyorsun ki artık gururum da yok. Beni kovduğun halde sana geliyorum, yalvarıyorum. Son derece yalnızım. Epey zaman oluyor ki başıboş dolaşıyorum, hep onu arıyorum. Kalk benimle beraber gel; yavrucağı birlikte arayalım.

Etienne bağırdı:

– Sen çıldırdın mı?

– Hayır çıldırmadım, sadece ıstırap çekiyorum. Benimle beraber gel Etienne.

Fakat Etienne hayır işareti yaparken birşey oluverdi; zira, Marie'nin bu işareti görmesiyle, erkeğin üzerine atılması bir oldu. Yalvarışı, onu sürüklemek isteği içinde, iki eliyle Etienne'i yakalamıştı; fakat o dayanıyor, Marie inat ediyordu. Sonra, kadıncağыз aciz kaldığını görünce, birdenbire kendini geriye attı; işte o zaman o "şey" oluverdi. Etienne ona baktı. Marie güzeldi; karşısında böyle diz üstü, vücudu arkaya doğru itik, beni al der gibi, kollarını açmış vaziyette ne güzeldi! Uzun saçları omuzlarına dökülüyor, ak gerdanı

parlıyor, boğazı kalkıp iniyordu. Etienne'de tekrar arzu uyandı, çünkü onda arzudan başka birşeye yer yoktu. Onu kendine doğru çektiği görüldü. Marie, razı olduğunu sanarak bir sevinç çığlığı attı ve Etienne'e doğru eğildi. Fakat aynı lahzada dudakları tutuştu, iki el esvapları altında vücudunu yokluyordu. Bir çığlık kopardı ve her şey kayboldu.

Etienne, kendini ıslâh etmesi için daha önce yapılan ihtar gibi bundan da cezasını çekti. Ama ertesi gün, köyde rüyasını anlatıyor, diyordu ki:

– Bu gece kiminle yattım biliyor musunuz? Marie ile. Hatırlıyorsunuz değil mi, Marie Lude.

Karşılık veriyorlardı:

– Ama Marie öldü.

– Rüya dedik ya.

Devam ediyordu.

– On sene sonra tekrar gelmesi bana tutkun olduğundan mıdır?

Göz kırpıyordu:

– Yatağıma doğru gelecek kadar bana tutkun olması... Her zamanki gibi dilberdi.

– Ne söyledi sana?

– Onun bana söylediği, benim ona söylediğim.. Bunlar aramızda, anlarsınız ya...

Sonra da kaba kaba gülüyor, birçok şeyler sezdiriyor, bu hatırayı kirletmeye kadar gidiyordu.

Öyle ki, üçüncü hayaletin geldiği gece aynı zamanda yeryüzünde geçirdiği son gece oldu. Kimi gördü o gece? Anasını. Etienne kırlardan döndüğünü sanıyordu. Akşam sularına varan güzel bir yaz günüydü. Güneş henüz batmamıştı ama, dağlara doğru alçalarak gidiyordu. En uzun günler devresiydi. Etienne'e öyle geldi ki eve dönmektedir. Halbuki rüya görüyordu, beş altı sene önce-sine gitmişti, anası ölmemişti daha, adamakıllı ihtiyarlamış, iki büküm olmuştu; bütün vücudu romatizmalar içindeydi, ama yine de çalışmakta,

evin her işini görmekte inat ediyordu. Çünkü iz-zetinefsi vardı, biliyordu ki bir hizmetçi beslemek için sarfedilmesi gereken para yüzünden Etienne kendisine kabahat bulurdu. Bundan ötürü elleriyle möblelere dayanarak, zavallı ağır başını dik tutmaya çalışarak, bazan oturur, bazan tekrar kalkar, böylece evin içinde gider gelirdi. Akşamları sırtı adamakıllı ağrıdığı halde aslâ sızlanmazdı. Ucu sivri bir burnu, baştan başa buruşuk içinde bir yüzü vardı.

Oğlunu görünce ocağa koştı, çorba hazırды. Etienne anasına karşı müşkülpesentdi, böyle kirlardan geldiği zaman çorbanın hazır olmasını isterdi, yoksa kızardı. Bu müddet zarfında Etienne sofradaki yerine geçmişti. Çanağı önünde duruyordu, karşısında da anasının kahve fincanı. Etienne oturmuş bir şey söylemiyordu. Ana, tencereyi çorba kâsesine boşalttı, oğluna sıcak sıcak götürdü. Oğlu çorbasını önüne koyduktan, o çorbasını içmeğe koyulduktan sonradır ki kendini düşündü, ocağın başka bir köşesinde daima sıcakta tuttuğunu almağa gitti. Artık dişi kalmadığı için ekmeğini kahveye batırarak yiyor, bununla yaşıyordu.

Etienne her zamankinden daha canı sıkkın olacaktı ki anasının kahve fincanını doldurduğunu görünce:

– Biliyor musun, dedi, neden benim gibi çorba içmediğini anlamıyorum. Çorba benim için iyi ise senin için de iyidir. Bundan ötürü, bugünden başlayarak, çorbadan başka bir şey içmeyeceğiz.

Anası:

– Kahvemi o kadar seviyorum ki, dedi. Sonra, kuvvetten de düşmüşüm. Kahvem beni ayakta tutuyor.

Fakat Etienne yumuşamadı:

– Kuvvet mi dedi, pek âlâ benim kadar güçlü kuvvetlisin.

Anası da şu karşılığı verdi:

– Doğru konuşmuyorsun Etienne. Benim yaptığımı yapacak çok kadın yoktur. Yetmiş üç yaşımı geçtim, ev işini tek başıma görüyorum. Her sabah beşte kalkan kimdir? Ya en son yatan kim? Doğru konuşmuyorsun Etienne, bunu sana ben söylüyorum.

O sırada bile Etienne, kendisine gönderilen bu üçüncü hayalet karşısında geri dönebilirdi; belki de iyi bir hareket buna yeterdi. Meselâ deseydi ki anasına: "Doğrudur anacığım!" yahut "Kabul ediyorum" ona sadece şöyle deseydi: "Mademki öyledir, o halde kahveni içmeye devam et!" Böylece bir kere daha sınanıyordu; fakat nedamet edeceği yerde, verdiği her karşılıkla hatasında daha ileri gidiyordu. Kaderi buradan belli oldu; hangi eller onu yok edecekti! Etienne dedi ki:

– Bir bu eksikti, boş boş oturasın öyle mi? Eninde sonunda seni besliyen kimdir? Git öteki çocuklarının yanına? Bakalım seni benim gibi mi karşılayacaklar? Sen ancak yediğini kazanıyorsun.

Nasıl oldu ki ihtiyar kadıncağız isyan etti, çünkü hemen her zaman uysaldı: Bu sözlerin sertliği mi yoksa hiç şüphe etmediği ilâhî bir tasavvurun yapılması yolunda yukardan gelen bir emir miydi? Bu son söz üzerine anası başını kaldırmıştı, evvelden bu ağırlığı ancak taşımağa muvaffak olurken, şimdi bu ağırlıktan o kadar kurtulmuş görünüyordu ki, başını omuzları üzerinde kolayca dik tutuyor, aynı zamanda oğluna sabit bir bakışla bakıyordu:

– Ne diyorsun?

– Diyorum ki memnun değilsen başka bir yere gitmen lâzım.

Sordu:

– Anana mı böyle söylüyorsun?

– Anama olsun olmasın, bu böyledir, hiç kimse değiştiremez.

– Bedbaht!

Bunun üzerine ihtiyar kadının gözleri parlaya başlandı. Geçen zamanı kuvvet olarak kazanır görünen bütün vücudunda bir değişiklik oluyordu, öyle ki daha şimdiden tanınmaz bir hale gelmişti; fakat Etienne, kendi mahvına doğru giderek, bu değişikliğin farkına varmışa benzemiyordu. Çorbadan tekrar almıştı, dirsekleri masaya dayalı duruyor, ağzını kaşığına doğru götürerek gürültü ile çorbasını içiyordu.

– Bedbaht! dedi anası. Küçükken seni kim büyüttü? Hasta olduğun zaman kim baktı sana? Kim seni gündüz taşıdı, gece baş ucunda bekledi? Kollarım hâlâ ağrıyor. Ne uykusuz geceler geçirdim!

Etienne omuz silkti. Anası ayağa kalkmıştı, gözleri müthiş surette parlıyordu; fakat Romani-er'nin ona önceden haber verdiği gibi, Etienne'in kör olması lâzımdı, hâlâ hiçbir şeyin farkına varmamış görünüyordu. Etienne "Değil mi ki şimdi efendi benim ve senden daha kuvvetliyim, sana borçlu olmuşum umurumda değil" der gibi istihkarla omuz silkiyordu. En kuvvetli olmadığını pek yakında görecekti. Anası ayağa kalkmış, kendisine yaklaşmıştı:

– Etienne, senin gibilerin yok olması daha iyidir, çünkü senin gibilerin yaşaması hem Allaha, hem de insanlara bir hakarettir. Herhalde sözlerini iyi tartmadın, yoksa o sözlerden utanman icabederdi.

Etienne dedi ki:

– Nen var bugün? Ne oldu ki böyle vaaz veriyorsun? Pazarları yeter derecede dinliyoruz.

Fakat anası ona daha da yaklaştığı için ellerini omuzlarına koydu: O zaman Etienne anladı ki en kuvvetli kendisi değildir; istediği kadar bütün vücudunun şiddetli bir hareketiyle omuzlarını indirsin, nafile, bir kere konulan o eller yavaş yavaş etine gömülüyordu. Eğri parmaklı, sivri tırnaklı, bu düğümlü ve sert eller!

Etienne bu ellerin ağırlığı altında yavaş yavaş teslim oluyordu. Teslim oluyordu, tekrar kendine gelmeğe gayret ederken birdenbire duydu ki bütün vücudu gevşiyor; o kadar ki daha şimdiden hareket edemez olmuştu. Fakat onda gurur hâlâ yaşıyordu. Anası ona yeniden:

– Nedamet edecek misin Etienne?

diye sorarken, kalan bütün kuvvetiyle hayır işareti yaptı. İhtiyar kadın daha kuvvetle bastı, aynı zamanda elleri Etienne'in boynuna doğru ilerliyordu. Etienne bu ellerin temasını cildinde duydu. İkinci defa olarak anası aynı suali sordu, ikinci defa olarak başını salladı. O zaman eller daha kuvvetle sıkmağa başladı. O kadar ki artık Etienne güçlükle nefes alıyordu; alın damarlarının şiştiğini duydu, aynı zamanda gözleri de anasının gözlerine bakıyordu. O gözlerde Etienne'in tahammül edemediği parlaklık gibi bir şey vardı. Üçüncü defa olarak aynı soru soruldu, üçüncü defa olarak Etienne baş salladı.

Birdenbire nefesi kesildi.

Ertesi günü yatağında ölü olarak bulundu. Neden öldüğü aslâ bilinemedi.

(**Sanat ve Edebiyat** gazetesi
14 Haziran 1947, sayı: 23-24)

Mektuplarından

ZİYA'YA MEKTUPLAR'DAN

–*Tarancı'nın Ziya Osman'a yazdığı 57 mektup **Ziya'ya Mektuplar**'a alınmıştır. Yaşar Nabi'ye yazdığı mektuplar da Varlık'ta yayımlanmıştır. Buraya aldığımız mektuplar **Ziya'ya Mektuplar**'dan seçilmiş ve oradaki numaraları da konulmuştur.*–

8

Paris, 22.2.1940

Hakikaten dost Ziyacığım,

Hakikaten dost olduğunu bin türlü vesileyle hatırladığım halde, uzun müddettir sana yazamamış olmaktan ne kadar utandığımı, üzüldüğümü, kendime zulmettiğimi anlaman için beni hatırlaman kâfidir. Dünyada riyasız iki insan tanıdım, biri annem biri de sen. Bu kadar *irremplacable*¹ olduğunuz halde ve ikinize iştihakım her an tazelendiği halde, ikinizi de ihmal etmemi bir türlü

1) Yerine konulamaz, eşsiz.

izah edemiyorum. Vâkıa anneme on beşte bir fîlân yazıyorum; ya sana? Yazmıyorsun diyemezsin Ziyacığım, zira şiir yazdığım zamanlar, başını omuzumdan uzatıp mısralarıma bakışlarının baharını serpen sensin; ve her zaman şiir yazdığımı göre her zaman beraberim seninle. Senin hayatımdaki bu *présence*²ın, kendine rağmen bile olsa, tutunduğum sayılı dallardan biridir, belki de en yeşili, en güzel çiçeklisi ve en çok meyvalısı. Biliyor musun şimdi neredeyim? Kartiyelaten'in en sevimli, kafaya ve gönle en çok hitabeden kahvesinde, bir zamanlar Verlaine'in de *fréquenter*³ etmiş olduğu *La Source* kahvesindeyim. Önümde, rakıya benzer sevgili aperatifim, ağzımda sigaram, cebimde annemden aldığım son mektup, kafamda günün bin türlü acı, tatlı hâdisesi, dudaklarımda güftesi henüz yazılmamış bir beste ve gözbebeklerimde senin şafaklar menbaı yüzün, indimde sulhü temsile en selâhiyettar hayal, anneminkiyle beraber.

Bu anda sana yazmam bir zarurettir, keyif nev'inden, sarhoşluk nev'inden bir zaruret. Ziyacığım, şimdiye kadar sana yazmamak acısına katlanmış, katlanabilmiş olmamın sebebini kolaylıkla tahmin edebilirsin, şiirlerimi bitirmeyi beklemek sabrım, emin ol, bereketli, velût bir sabırdır. Bitirdiğim birkaç şiiri herkesten evvel sana okumak, şimdiye kadar hiç zararını görmediğim, bilâkis birçok faydalarını idrak ettiğim en emektar, en sadık itiyatlarımdan biridir, belki de birincisi. Mükemmele varmak gayretim bir vakıa olduğunu biraz sonra göreceksin, kollarımın, şiiri kucaklamak için açılmış olduğunu *vérifier*⁴ edeceksin. Şiirlerim hakkındaki mütalâalarının, tenkitlerinin ne kadar hüsnü kabul göreceğini söylemeyi

2) Varlığın.

3) Devam ettiği.

4) Doğrulamak.

zait addediyorum. Beklerim Ziyacığım, şiirlerimin senin tarafından okşanmaya, hırpalanmaya, azarlanmaya, fakat herhalde sevmeye ihtiyacı vardır. Mektubunda yalnız gönlünü değil, kafanı ve şiir salâhiyetini de konuşturmalısın. Bu karanlığı aydınlatmak için senin mehtabın şart. Ziyacığım, hayatı sevmekle geçiyor ömrüm, az daha gençliğim diyecektim, gene de diyebilirim, zira yaş oldu otuz. Desene ki, Dante gibi ortasındayız ömrün. Fakat bu an ne güzel! Bu kahve, bu aparetif, karşı masada gülümseyen *midinette*⁵, anem (görüyorsun ki sıra gözetmeden, rastgele söylüyorum), sen, Beşiktaş'taki vefâsız fakat gene de sevgili sevgilim, şiir iştaham ve daha bir sürü nimetler! Hakikaten, Hâmit'in hakkı var: "nüsha-i saniyesi yoktur bu dünyanın!" ve öldüğümüzde muhakkak ki "*C'était le temps inoubliable où nous étions sur la Terre*"⁶ diyeceğiz. Buna rağmen, hayatın tadını kaçırmakta insanlar birbirleriyle yarış ediyorlar. Ne ise geçelim. Ziyacığım, melfufen gönderdiğim şiirlerden "İmkânsız Dostluk" şiiri, söylemeye lüzum var mı, senden başka, hemen hemen bütün dostlarımı *viser*⁷ ediyor. Zira seninle kucaklaşmamız için aynı gemide olmaya da ihtiyacımız yoktur, değil mi?.. Ziyacığım, belki biraz çakırkeyfim, fakat çok samimiyim.

Sen ne âlemdesin? Yeni şiirler var mı? Şüphesiz ki vardır, hayatta olan bir adama "yaşıyor musun?" diye sorulur mu? Beklerim... İkinci aparetifim bitmek üzere, yemeğe gitmek lâzım, "vakit dar olsa gerek". Muhip keratası ne âlemlerde? Hiç sesi sedası çıkmıyor. Yeni şiirler yazdı mı? Şevket Hıfzı ne yapar? Tarafından kulağını çekmeyi ihmal etme, gözlerinden de öperek. Bu sohbet, şarkılarım gibi, yarıda kaldı Ziyacığım. Mü-

5) Hafifmeşrep kadın.

6) O yeryüzünde bulunduğumuz unutulmaz günlerdeydi.

7) Kasetleniyor.

saadeni istihsal edeceğim. Yengeme saygı ve sevgilerimi, âfiyet ve saadet temennilerimi takdim için senden kompetan murahhas yoktur. Sana gelince; seni, sadece, milyar defa kucaklıyor, şiirlerini ve mektubunu bekliyorum Ziyacığım.

9

Paris: 28.3.1940

Canım Ziyacığım,

Yetmiş iki gözle beklediğim mektubunu aldığım gün aperetifsiz bir gündü, fakat o gün gene sarhoş oldum mektubunla. Bugün de aperetifsiz bir gündür, fakat gene sarhoş olmak istiyorum, yani sana mektup yazmak. Yazıyorum.

Evvelâ, şiirlerime karşı gösterdiğin anneliğe ve ablahğa çok teşekkür ederim. Hele itinayla ve *ponctuation*'a¹ dikkat ederek temize çekip Yaşar'a göndermen mukabelesinden daima âciz kalacağım en şirin hizmetindir. Yaşar'a 43. *Rue des Esoles* adresimi de yazarsan mecmua almam yüzde yüz garanti edilmiş olur. Hâsılı Ziyacığım, minnetinin altından kalkamayacağım sayılı birkaç kişiden birisin.

Hâlâ şiir *banlieue*'sünde² olduğumuza göre, derhal ilâve edeyim, serbest yazmak Oktay Rifat'la mübaheselerimin neticesi değildir. Zaten Oktay'ın veya Orhan'ın şiirleriyle Sıla şiirimi karşılaştırırsan, aradaki farkı derhal görürsün. Benim serbest vezin anlayışım büsbütün başkadır. Gerek eski aruz vezniyle yazılmış nisbeten serbest şiirler, gerek Nâzım'ın serbest vezni, gerekse Oktay'ın ve Orhan'ınkiler, hepsinde gene vezinli

1) Noktalama.

2) Banliyö.

kafiyeli şiire benzemek gayretleri vardır: mısraların kesilişinde, takdim tehirlerde ve hattâ bazan lüzumsuz suniliklerde. Halbuki benim istediğim şey, içten geleni en tabii, en külfetsiz lisanla kâğıda geçirmektir. Hoş, bence asıl mesele, söylemek istediğimiz şeyi, kullandığımız dilin imkânları dahilinde en mükemmel şekilde söylemektir. Mükemmeliyet ne aruzun, ne hecenin, ne de serbest veznin inhisar altına aldığı bir nesnedir. Mükemmeliyet, şairin kullandığı dilden âzamiyi koparmasıdır. Zaten kafiye, vezin filân bu mükemmeliyet iradesinin emrinde çalıştıkları nisbette elzemdirler, yoksa daima değil. Bütün bunlardan artık hep serbest yazacağım mânasını çıkarma. Onu da yazarım, onu da yazarım. Evime bazan yaya, bazan atla, bazan otomobille gitmek keyfime, tabii kimse karışamaz değil mi? Ve itiraf edelim ki, her türlü gidişin, kendine mahsus *charme*'ları³ vardır. Sonra bazı şiir vardır ki, vezinli kafiyeli gelir, bazısı daha başıboş gelir. Hepsine hoş geldin sefa geldin demek en güzeli değil mi? Aslolan şey, kelimeleri yaşatmaktır, sen onlara hayat verdikten sonra gerisine karışma. Hattâ ufak tefek kusurlarını da hoş görmek bazen şiirin çok lehinde oluyor. Çünkü şiir; daima, en ummadığımız yerdedir. Zaten, yeni vezinler kullanmamdan, taktii kaldırınamdan filân böyle bir tekâmül takip edeceğim gayet tabiiydi. Yani ben, filân veya filân şaire benzemek için, ona karşı cephe almak için filân değil, kendi teşekkülümün normal ihtiyaçlarını tatmin ederek ve bu ihtiyaçların yavaş, fakat emin tekâmülünü takibederek adım atıyorum. Yani hep kendim, kavgam, öfkem, dâvâm, her şeyim kendimdir. Kendi kendimle kozumu paylaşıyorum. Elimde Türkçe gibi güzel bir silâhım var, mâneviyatım sağlam mı sağlam, hüsnüniyetimden şikâyetim yok, içimde homurdanan ifriti

3) Zevk.

amana getirmemek mümkün mü?.. Kusura bakma, Ziyacığım, gene hep kendimden bahsettim, ne yapayım. Önümdeki bardak ayna, tabak ayna, masa ayna, kâğıt ayna, kalem ayna, hep kendimi görüyorum, senin gözlerinde bile Ziyacığım. Kendimden gına getirmediğim değil, fakat vazgeçemiyorum. Yârdan geçerim, fakat senden asla. Bu mektubu, daha ziyade, senin yeni şiirlerini bir an evvel okumak için yazıyorum.

Merak ve tecessüslerine gelince; kısaca yazayım: Babam ayda elli lira gönderiyor. Radyodan 180 frank alıyorum, mecmuen 3500 frank eder. Fena para değil. Fakat, tabîî, idare etmesini bilmiyorum. Pasif müdafaada çalıştığım filân doğru değil. Derslerime de çalışıyorum. Aperetifimi, olduğu günler, içiyorum, şiirimi yazıyorum, senin gibi dostlarım var. Eh, pek de bedbaht sayılmam, değil mi? Şevket'in, Turgut vasıtasıyla gönderdiği mektubu aldım. Bir aperetif günü cevap yazacağım, zira o sarhoşken yazmış. Umarım ki, bankadan memnunsun. Hanım yengemin selâmlarına teşekkürle mukabele ederim. Seni de kucaklar, bana İstanbul baharını yaşatacak olan şiirlerini beklerim.

Tarancı

Ziyacığım, aşağı yazacağım şiirlerin bir kısmı bitmiştir, bir kısmı tamamlanacaktır. Hâsılı, farzet ki, Kadıköy vapurundayız ve ben sana hazırladığım şiirlerden bahsediyorum, mısralar okuyorum. Yani hep aramızda.

28

Burhaniye: 15.3.1942

Ziyacığım,

Son mektubunu aldığım zaman –evvelki ak-

şam— yemeğe oturmak üzereydim. Mektubun nefis bir salata yerine geçti. Bir dost mektubunun insanın iştahı üzerinde hayırlı tesirleri olabileceğini bundan evvelki tecrübelerimle bildiğim için şaşmadım. Sadece, Valéry'nin, ağıza atılan lokmayla o anda duyduğumuz ve düşündüğümüz şeyler arasında karşılıklı tesir bakımından sıkı bir münasebet mevcut olduğu sözünü hatırlayarak, insan psikolojisinde gene en sahih müşahedelerin şairler tarafından yapılması keyfiyetine sevindim. Hani şu bahtsız dünyamızın idaresini de şairlere bıraksalar diyeceğim geliyor. Evlerimizde, hâtıralarımızın nöbetçiliğini yaparak, ümitlerimizi yemiş ağaçları gibi aşklı bir ihtimamla yetiştirerek ne sakın günler geçirir, ne deliksiz uykular uyuyabilirdik! Yeryüzü, hülya ile hakikatin birbirinden ayırd edilemeyeceği kadar sahih bir cennete dönerdi. Baudelaire'in "La Chambre Double" mensuresinin ikinci kısmını, iğrenç, realitenin gaddar ikazını anlatan satırları, burada hatırlamamak mümkün mü? Koca Baudelaire! Hepimizin namımıza ne güzel konuşmuş! Şiire Baudelaire'i anlayarak sevmekle başlamış olmamızın bizim için sahiden bir talih eseri olduğunu zamanla idrâk ediyorum. Türkçede "Les Phares" gibi bir şiir yazabilirsem, muhakkak Baudelaire'i de zikretmek lâzım. Baudelaire muhabbetimin, tesir unsurlarından sıyrılarak, mücerret bir istikbal kazandığına öyle memnûmum ki! Birçok şiirlerinin hakiki güzelliğini ve ehemmiyetini de şimdi anlıyorum. Mallarmé'nin şiirleri de yanımda. Her okuyuşumda yeni güzellikler keşfetmekteyim. Rimbaud yanımda değil maalesef. Superville'i de arıyorum. Bayılıyorum şu şairlere vesselâm. Hele sen aklıma geldikçe en kâmil insan tipinin şair olduğuna hükmedeceğim geliyor.

Gelelim geçen mektubumdaki şiirler hakkında yazdıklarına: Horoz şekerinin, aslında güzel bir şey olmadığı doğrudur. Bu noktada haklısın. Bunu ben de biliyorum. Fakat realitede çirkin

olan şeylerin sanatta güzel olabileceği, bir güzel-lik yapısında harç olarak, taş olarak, tahta olarak kullanılabileceği bedihî bir hakikat değil midir? O mısrada, çocukluk vehminin temadisini söylemek istedim; horoz şekerinin emilerek yenilen ve uzun süren şekerlerden olmasını nazarı itibare alarak, şiire soktum. Zaten senin fikrinle hareket edersek, otuz yaşındaki bir adamın, bir elinde uçurtma, bir elinde çember, ceplerinde bilyalarla çocuk parklarında görünmesi hayatta ve realitede yalnız çirkin değil, aynı zamanda komiktir de. Fakat şiirde güzel oluyor işte. Çirkin bir kadının portresi güzel olamaz mı? Quasimodo hayatta ne iğrenç bir adamdır! Fakat filmde bu rolü oynayan artistin onu bize bütün çirkinliğiyle vermesi bir muvaffakiyet değil midir? Ona "güzel" demiyor muyuz? Hep güzel şeylerle güzellik yapıları inşa kalkışsaydık, hep mermerden, billûrdan filân saraylar yapmak icabederdi. Halbuki alelâde tuğlayla ne hârika binalar inşa edilmektedir! İkinci şiirde fil kelimesine itirazın da bu cevaplarımla karşılanabilir. Hele kelimeleri şiirli ve şiirsiz diye ikiye ayıranan büsbütün yanlış gibi geliyor bana, Francis Jammes'in *âne* (eşek) gibi çirkin bir hayvanı ifade eden bir kelimeyle ne *candide*¹, ne beşeri, ne güzel mısralar yaptığını, şiirler yazdığını benden iyi bilirsin. Filli böcekli mısrada, geceyle beraber bütün mahlûkatın, en büyüğünden en küçüğüne kadar bir emniyet havası içinde olduklarını söylemek iştiyakındayım. Belki mısra olarak biraz kurudur. Son mısraa "duyulmaz" sıfatının ilâvesi bence lüzumsuzdur. Zira bu şiirde şair objektif kalmakta ve her insanın yapabileceği hazin müşahedeyi yapmaktadır. Gecenin o saatinde yalnız insanların hıçkırmasını ve inlemesini kari de şair kadar duyabilir. Zaten ben de bunu söylemek istedim. Bu satırları okurken: "Bu Cahit de hiçbir fikrimi kabul etmez; ille kendi fikrini kabul ettir-

1) Saf.

meye kalkar" diyeceksin. Öyle değil mi Ziyacığım? "Tanrıyla Başbaşa" hakkındaki mütalâalarına tamamıyla iştirak etmekteyim. Zaten ben, kendi şiirimden ziyade, sahilliğini şahsî tecrübelerim neticesi olarak müşahade ettiğim bazı güzellik kaidelerini müdafaaya çalışıyorum. Sen de falan filân şeylere itiraz ederken, güzellikten yana konuşmaktasın. Birbirimizle fikir teatisinin bir faydası olursa –ki oluyordur– ikimiz de mak-sadımıza ermiş, muradımıza nail olmuş oluruz. En güzel şiirlerimizi henüz yazmadığımızı, yaşımız ilerledikçe yazacağımızı söylerken, daha keşfedememiş olduğumuz birçok güzellik prensipleri mevcut olduğunu söylemek istiyorum. Yavaş yavaş hepsini keşfedeceğiz.

Şiirde form'dan ne anladığımı da, sırası gelmişken söyleyeyim. Söylemek istediğim şeyin –his, hayal, fikir, intiba... ilh– *nasıl*² söylemek istediğimi sezerek, keşfederek, onu o şekilde söylemeye form diyorum. Tabii bunun için de, ifade vasıtamız olan kelimelere gözümüz, kulağımız, elimiz, ayağımız imişler gibi muamele etmek, onları uzviyetimizin parçaları olarak kabul etmek lâzımdır. Kelimelerle bu kadar içli dışlı olduktan sonra, hangi hissin müphem söylenmesi, hangi fikrin kuvvetle ifade edilmesi, hangi hayalin kırık dökük anlatılması gerektiğini sezmek ve ona özlediği form'u bahşetmek, biraz dikkate, biraz çalışmaya mütevakkıftır. Şiirde, hiçbir vezinle, hiçbir peşin hükümle eli kolu bağlı olmamak icabeder derken bu fikirle hareket etmekteyim. Yani şiir, şairin kaprisinin, itiyadının filân esiri olmayıp kendi hayatını yaşamalı, istediği form'u şaire empoze etmelidir ve şair, şiirinin bütün bu hasretini sezip ona o form'u verebilmelidir demek istiyorum. Hep aynı vezinle, aynı koşma veya gazel veya mani tarzında yazanların yanıldıklarını da iddia et-

2) Mektupta bu sözcüğün altı iki çizgiyle çizilmiştir.

mekle kalmayıp ispat da edebilirim. Zannediyor musun ki, H  r  dia'nın her aklına gelen   ir, muhakkak *sonnet* olarak geliyordu? Fakat o, hepsini bu şekle sokmak fikr-i sabitine nasılsa saplanıp kalmıştı. Tabii, yanılıyordu. Baudelaire'in, Verlaine'in, Mallarm  'nin, Val  ry'nin, Rimbaud'nun ilh... hep mütenevvi vezinlerle yazmasını, şiirlerinin mütenevvi topografik şekillerde olmasını bu hakikatı ve zarureti anlamış olmalarında aramak lâzım gelir. Hâsılı,   air, çocuklarına hep aynı renk ve biçimde elbise giydirmek isteyen babadan ziyade küçük kardeşlerinin hangi renk ve biçimde elbise içinde daha güzel, daha sevimli olabileceklerini, onların hareketlerinden ve sözlerinden anlayarak onlara istedikleri renk ve biçimde elbiseler giydiren ağabey, anlayışlı bir ağabey vaziyetinde olmalıdır.   iirlerimdeki ses ve mimar  i tenevv    n  n sebebi de budur. Bu hakikatı t   ilk şiirlerimden beri anlamışım ki daha o zaman yeni vezinler aramaya, taktii kaldırmaya, kullanılmış vezinlerden alışılmamış sesler çıkarmaya çalışmıştım. Bu   alı  ma bugün daha sarih bir şuurla, daha reşit bir idrakle devam ediyor. Daha da edeceğine şüphe etmemelisin. Şimdi sana bir itirafta da bulunabilirim: Form meselesine bu kadar takılıp kalmam, onun hakikî mahiyetini araştırma yolunda bu kadar çalışmam fizik   irkinli  imin mahsulüdür. İnsan, mahrum olduğu şeyin kıymetini ve mânasını daha iyi anlayabiliyor. Formsuz da güzellik olmıyacağı, olamıyacağı bedih  idir. Güzellik, ancak formda *apparition* yapabilir³. Mektup uzadı bir kere. Oldu olacak, sana "H  p Yaşadığıma Dair" başlıklı şiirimi nasıl ve ne gibi endişe ve zaruretlerle yazdığımı kısaca anlatayım: Çalışma tarzım hakkında ve dolayısıyla şiire karşı davranı  ıma dair bir fikir sahibi olmuş olursun:

3) Kendini gösterebilir.

*Bu gölge yer pazar günü,
Bu şehir, bu tren sesi,
Gök bildiğim bu mavilik,
Yeşil dallardan süzülen;
Oturduğum rahat koltuk,
Beyaz örtüsü masanın,
Sigaram, kahvem, gazetem.
Elimin çizdiği kavis,
Kovmak için sinekleri.
Kolumda işleyen saat
Ve esnemem arada bir,
Hep yaşadığıma dair.*

Galiba Ağustos ayındaydı, Ankara'da, Yenişehir'de bir pazar günü gölgelik bir kahvede tek başıma oturuyordum. Kahve tenhaydı. Şiir yazmak için daima pusudaydım. O gün de içimde bir şeyler olup bittiğini *vaguement*⁴ hissediyordum. Derken, sigaramı yaktım, şöyle bir daldım, "bu gölge yer pazar günü" diye mırıldanmağa başladım, âdeta kendiliğimden. Ve arkasından, soyunan bir kadının bir bir görünmeye başlayan uzuvları gibi, öteki mısralar da dudaklarıma geldi. Baktım hep aynı vezinde geliyorlar ve akat kafiyesiz. İlle kafiyeli olsun diye ayak diretmedim; şiiri, tabii seyrine bıraktım. Son beyit kendiliğinden kafiyeli: geldi. Ben farkında olmadan şiir bana formunu ve mimarîsini empoze etmişti. Dikkatimi toplayarak bunun niçin böyle olduğunu tahlile çalıştım ve şu neticeye vardım: Bu gölge yer pazar günü, oturduğum rahat koltuk, kolumda işleyen saat, bütün bunlar realitede birbirlerinden ayrı ve müstakil şeylerdir; bunun için ayrı mısralar halinde geldiler. Fakat aynı vezinden olmaları neden? Peki ya son beyit niçin kafiyeli? Şiir son beyte gelinceye kadar her mısraın bana söylemek

4) Belirsiz olarak.

istediği, anlatmaya çalıştığı hakikati ancak tah-
teşşurumda duyabiliyorum, fakat son beyte geldi-
ğim zaman bunu tamamiyle idrak ediyorum, yani
bu hakikat şuura çıkıyor ve bunun için son iki
mısra kafiyeli olarak aynı sesi çıkarıp şiirin ba-
şından beri hazırlanmakta olan müşterek nağme
"...arada bir" "...dair" kafiyesiyle doğmuş oluyor.
Ve kari, şiiri bitirdikten sonra, bütün mısralarda
tadadedilen eşya, hareket ve intibaların hep aynı
şeyi anlatmak, duyurmak istediğine son beyitteki
bu ses birliğiyle agâh oluyor. Meselâ, "sigaram,
kahvem, gazetem" mısraında bu üç ayrı şeyin top-
lanması her üçünün de masa üzerinde olmasın-
dan ileri gelmiştir.

İşte böyle, hemen her şiirimde bu cinsten en-
dişeler, hesaplar, şiiri kendi tabiî seyrine bırakış-
lar vardır.

Yenge hanım hakkında yazacağım, belki de
şimdi başlamış bulunduğun şiirin güzel olması lâ-
zım. Sabırsızlıkla bekliyorum. Yenge hanımı sık
sık arayıp sorman ve alâkanın mahiyetini ona ih-
sas ettirmen icabeder.

Bu mektubumda sana son şeklini almış ve
sence kısmen malûm ve beğenilmiş bir şiirimi
yazmakla iktifa edeyim:

*Yâr imiş, dost imiş, memleket imiş!
Bazan gına gelir âşinalardan.
Bir yol düşünüp ayağın değmemiş
Başını alıp gitmek bu diyardan!*

*Kalbe şifa veren rüzgâra doğru;
Geceyle başlayan bahara doğru.*

*Süzülüp taze bir gün ışığından,
Yepyeni, doklarla çıkmak yarına,
Yarab! nasıl şevkle atılır insan,
Daha güzel bir yârin kollarına!*

*Menbaina her hazzın, her sevincin,
Dünyadan daha çok kâim almak için.*

Eski şeklinden daha iyi ve tamam oldu sanırım. Gözlerinden öper, gecikmemesi temennisiyle mektubunu beklerim.

"EVİME VE NİHAL'E MEKTUPLAR"DAN

1

24.9.1929

Sevgili Anneciğim:

Kıymetini takdirden âciz olduğumuz üç aylık muammalı bir saadet devresinden sonra böyle birdenbire uzaklara atılmak, şefkatiniz ülkesinden uzak, yabancı bir yerde yatıp kalkmak, yiyip içmek, annesini muztarip hayatının biricik güneşi addeden hassas bir çocuk için mukadderatın amansız bir fermanıdır...

Oldukça eğlenceli geçen yolculuktan sonra Abla'da sizin gölgeniz mesabesinde bir şefkat ve muhabbet timsali bulmak teselliye susamış kalbime biraz sükûnet verebildi...

Mekteplerin açılmasına daha iki hafta kadar vardır. Bu müddet zarfında gezmek ve eğlenmekten başka yapılacak meşru bir vazifemiz yok...

Geldiğimin ertesi günü tartıldım, elli kilo geliyorum. Zayıf denemez.

Üç aydan beri tembel tembel uyuklayan kalemin bir türlü ilerlemek istemiyor. Sade ilahî hayaliniz bana durmadan "yaz" diye uzaktan müşfikâne işaretlerde bulunuyor. Ne yazayım anneciğim... Ay ışığında su başında geçen o avdeti belki imkânsız, unutulmaz sermestî dakikalarını mı? Sizinle başbaşa geçirdiğim saatlerin kudsiyetini mi? İçinizde bulunmaktan mütevellit göğsümü şişiren sevinç ve saadet havasının safiyet ve beraklığını mı?...

Şimdi de bütün bunlara acı bir maziye bakar gibi bakmamı mı? Hiçbirini yazacak kudrette değilim çünkü bunlar yaşanılmış şeyler, halbuki kalemim yaşanılacak saadetlerin müjdecisi olmak niyetinde... Daha bir ay kadar belki kalemim oruç tutar ve can sıkıcı mektuplarıyla annesini tâciz edemez... Fakat bu perhiz devresi sürse sürse bir ay sürer, fazla sürmez...

Bugün hava yağmurlu.... Sanki İstanbul bütün güzelliğinden istifa etmiş bir rahibe ve ahalisi de bu genç ve taravetdâr rahibenin bîkes çocukları -öksüzleri-. Vefik iyidir. İmtihanını verdi. Muvaffak olduğunu söylemeğe lüzum yok... Hikmet'in hangi mektebe gireceği henüz belli değildir.

Ablanın bilhassa selâmları vardır... Zihnim darmadağınık... Hayalimin ufukları ebedî bir zulmet içinde çalkalanıyor... Başım mütemadiyen dönmekte... Kalbim kancıkça göğsümü vuruyor. Her tarafım müthiş surette sarsılıyor. Bu görünmez hastalık, bu acayip buhran daha epeyi müddet devam edecektir.

İlk mektubunuz belki bu baş dönmesine bir aspirin gibi tesir edebilir. Hanımannelerimin hürmetle ellerini öperim.. Bilumum halalarımca candan selâmlar ve hürmetler... Teyzelerimin hürmetle ellerinden öperim... Kardeşlerimin ıstiyakla gözlerini öperim. Baba'ya çok çok hürmetler... Teşrin-i evvel haftasında para çıkarması(nı) yeri me rica ediniz anneciğim. Çünkü nakit geç gelirse belki mektebe bile almazlar.

Sizin de hürmetle ve hasretle, ellerinizi öperim müşfik anneciğim!

Geçen hafta bu vakit karşınızda canlanmış bir kahkaha iken şimdi hayalinize bile mütehasir sönmek üzere olan bir meşaleyim.

Cahit

3.10.1929

Çok Muhterem Babacığım,

Buraya geleli yalnız Nihal'in Barık'la gönderdiği mektubu aldım. Sizden ve annemden de mektup bekliyorum.

İki buçuk aylık bir saadetten sonra sizlerden ayrılmak benliğimi oldukça sarstı.. Ara sıra bir zelzele halinde bütün mevcudiyetimi adetâ bir mahşere çeviren çılgın hasret ve ıftirak ateşi elan tutuşmakta ve sönmemeye yemin ettiğini bütün harekâtıyla bana iman ettirmektedir. Diyarbakır'ı terkedeli yirmi gün kadar oldu. Geçmiş ayın bu günlerinde beraber oturup kalktığımızı, yiyip içtiğimizi ve gülüştüğümüzü, mağrur kahkahalarımızın kulaklarımızda uzun müddet manalı çınlayışı, ruhumuza sığmayan ezeli sarhoşluk ve ilahî saadet, sizler, kardeşlerim, akrabalarım, hepimiz birbirinden ayrılmadan bu müstesna tabloda mazi diye karşımda sönmeğe mahkûm, zayıf bir mum gibi tüttükçe çıldıracağım geliyor ve bu denaeti, bu korkunç ve amansız harikayı tugyan eden ruhum baştan başa lanetliyor.. Neydi o günler! Vazifesini başarmış, vicdanı müsterih, kalpleri iffet dolu aile reislerinin, hanımlarının ve çocuklarının başına geçerek onlara kahkaha talim ettirmeleri, saadeti benimsemeğe alıştırmaları kalbden kopup gelen o güzel, saf şarkılar, ay ışığında akan bir su başında geçirilen unutulmaz geceler, samimiyet ve sevginin canlı ve parlak, şaşırtıcı bir levhası olarak Allah'ın bile alkışladığı bir aile, yürüdüğü yolda doğruluğu kendine ezeli rehber ittiğiz eden mesut bir kafil, saadetten başka bir şeye iman etmeyen körpe ve mücevher kalbler... Heyhat! Benim diye göğsümde saklamak istediğim bu sevgili hatıraların arkamdaki uçurumda çürüyüp kül olduğunu bir lahza düşündükçe hangi kuvvet saikıyla bu satırları yazdığımı

mı ve güzel bir maziyi yad etmekte ne zevk duyduğumu bilemiyor ve karanlık bir şehir içinde çırpınıyorum. İçinizde iken tâliin bize pek mültefit olmadığını ve hayattan şikâyet ettiğimizi istemeyerek görür ve şüphesiz müteessir olurdunuz. Çocukluk! Ne kadar aldandığıma ve aldandığımıza gün geçtikçe kanaat getiriyor ve size karşı ne kadar mahçup, lutufkârlıklarınıza ne kadar borçlu olduğumu anlıyor ve bu hakikat karşısında ben bezginliğimden sıyrılıyor, titrek bir gölge şeklinde fezada kayıyorum. Fakat tuhaf değil midir ki bu gölgenin hassas kalbi şimdi asabî bir hava çalmakta ve bu zavallının vicdanında fırtınalar kasırga olmakta, kasırgalar kıyamet koparmakta, bu kıyamet bütün düşüncelerimi tarumar etmekte ve ben böyle sebepsiz suretle ah çekmekteyim.

1929 senesi yazı¹ hayatımızda daima yad edilecek mesut bir devredir. Bugün teşirini evvel üç... Dokuz gün sonra mektebimiz açılıyor.. Bugünlerde vaad ettiğiniz ikiyüz liranın çıkarılacağını zannediyorum.. Ne kadar evvel gönderseniz hakkımda o kadar hayırlı olur ve mektepteki yerim de o nispetle kökleşmiş olur... Bu sene de ikmale kalmamaya azami gayret sarfedeceğimi söylemeyi lüzumsuz ve zait addediyorum. Madem ki oğullarınızı kendiniz gibi seviyorsunuz, madem ki onların muvaffakiyetsizlikleri sizin de kalbinizi vahşi bir işkenceye maruz bırakıyor, madem ki onların muvaffakiyetlerini kendi muvaffakiyetiniz gibi benimsiyor ve göğsünüz, koltuklarınız kabarıyor, şuna emin olabilirsiniz ki o yavrular da sizi her yerde ve daima âsârıyla müftehir ve mağrur bir baba mevkiine çıkarmakta varlıklarını harcamaktan çekinmeyecekler ve icabında bu uğurda hayatlarını bile eritmekte haklı bir zevk duyacaklardır... Nihal'in kadifesini aldım. Gönderiyorum...

1) Metinde "yazının" biçimindedir.

Hilâl'e, Nihal'e ve diğer potoşlara² selâmlar... Güzel Anneciğimin hasretle tekrar tekrar ellerini öperim. Biricik canım Anneme nihayetsiz hürmetler... Halalara selâmlar ve hürmetler, soranlara hâkeza şahsa göre selâm veya hürmetler. Sizin de hürmetle ellerinizi öperim şeker babacığım.

Cahit

4

9.11.1929

Nihal'im,
Ruhunu aksettiren bu mektup ayna mı?
Sen misin ah Nihal'im sen misin gülümseyen?
Demek ki sonbaharın bu kasvetli akşamı
Bir benim tek başına Nihal'i benimseyen,
Tatlı şırıltılarla benliğime boşalan
Ruhumun safiyeti, berraklığı içinde
Ruhumun hayalini seyrettim uzun bir an.
Kalbimde yer tutmuşsun ben de senin kalbinde
Nihal beni unuttu demeye dilim varmaz.
Yanımda olmasa da yaşıyor hayalimde.
Senin gibilerini hatırlamak bile az,
Seninse örzeginden³ bir buket var elinde...
Dehşet saçan kitaplar gözlerimden uzakta...
Karşımda şeker Nihal, gözlerim gözlerinde...
İçimde cazbandlı bir kahkaha uzamakta...
Sanki doğdum hayata saadet seherinde.
Sen içimde yaşayan sonu yok ilkbaharsın.
Senin körpe varlığın ufkumda tek güneştir.

2) Cahit Sıtkı'nın kardeşlerine potoş, somoş gibi sözcüklerle takılmaktan hoşlandığını kardeşi Nihal Erkmenoğlu söylemiştir.

3) Örzek: Marulun göbeği.

Bir doğdun bir de batma, hayatıma kıyarsın.
Nihal'ciğim sen beni saadete eriştir,
Minicik ablacığım öyle bir hastayım ki
Yalnız senden teselli derdimi unutturur.
Şu fecirsiz ömrümü şiirime satayım ki
İztırabım anılsın baştan başa ışıık nur.
Nihal bana sık sık yaz ruhunu sık sık göster.
Çılgın esen sonbahar rüzgârından da çılgın
Bir ızdırıp kalbimde alev almış da tüter.
Nerdeyse benliğimi saracaktır bir yangın.
Görünüşte iyiyim, kahkaha rehberimdir.
Her derste bir eğlence arar bir çalışkanım.
Evet zannederler ki cennet benim yerimdir,
Ben ki her saadeti âleme bırakanım,
Kitaplara vakfettim hevesimi neşemi,
Onların kucığında kesilir gözyaşlarım.
Şiirde bulacağım ben yaldızlı Kâbemi;
Şimdilik karanlıklar somurtkan yoldaşlarım.

*

Senin mektupların da ruhuma serper ışıık,
Ruhumdan süzülen nur yolumu güneşletir...
O vakit ben hayata olurum çılgın âşık
Allah'a yalvarırım: Şiirimi güzelleştir,
Mektubunda ister gül, istersen şarkı söyle...
Bil ki her ne yaparsan gider benim hoşuma.
Sen bana kulak asma, coşan ruhunu dinle...
Otomobile hattâ tayyareye bin eğlen...
Bulutlar çöktürmesin mini mini başını...
Sen ol her ağlayanın gözyaşlarını silen...
Daima gergin kalsın, sakın çatma kaşını.

*

Her anaya babaya nasib olmaz pırlanta,
Dua et kardeşlerin zaferine yetişsin
Hayat olsun arkanda şiir dolu bir çanta,
Dudağında kahkaha zirvesine erişsin.

Herkese hınçla bakan yaş dolu gözlerimde.
Güller goncalandırır nur saçan her bakışın...
Gelecek mesut yazı şimdiden gözlerim de
Benliğime işlemez rüzgârı kara kışın.
Nihal'i yetiştiren cennetlik bahçivandır,
Melek anneciğimiz, anneler melikesi..
Babamız da bir arslan, kalbimizde ezandır,
Memlekette yükselen ateşli vakur sesi
Makine peygamberi Halit keke⁴ dâhidir,
Faziletin timsali yıkılmaz bir abide...
Mukaddes bir varlık ki istikbal fatihidir,
Ne mutlu bizlere ki yaşıyor içimizde
Nakışlı etekliğin menekşe gölgesinde
Bir bir yeşerecekler Yıldız'la, Yılmaz, Hilâl,
Üç kardeş bir arada bayram arefesinde
Sana elmas dantelli taç öreceklər Nihal

*

Şiirimin perileri dönerek etrafında,
Sana nurdan bir tayyör dikeyorlar ey Nihal
Ruhumun cennetinde, şen huriler safında,
İlahî elbiseni iftiharla giy Nihal.

**Kardeşin
Cahit Sıtkı**

6

26.12.1929

Nihal,

Günlerden beri solmayan, bozulmayan çok
güzel ve kokulu bir gül koklamaktayım... Cebime
koydum, defterimin arasına sıkıştırdım. Avuçla-
rımda sevinçle ve kahkahalarla sıktım, yine bir

4) "Keke" kardeş anlamına gelen yerel bir sözcük.

şey olmadı ve şimdi bugün aynı ihtirasla, aynı arzuyla kokluyor ve ilk defa duyduğum zevkin on mislini duyuyorum... Bu bin bir deliğe giren bu her zaman taşıdığım ve her an kokladığım şey senin sevimli ve şirin mektubundur. Bu senin benliğinden bana ayırdığın bir parçadır, bunu ben kıskançlıkla saklamaktayım. Kıymeti sorulmaz bir şeydir bu şeker ablacığım... Sevinmeğe susamış kalbime teselli testisinin en ferah en serin suyunu boşalttın Nihal'ciğim... Seni nasıl sevmeyeyim, göklere, dağlara, denizlere, etrafımı saran her muazzam ve korkunç şeye, herkese nasıl bağır-
mayayım ki Nihal adlı bir kardeşim vardır... Meğer ben ne bahtiyarmışım da farkında değilmişim! Şimdi ne sefil bir mahlûk olduğumu anlıyorum... Beni düşünen, beni seven, benim yaralarımı sarmağa koşan annem, babam, kardeşlerim ve hele sen varken, benim felâketten bahsedişim, görüyorum ki, çok bayağı, çok gülünç ve çok acıklıdır....

Nihal meğer sen ne kıymetli bir hazine imişsin... Benim çok şeker ve sevgili Nihal'im, demek ki sen zavallı ağabeyinin daha ilk günden derdine vâkıfmışsın, demek ki sen onun ıztıraplarının gizli ve şefkatli bir şahidi olmuşsun, öyle mi Nihal öyle mi, sen ağabeyinle bu kadar alâkadardın ha? Ben kimseye sezdirmemek isterken sen merakın ve sevgini yenemeyerek benim esrarımı keşfetmeğe çalışmışsın ve muvaffak da olmuşsun, şüphesiz istemeyerek. Melek misin Nihal'ciğim, peri misin, söyle benim şeker ablacığım sana nasıl teşekkür edeyim, seni ne kadar ve ne kadar sevdiğimi tekrar mı edeyim?

Hayır değmez. Çünkü sen onu benden iyi biliyorsun.. Sen yine biliyorsun ki bizim ikimizin düşünüşlerimiz, duygularımız kâmilten birdir. Arada şu fark var ki senin içinde yaşayan bir melekse benim içimde homurdanan bir canavar vardır. Sen ne kadar her şeyi iyi görüyor ve ne kadar yaşamayı seviyorsan, ben aksine olarak o kadar

her şeyi karanlık görüyorum, her şeyde bana karşı bir suikast olduğunu zannediyorum, hayata tükürmekten başka bir şeyi yapamamaktayım....

O bir rüya mı diyorsun. Keşke öyle olaydı şirin ablacığım keşke.. Alnıma vurulan damgayı inkâra kalkışamam ya!... O rüya diye görmek istediğin ölünceye kadar yolumda heyula olarak beni korkutacak. Hakikat olan mevcut, yarın mevcut olacak ve bu daima, daima...

Nihal, kardeşlik evsafının en yüksekleri sende toplanmıştır. Bu yaşta bu kadar ince düşünüş, doğru görüş ve bundan fazla bunları ifade etmek için fevkalade bir belagat-ı lisanîye! Sana, Nihal diye hitap ettiğimde, benliğimde harekete gelmeyen, çılgınca haykırmayan ve şenlik yapmayan bir kısım tasavvur edilemez.

Güzel! Çirkin! Uzun! Kısa! Zengin! Fakir! Şerefli! Şerefsiz! Bütün bunlar hiç, baştan aşağı saçma ve lüzumsuz... Ama tuhaf değil midir ki yaşayabilmek için bu evsafın iyilerini şahsında toplamak elzem ve elzemdir.

Güzeli çizdim, uzununu çizdim, zenginliği çizdim, şerefsizliği çizdim, geriye ne kaldı: Çirkin, kısa, fakir, şerefli!.

Görüyorsun ki bütün yaşamak ümitlerim şerefli olup yaşamakta... Mesut olabilir miyim? Yüzde yirmi beş... Çünkü eğer çirkinlik, kısalık, fakirlik olmasaydı yüzde yüz mesut olmak şansı olurdu. Vâkıa bazı zamanlar tâliimin bu müthiş haksızlığına bir arslan kükremesiyle haykırıyorum. Fakat emin ol ki sükûtî zamanlarımda çirkinliğimden, kısalığımdan adeta şeytanî bir zevk duyuyorum ve aynanın karşısına geçerek ne kadar küçük, ne kadar maskara olduğumu görerek gülmekten katılıyorum.. Sonra birdenbire aklıma bir fikir geliyor... Gözlerimde parıltı, kulaklarımda uğultu, dudaklarımda asabî bir bükülüş halinde tecelli ediyor... Ciddi bir vaziyet takınıyorum ve kendi kendime diyorum ki: "Sen eğer yaşamış ol-

mak istiyorsan, eğer hakiki saadete mazhar olmak ihtirasında isen, bu gülünç suratından ölmez bir çehre yap... Şimdi haline gülenler ilerde varlığın önünde el bağlasınlar... Şimdi gururunu ayakları altında çiğneyenler yarın gururunun zirvesine basamak olsunlar... Şimdi seni ölüme mahkûm görenler bir gün senin ölmeyeceğine iman getirsinler... Dünyalara sığmayan varlığın ebediyetin koynuna girip ilahî bir şehvetle çırpınsın..."

Kendimden memnunum Nihal'ciğim çünkü bir şeyler yapacağım. Hayatım mefkûre uğrunda sönse de ona acımam. Mefkûre uğrunda şehit düşmek harpte vatan uğrunda şehit düşmekten bin kat hayırlı ve bin kat büyük ve mukaddes bir sevaptır. O kadar zavallı değilim! Eğer düşündüğüm gibi olsaydım ilk ve son işim intihar olurdu... Fakat hayır yaşayacağım. Bütün bu mahzurlara rağmen tâliin bütün bu namussuzluğuna rağmen yaşayacağım ve Nihal sen kardeşinle iftihar edeceksin. Bunu sana vaad ediyorum. Bu vaadi sen şimdiden ifa edilmiş telakki edebilirsin... Bana acıma Nihal. Hayatta kendini acıklı bir mevkie koymak çok gülünçtür... Anne'ye o mektubu yazarken belki biraz kendimden geçmiştim ve yazdığımın pek farkında değildim. Başka yer yok. Gelecek mektupta musahabemize devam ederiz... Büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim.. Senin uzun uzun ve tekrar tekrar hasretle, iştiyakla gözlerini, alnını öperim öperim şekerim.

Cahit

Bu mektubu bitirdikten sonra Baba'nın mektubunu aldım. Roman istiyor... Bu hafta da çıktığımda bakarım ve münasiplerini gönderirim... Bıçak temizlemek için lastikleri de alıp gönderirim. Yalnız kânun-ı evvel aylığını ayın başından beri beklemekteyim.. Unutuyor mu? Bir türlü mânâ

veremiyorum.. Herhalde alelacele aylığımı göndermelerini tarafından rica edersin... Talebelik hayatı. Parasız çekilmez bilirsin.. Kânun-ı sani aylığı da beraber gönderilse iyi olur...

25

18.10.1931

Şeker, Kaymak Ablacığım, Biricik Nihal'ciğim,

Hep aynı kuvvet ve güzellikle akan azametli ve cazip bir şelale gibi mektupların dudaklarından kalbime dökülüyor.

Bu artık alıştığım bir zevk halini aldı. Bu şelalenin kesildiği gün vücudumda bir kırıklık, gözlerimde bir kapanma ihtiyacı, dudaklarımda acı bir biber lezzeti duyacağım. Sakın sakın mektuplarını kesmeyesin. Yazmalı ve daima yazmalısın. Senin sözlerin ve sihirli sesin üzerimde öyle mükemmel bir tesir icra ediyor ki! Sen bu sesle kulağıma daima iyi şeyler fısıldamalısın. Herkesin bir meleği vardır derler. Benimki sahiden var mı yok mu bilmiyorum, fakat sen benim iyilik ve güzellik meleğim olacaksın. Topların, güllerin beni döndüremediği bir yoldan, sen bir kuş cıvıltısını andıran körpe sesinle beni döndürebilmelisin.

Senin hiçbir sözünün kırılmayacağına katiyetle emin olabilirsin. İki sene evvel çirkinlikten, boy kısalığından şikâyet ettiğim vakit beni tesellide yalnız sen muvaffak oldun. En ümitsiz anlarımda sana koştüğüm vakit dizlerime metanet üflemek sırrını yalnız sen keşfedebildin. Sen herkesten fazla ve ziyade benim halet-i ruhiyeme vâkıfsın. Benim nelerden müteessir olacağımı, nelerden hoşlanacağımı çok iyi bilirsin. Bir hastabakıcının hastasını tanıdığı gibi sen de beni tanıyor ve zaaflarımı biliyorsun. Demek istiyorum ki şe-

kerim sen bu vazifenin hitamına erdiğine kani ol-
mamalıydın. Sen daima benim biricik Nihal'ciğim,
sevgisi ve şefkati benim için bir yaşamak kudret
ilacı olan ablamsın. Sen bir melek gibi kanatları-
nı daima benim üzerime açmalısın ve beni her
tehlikeden kurtarınalısın.

Bu yazdıklarımın laftan ibaret olmadığını bi-
lirsin. Ben yalnız duyduğunu ve düşündüğünü ya-
zan bir çocuk olduğum için bana ve yazdıklarım
emniyet etmemek, inanmamak kabil değildir. Ve
bunu yapacağını hatıra bile getirmem. İşte Mülki-
ye Mektebi'ne girdiğim halde yine benim üzerim-
de vâsi salahiyetlere sahip olduğunu bilmelisin.
Mektebimiz iyidir. Yalnız yemeklerine de alışabil-
sem iyi olacak. Havası çok güzel. Serbest bir ha-
yat. Dersler sevdiğim dersler. Muvaffak olacağımı
kuvvetle ümit ediyorum. Siz bu sene evdesiniz.
Yıldız da ev hanımlığında sana yardım edecek.
Yıldız'ı da kendin gibi yetiştireceğine eminim. Bu-
nu muhakkak yapmalısın. Kırmızı Potoş her ne
kadar biraz inatçı ise de, yine seni dinler ve sözü-
nü yapar.

Geçen mektupta lugat gönderdiğimi yazmış-
tım. Unuttum. Evde duruyor. Abacı on oniki gün
sonra hareket edeceğinden kendisiyle gönderirim.
Ziyarı yok değil mi şekerim?

Gelecek mektubumda daha mufassal yaza-
rım. Hürmet ve iştihakla gözlerini öperim, şeker
ablacığım.

Seni çok seven ve özleyen
Cahit Sıtkı

34

27.11.1932

Bir Tanecik, Sevgili Nihal Ablacığım,

Dünyada beni en fazla korkutan şeylerden
biri de can sıkıntısıdır. Bu can sıkıntısı beni ekser

zamanlarımda işgal etmektedir. Hem bilsen bu o kadar korkunç bir meşgale ki! Ne yapsam bu afetten kurtulamıyorum.. Ve öyle zamanlarım oluyor ki herşey ve herkes gözümde sıfıra düşüyor, aynada kendi kendime bakmaktan ürküyorum.. Bu can sıkıntısından kurtulmadan yaşamanın tadı yok. Bilmem senin canın hiç sıkılır mı? Biliyorum ki sen de her şeyi ve herkesi öyle kolayca seve-
mezsin. Hem insanı tiksindiren o kadar hadiseler var ki! Emin ol ki saadet ve felâket, tâlî'lik ve tali'sizlik, hepsi senin içindedir. Bir şeyi güzel gördüğün vakit o şey hakikatte güzel olmayabilir... Fakat ne ehemmiyeti var... Bu demektir ki o güzellik senin bakışındadır ve bakışlarından o şey üzerine aksettiği vakit onu sana güzel gösteriyor.. Güzelliğin, iyiliğin menbaı kendi içindedir... Dışarda gördüklerin onun solgun akislerinden başka bir şey değildir. Hayatta bütün mesele muvazeneyi bulabilmektedir... Şahsî düşüncelerin ve duygularınla muhitinin âdetlerini, icaplarını telif edebildiğin gün muvaffakiyet muhakkaktır.

Ben nedense bunu yapamıyorum... Etrafımdakilere uyamıyorum.. İstiyorum ki herkes bana uysun... Şüphesiz tahakkuku imkânsız bir şey... Fakat bu böyle... Bazan en çok sevdiğimin bende nefret uyandırdığı vâki oluyor. Kimseye emniyet edemiyorum. "Bir kapı açıp gitsem" şiirimi öyle laf olsun diye yazmış değilimdir. Hakikaten ben bu dünyanın adamı değilim... Herkesin paraya, maddiyata ehemmiyet verdiği, menfaatını gözettiği bir zamanda ben içimde nihayetsiz bir sevgi duyuyorum ve seviyorum; fedakârlıktan çekinmiyorum, beni aptallıkla itham edenler oluyor... Fakat ben asla aldırış etmiyorum.. Bu dünyadan, bu dünya insanlarından bazan o kadar nefret ediyorum ki çıkıp gitmek için bir kapı arıyorum ve emin ol ki aradığım kapıyı bulduğum gün asla tereddüt etmeden o kapıyı açıp gideceğim, başka âlemlere, başka insanların yanına, herhalde bu dünyaya hiç benzemeyen bir dünyaya.

Ama bu ideal halinde kalacak bir şey.. Ne ehemmiyeti var... İdealsiz yaşayan insanın hayvandan ne farkı vardır.

Öyle parlak bir mazim olmadığı halde, yine eski zamana, mesela çocukluğuma rücu etmeyi isterdim. "Maziye ya da daldığım zaman" mısraıyla başlayan şiirimi bu arzumu tatmin etmek için yazdım... Benim de en çok sevdiğim ve dudaklarımdan düşürmediğim şiirlerimdenidir.

"Karanlıklarla kardeş" mısraıyla başlayan küçük şiirim bütün tâlî'sizliğimi teksif etmiştir. Hakikaten bazan zaman o kadar yavaş gidiyor ki insanın çileden çıkması işten bile değildir.

"Gece Bir Neticedir"¹ isimli şiirimde edebiyatımıza getirdiğim hususiyet ve yenilik toplanmıştır. İstanbul Kız Lisesi edebiyat muallimi bu şiiri onuncu sınıf talebelerine yazdırmış ve ne anladıklarını sormuştur... Kızların cevabını bilmiyorum.. Fakat zannetmiyorum ki anlamış olsunlar.

Sana geçen mektubumda yazdığım "Güneşe Âşık Çocuk" şiirim de çok sevdiğim bir şiirdir.. Bilmem senin hoşuna gitti mi? Sana geçen seneki halimi ve sukut-ı hayalimi söyleyen bir şiirimi yazayım:

BEYAZ SABAHLARDAN SONRA

*Beyaz sabahların rüzgâr balkonunda,
Biz uzun zamanlar yan yana göründük.*

*Bir uzak âlemin gül bahçelerini,
Biz uzun zamanlar beraber düşündük.*

*Sonunu bilmezken hülyalarımızın,
Kimlere uyduk da biz öyle avunduk?*

*Gökleri ararken düşülen çukurun
Dibinde, nihayet bizler de dövündük*

1) Muhit, Mart 1932, BŞ. s. 61

İşte böyle Nihal Abla.. Sana *Haber* gazetesinde intişar eden bir yazıyı da gönderiyorum. Bu gazetenin edebî muharriri bana bir mektup göndermiş. Beni tebrik ediyordu... Bana birkaç sual soruyor ve cevap göndermemi rica ediyordu. Ayrıca bir de fotoğrafımı istiyorlardı. Tabii nezaket icabı sorduğu suallere cevap verdim ve fotoğraf da gönderdim. Haber Diyarbakır'a belki de gelmiyor. Bunu düşünerek gazeteden kesip sana gönderiyorum.. Memnun olacağını tahmin ediyorum. Sıhhatim yerindedir, Nihal'ciğim.. Biraz öksürüyorum.. Sigarayı da terketmek niyetindeyim... Derslerime çalışıyorum.. Havalar kapalı gidiyorsa da bazan güneş gördüğümüz de vâki oluyor. Bu kış günlerinde, bir soba etrafında toplanmış aile samimiyeti, mahremiyeti, sıcaklığı ve neşesi o kadar aranıyor ki! Sana "Kar ve Hatıralar" isimli bir şiirimi de yazayım.. Bu şiiri eskiden yazmıştım. Fakat tashih ettim ve başka bir şekle soktum.. Kusursuz olduğunu zannediyorum.

KAR VE HATIRALAR²

*Kar yağıyor, yine kar, yine mahşer gibi kar.
Sanki güller içinde gülen taze kadınlar,
Bana beyaz buseler, beyaz buseler yollar
Sanki güller içinde gülen taze kadınlar.*

*Bir rüya görür gibi gözümde sevinçler var,
Beyaz, bir sükût işte, kar yağıyor, kar, kar, kar..
Sanırım uçuşuyor gözümde hatıralar
Beyaz bir sükût işte, kar yağıyor, kar, kar, kar...*

Cahit Sıtkı

İşimiz gücümüz hatıralara kaldı Nihal Ab-la... Hatıralar! Acaba onlar kadar kıymetli bir şey

2) **Ömrümde Sükut, BŞ. s. 60.**

var mıdır?.. Hele insan sevdikten sonra! Ne ise geçelim Nihal Ablacığım...

Yıldız Abla'nın, Hilâl'in, Yılmaz'ın gözlerinden öperim. Hanımanne'nin, Baba'nın, Anne'nin ellerinden öperim... Senin de nihayetsiz hasretle gözlerini ve yanaklarını öper, senin gibi ince, derin, mânalı ve tadına doyumaz mektuplarını sabırsızlıkla beklerim. Bir tanecik Nihal Abla!

**Seni çok seven ve özleyen ağabeyin
Cahit Sıtkı**

36

Yıldız 1 Nisan 1933

Sevgili Nihal Abla,

Bana Diyarbakır ilkbaharının olanca rayihalarını getiren mektubunu, bahçeden henüz yeni koparılmış bir menekşe demeti gibi uzun uzun ve doya doya kokladım. Genzime dolarak beni sarhoş eden bu rayiha senin ruhunda esen temiz havadır... Ben bu havaya o kadar mütehassirim ki!

Burada da ilkbahar her tarafta... Güneşi, denizi, semayı, ağaçları seyretmek kadar hoş bir şey yok... İnsan tabiatın bu mükemmeliyeti karşısında küçüklüğünü duyuyor ve kızarıyor... Fakat elimizden ne gelir! Hiç düşünmemek, sadece koklamak, emmek, teneffüs etmek, seyretmek bize kâfi bir saadet vermiyor mu? Ve biz niçin bu kadar muhteris oluyoruz? Mavi bir sema, gülümseyen bir güneş, bahar manzarası dallar ve üstlerinde şarkı söyleyen kuşlar.. Hayatın tabîi ve her günkü munis gürültüsü, bunlar bize kâfi gelmelidir... Biz her geçen dakikamızı iyi geçirmiş olmalıyız. Her dakikamıza, ebediyet sığdırabilmeliyiz.. Bunu muhakkak yapabilmeliyiz.. Yoksa yaşamının sonsuzluğunu anlıyoruz diyemeyiz.. Bilmemekliğimiz çoktur... Fakat ne yapalım...

Ne kadar öğrensek bilmediklerimizin sahası o kadar genişleyecektir. Çekişmeyelim diyorum, bilakis, çok meraklı olalım ve her şeyi öğrenmeye gayret edelim. Fakat gayr-ı kabil şeyleri değil...

Kaçıp gitmek, uzaklara, başka iklimlere, başka âlemlere.. Çiçekler gibi olmak, yaşamamak yahut yaşayıp da görülmemek... Her an gezen rayihaları o kadar kıskanıyorum ki! Onlar benim yapamadığım şeyi yapıyorlar... Hem yaşıyorlar hem de görünmüyorlar...

Sana şiir yazayım:

SENİ ÇAĞIRIYORLAR

*Görünmez bir yerin çiçek bahçesinden,
Genzime rüzgârla dolan râyihalar,
Der: "Bizim gibi ol; sen de bizim kadar
Sakın insanların seni görmesinden"*

*Geniş kâinatın, bilmem neresinden,
Bir fısıltı gibi her an duyduğum ses,
Diyor: "İnsanlarla alış verişi kes;
Soyun bu hayatın dar elbisesinden."*

*Sonsuz gecelerin gizli ötesinden,
Her an bana doğru ışık sallayan el.
İşaret yapıp çağırır beni: "Gel, gel;
Kurtul varlığının heykel gecesinden."*

Cahit Sıtkı

Nihal Ablacığım, fotoğraflarınızı aldım. O kadar memnun oldum ki! Sıramın kapağının iç tarafına koydum. Kapağı her açışında sizin gözlemlerinizle karşılaşıyorum ve gayr-ı ihtiyarî tebessüm ediyorum. İnsan sevdiklerinin gözleriyle daima karşı karşıya olsa! Fakat kabil değil ki!

Sana iki kitap gönderiyorum: *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*.. Peyami Safa'nın en güzel tahlilî romanlarından biridir. Geçen sene almıştım. Çocuk-

lardan biri okumak için almış ve ben de unutmuşum... Geçen gün getirdi... İçinden onbir sayfa eksiktir. Mamafih okunabilir... Bir de *Kanunnâme* isminde bir roman.. Bu da genç arkadaşlardan birinindir. Fena değildi. İkisini de zevkle okuyacağına dair teminat verebilirim. Bana Mart Tayyare Piyangosunda on bin lira ikramiye çıkmıştı... Yani onda biri bin lira eder... Sana mükemmel bir kostüm yaptırmak istiyorum. Ölçünü gönder. Kuşaşını, rengini, biçimini ayrıca mufassalan yazıver... Ağabeyin seni memnun edebilmekle bahtiyardır..

Burada hepimiz afiyetteyiz. Bu sene imtihanların biraz erken başlayacağı söyleniyor. Ben seviyorum, çünkü sizlere bir an evvel kavuşacağım.

Nişanlanma meselesi hakkındaki tafsilatı gelecek mektuba saklıyorum. Abla da Kadıköy'ndeki eve bayram ertesi naklediyor.

Yıldız, Hilâl, Yılmaz'a da birer kart gönderiyorum. Sana da hâkezâ!.. Soranlara selâmlar... Büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim... Bayramını tebrik eder ve güzel günler geçirmenizi dilerim... Hasretle ve iştiyakla gözlerinden ve yanaklarından öperim sevgili ablacığım.

**Seni çok seven ve özleyen ağabeyin
Cahit Sıtkı**

40

6.5.1933

Bir Tanecik Ablacığım,

Son mektubumda Ankara'ya gideceğimi yazmıştım... Ankara'dan evvelsi gün sabahleyin geldik. Orada iyi eğlendim. Bayram fevkalade mera-

simle ve şenliklerle tesid edildi.. Masallardaki kırk gün kırk gecelik düğünlerde bile bu kadar eğlence olacağını tahmin etmiyorum.

Refik de Ankara'da idi. Bana bir şey anlattı.. Sen bana bir altın gönderiyormuşsun, sonra Baba bırakmamış. Artık sene başına o altını isterim Nihal abla... Hem bu Ankara seyahati de beni epey sarstı... Demin Baba'dan telgraf aldım... Parayı çıkardığını yazıyor. Fakat bu paranın yarısı borca yatırılacak. Anne'nin imdada yetişmesi lâzım galiba.

Ankara'da çok samimi karşılandım. Şair ve muharrir arkadaşlar beni epeyi ağırladılar.. Beni yazılarımdan sevenlerin bana gösterdikleri muhabbet beni çok mütehassis etti.. Feridun Fazıl'ı da gördüm... Baba'yla nasıl tanıştığını anlattı.. Çocukcağz beni evine davet etti. Çok memnun oldum...

On senelik edebiyatta benim de yer tutmam tabî çok hoşuma gitti... Hayırlısı on sene sonra ağabeyinden çok daha başka türlü bahsedildiğini görürsün. Anne'den ve Yıldız'dan da mektup aldım... iktifa etmek gafletinde bulunmuş, yani son sanat telakkilerini gözden geçirmek zahmetine katlanmamış...

Ben şimdilik rahatım.. İmtihanlarım on beş gün evvel bitti. Gelecek imtihanda kırığımı telafi edeceğim. Bu sene burada kış pek kısa oldu.. Gazetelerde o kar fırtınalarını okumuşsundur tabî.

Yıldız potuş ne âlemde. Kulaklarını çekerek tarafımdan kendisini öpüver.. Hilâl ve kerata Yılmaz'ın da hâkeza gözlerini öperim.

Anne tamamiyle iyileşti mi? Ellerinden öperim. Hanımanne'nin ve Baba'nın hâkeza! Senin de hasretle gözlerini öper, güzel mektuplarını beklerim şekerim.

Cahit Sıtkı

14.9.1942

Pek Sevgili Nihal Abla,

Bizim tümen bütün birlikleriyle bu ayın haftasında manevraya çıktı; yalnız sahil muhafaza taburu olduğu yerde kaldı, biraz da bekçilik vazifesini yapmak için manevra yorgunluğundan kurtulduğuma sevindiğim bir sırada tümen kumandanlığından bir telefon geldi. Acele bir subaya ihtiyaç varmış. Taburumuzun bölükleri dağınık ve birbirinden uzak bulunduğu için tabur karargâhında tabur komutanıyla benden başka subay yok. Bizim binbaşı çarnaçar beni gönderdi. Neyse, içimden söylene söylene yatağımı filan toplattırıp yola çıktım, doğru Edremit'e tümen komutanının huzuruna. Edremit'te bulunan 109'uncu alayın perakendelerini yani sakatlarını, hastalarını filan—ki cümleten 95 kişi— ta Dikili'ye yani manevranın yapılacağı yere kadar götüreceğimi söyledi. "Baş üstüne generalim!" dedim. Ama, ne hale girdiğimi ben bilirim. Derhal faaliyete geçtik, erlere üç günlük tayın ve erzak tedarik ettik, kendim için süvari bölüğünden bir hayvan buldum, yatağımı filan da arabaya atım ve 6 Eylül pazar sabahı saat dokuz buçukta yola revan olduk. Gideceğimiz yer Edremit'ten tam doksan dört kilometre uzakta. Erler ya hastahaneden yeni çıkmış, ya sakat; ya hummalı ya sıtmalı, hasılı hep antika. Soğukkanlılığımı muhafazaya çalışarak Burhaniye'ye kadar hadisesiz geldik. On kişiyi oradan geri göndermek mecburiyetinde kaldım, zira yürüyecek halleri yoktu zavallıların. Neyse uzatmayayım. Üç gün böyle zahmetli bir yolculuk yaptım, on beş kişi daha geri gönderdim. Yolun yarısını yaya yürüdüm. Zira yorulanları hayvanıma bindirdim ve salı akşamı Dikili'ye vardık. Getirdiğim kabileyi alay komutanına teslim ettikten sonra bir değirmen taşının omuzumdan kalktığını hissettim, o kadar fe-

rahlamıştım. Dönüşte Ayvalık'a uğradım, iki gün orada istirahat ettim. Dikili zelzeleden harap bir yer olmasına rağmen Ayvalık bilakis daha mamur ve modern bir kasaba. Hele Çamlık denen bir sayfiye yeri var, İstanbul'un Adalar'ından daha güzel. Ayvalık'tan ilçeye pazar akşamı yani dün akşam vapurla geldim. İlk işim bana gelen mektupları aramak oldu. Yalnız senden varmış. Ne dikkatli okuduğumu tahmin edersin. Çok yaşa Nihal Abla! Görüyorum ki Kandıra'da sen de mektup sevdalısı olmuşsun. Hakikaten Kandıra, kabak tadı verdi, artık Ankara'ya dönseniz. Ya benim ilçe! Neyse, bakalım ne zaman gelebileceğiz. Bir nevi sürgün hayatı yaşadığımı artık anlamışsındır. Sıhhatçe iyiyim. Diyarbakır'dan mektup alıyorum. Tabii beni bekliyorlar, benim de teğmenliğim geldi; yeni yıldız taktık; günlerim bermutad ve can sıkıntısına alışmakla geçiyor. Kâmuran ne âlemde? Gözlerinden öperim. Mademki ille şiir istiyorsun. Yazayım bir tane de sitemlerinden kurtulayım. Ankara'da bir an evvel kucaklaşmak ümidiyle her ikinizin de gözlerinizden öper, sence malum en güzel dileklerimi tazeler, mektuplarını beklerim.

Cahit Sıtkı Tarancı

YAŞAR NABİ'YE

3.7.1935

Kardeşim,

Mektubunu aldım.. Şiirim hakkındaki iltifatına yerden göğe kadar mersi.. Şiir telâkkimde farkında olmadığım bir istihaleden söz açıyor-sun.. Mümkündür.. Yalnız, vezin kullanmak hususunda bir softa taassubu göstermediğimi elbete takdir edersin.. Altı-altı veznine karşı duyduğun üvey ana antipatisine ne diyeyim bilmem ki. Maksat güzelliğe varmak değil mi? *Tout le reste est de la littérature*. Ölüm şiirimdeki tenafür şüphesiz benim de gözümünden kaçmış değildi. Nitekim o mısraı "İstek dev oldu, güç kaldı cüce" şekline soktum ve şiirin başına bir kıta daha ilâve ettim: "Sözünde durmadı mavi gökler. – Gün kararında gitgide ölüm. – Akşam yeli nedameti söyler. – Nedamet yer etti bende ölüm." Bu şiirin, şimdiye kadar yazdıklarım arasında yaşıma göre en olgunu, nisbeten en kusursuzu ve tahayyül ettiğim mükemmeliyete en yakını olduğunu sanıyorum. Bu şiiri bir müddet daha neşretmek istemiyorum, tabir caizse, onu kendi kendime biraz daha *savourer* etmek istiyorum..

Donc, şimdilik "Ölüm" bir yana dursun, "Aşk Şarkısı" diye bir kıta göndereyim.. Ve gönderiyorum. Feridun Fazıl'ın antolojisi için, Ziya Osman'dan istediği tercümei hali de mektubuma leffen...

Tatilde burada kalacağımı zannediyorum, zira ikmal ifriti yakamızı bir türlü bırakmıyor..

"Ayda Bir" mecmuası ağustos bidayetinde çıkıyor. Ölüm şiirimi oraya vereceğim zehabına kapılmayın, zira oraya bir başka şiir verdim.

Yahya Kemal "Geçmiş Yaz" şiirini "Ayda Bir"e vermişti. Fakat mecmuanın geciktiğini görerek ve bitmiş bir şiiri akabinde neşredilmediği takdirde ilhamının kesileceği idiasıyla Cumhuriyet gazetesinde neşretmiş, etmiş değil etti. Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi küplere biniyorlar.. Şimdilik bu kadar aziz dost. Makale yazmaktan galiba şiir yazmaya vakit bulamıyorsun. Herhalde şair dostlarının da arzularını yerine getirmelisin.. Muvaffakiyetler temenni eder, gözlerinden öperim kardeşim.

(Varlık, sayı: 441)

ŞAHAP İLTER'E

Şahapcığım,

18.12.1941 tarihli mektubunu ancak 9 kânunusaniide aldım, zira Bayramda İstanbul'a izinli gitmiş bulunuyordum. Her nedense İstanbul'da görünmedin; halbuki sözümüz yılbaşında İstanbul'da buluşmak değil miydi? Mamafih ben de gittiğime pek memnun olduğumu söyleyemem. Yolların kapalı olması yüzünden ancak günlerden sonra buraya dönebildim. Burada tekrar kar başladı biraz öksürdüğüm için doktordan bir hafta istirahat aldım mangalı yakıp kitap okuyorum, yahut yazı yazıyorum.

Sizler ne âlemdesiniz? Ankara'da kışı nasıl geçiriyorsunuz? Hani bana kitap gönderecektin? Orhan'ın mektup yazacağından artık ümit kestim selâm da söylemezsin kerataya. Tabii söyle demek istiyorum, anlarsın. Boş vakitlerimde tercümeler yapabileceğimi sana yazmıştım Rimbaud'dan ve Loforgue'den birkaç şiir tercüme ettim bile bir tercüme mecmuası olsun gönderemez misin? Varlık'ta çıkan şiirlerimi nasıl buldun? Daha da çıkacaklar var. Bilirsin ki, lehde veya aleyhde olmasından ziyade, tenkidin anlayışlı ve agâh olmasına ehemmiyet veririm seninki de böyle olacağına göre, gelecek mektubunda beraat veya idam kararların beni aynı nisbette sevindirecektir.

Günün birinde Ankara'ya çıkagelirsem hiç şaşmıyasın. Tahmin ettiğin gibi, işin içinde iş var. Her halde Ankara'da olmayı çok istiyorum. Eh, insan bir şeyi çok ve candan isterse ve imkânlar da müsait görünürse, olmayacak şey yok, değil mi?

Sen nelerle meşgulsün? Varlık'ta Umran Nazifin hikâye kitabı için yazdığın yazıyı okudum.

Her halde yazı yazmayı ihmal etme yazmadıkça insan sahiden yazamaz oluyor. Cumhuriyet'e tekrar hikâye göndermek sevdasına düştüm –zaten gazeteye borcum da var– bir iki hikâye tercüme edebildimse de telif etmeğe gelince; bir türlü kalemim yürümedi. Tabii er geç yürüteceğim.

Cevdet Kudret bir mecmua çıkaracaktı, benden de bir şiir istemişti, göndermiştim acaba ne oldu bunu da sorar öğrenirsen cidden bir tane Şahap Sıtkı olduğunu sevinçle ve teşekkürle itiraf edeceğim. Nurullah Ataç üstadımıza bermutat muhabbet ve selâmlarımı söylersin, başka soran olursa keza. Sana da her sahada muvaffakiyet diler, sevgiyle gözlerinden öperim kardeşim.

Can çıkar, huy çıkmaz derler haydi, yine sana şiir okumaktan kendimi alamayacağım:

KIRKINCI ODA

*Kırkinci odanın kapısındaayım;
Ne varsa bu kapının arkasındadır.
Açsam ya açmasam kaygusundayım;
Aklım iki cihan arasındadır.*

*Bir şeyler oluyor gibi içerde,
Kim bilir kaderim hangi ellerde
Ha ben ha masaldaki o şehzade;
Gönlüm bir güzelin sevdasındadır.*

TEREKE

*Ben ölürsem ölürüm, bir şey değil;
Ne olursa garip eşyama olur.
Bir hayır sahibi çıkar mı dersin,
Mektuplarımı iade edecek?*

*Ya kitaplarım, ya şiir defterim!
Yanarım bakkal eline düşerse.
Kim bilir bu yatakta kimler yatar;
Hangi rüyaları örter bu yorgan!*

*El sırtında böyle zarif duramaz,
İsmarlamadır elbisem, pardesüm;
Her ayağa göre değil kunduram;
Bu kravat ben bağladıkça güzeldir;
Bu şapkayı kimse böyle giyemez.*

(Tarancı, sayı: 1)

ELİF NACİ'YE

Sevgili Elif,

Yolculuğumun üçüncü günü öğleden sonra, Krakovi'den bize iltihak eden karla beraber Almanya'ya girdik. Bütün yabancı ülkelerde ilk intiba, gümrük memurlarının bir türlü alışılmayan müdahalesi yüzünden daima kötü oluyor. İçinde yalnız çamaşırlarım, elbisem ve kitaplarım değil, memlekete ait hatıralarım da bulunan vefakâr ve çilekeş bavulum üçüncü defa olarak alt üst edildi. Yolda insandan ve tabiattan bıkkınlık duyduğum anlarda misafirperver sahifeleri arasına sığındığım Marianne gazetesini de elimden aldılar. Meğer bu gazete Almanya'ya sokulmuyormuş. Sebebi basit: İçinde her hafta Hitler'e dair karikatürler var. Fakat Alman gümrük memurlarının bana karşı şüphe ve hiddetle bakmalarına tahammül edemeyerek, gazetenin üçüncü sahifesinde, ölümüne hâlâ inanmadığımı ve bütün Türk milletinin inanmadığı büyük Atatürk hakkındaki makaleyi gösterdim ve sonra Türküm dedim. Anladılar, öfkeleri tebessüme inkılap etti. Lakin talihsiz Marianne'ı azad etmediler. Gazeteden ayrılmak bir arkadaştan ayrılmak kadar dokundu bana. Yolculuk insana ayrılığın türlüüne tahammül etmeyi öğretiyor. Polonya'dan Almanya'ya geçerken yalnız memleketin değil, rejimin de değiştiğini anlıyorum.

Tren, lokomotif makinisti Alman da memleketine, kasabasına, evine, karısına, çocuklarına bir an evvel kavuşmak istediğinden mi nedir, süratini hissedilir derecede arttırdı. BRES-

LAV'dan sonra Almanya'nın ihtişamı başlıyor.. Hiç boş arazi yok.. Hep bina, fabrika, fabrika, yine bina... Coğrafya kitaplarında nüfus bahsinde geçen kesafet mefhumunu kavramak için Almanya'dan geçmek lâzım. Almanya'nın Avusturya'yı ve Çekoslovakya'nın Südet Almanlarıyla meskûn kısmını ilhak etmesindeki hayati zarureti anlıyorum. Ben, bu akşam karanlığında Alman topraklarından geçerken, Alman tarihi de, 1815'ten bugüne kadarki safhalarıyla, inkilâplarıyla, harpleriyle, zaferleriyle hafızamda resmigeçit yapıyor.

Düşünüyorum: "GOETHE"yi bahtiyar eden Almanya ile THOMAS MANN'ı bedbaht eden Almanya aynı Almanya mı?"

Kompartımanın camı arkasında istasyon binalarında sallanır gördüğüm Nazi bayrakları bana cevap veriyor, fakat ben dinlemiyorum ve GOETHE'nin Almanyasına dalıyorum.

Bir memleket, yalnız ordusuyla, tayyaresiyle, topuyla, tankıyla değil, büyük şairleri, büyük alimleriyle de hudutlarını müdafaa eder. Bugün Almanya'da büyük muharrir, büyük sanatkâr, büyük alim yetişmemesi fikir hürriyetinin yokluğundandır. Fakat kimbilir, belki de bunun böyle olması bugünkü Almanya için bir zarurettir. Kocası Hitler'i sevmediği için mahkemeye müracaat edip boşanma talebinde bulunan bir kadın Alman vatanperverliğini mi temsil ediyor dersiniz?

Akşam 8.30'da Berlin'e geldik. İstasyonda tren beklediğim 1.5 saat zarfında Almanca bilmediğim için, yerimden kımıldamamayı tercih ediyorum.

Neyse tren geldi, eşyayı yerleştirerek yerime oturdum. Zihniyetini bir türlü benimsemediğim bu memlekete karşı içimde bir tecessüs de uyanmıyor. Uyumak en iyisi.. Zaten Paris'e de ne kaldı ki? Yarın akşam 4.30'da Paris'teyiz.

Ertesi sabah Kolonya, derken Belçika'dayız.. Artık rahat nefes alıyorum. Bir şeyimi kaybet-

sem, Allah göstermesin hastalansam derdimi anlatabilirim. Tren, adını bilmediğim kasabalardan, ovalardan, köprülerden süratle geçiyor. VERHAREN'den ve MAETERLİCH'ten mısralar hafızamın daima yeşil dallarında kuşlar gibi ötmekte,

Bir kompartıman penceresinden gördüğüm şirin bir kasaba, muhteşem bir köprü, bir fabrika bacası Belçika hakkında tam bir fikir vermekten uzak olduğu için Belçika'dan –Romanya'dan, Polonya'dan ve Almanya'dan olduğu gibi– gözüm kapalı geçmiş sayılırım.

Fransız hududundayız. Gümrük memurları içinde kadınlar da var. İstanbul'dan beri ilk defa olarak bavuluma bir kadın eli dokunuyor.

Bu da bitti. Artık sigaramı endişesiz içebilirim değil mi? Fakat nerede... İçime tuhaf korkular geliyor. Trenin bir kazaya uğrayacağını Paris'e bu kadar yaklaşmışken onu göremeden –ne hazin mahrumiyet!– öleceğimi! vehmediyorum. Çok istediğim bir şeye kavuşurken daima böyleyimdir. Bereket versin mesafe kısaltıkça bu münasebetsiz korku da zail oluyor. Şimdi içimde sabırsızlığa ve sevince benzeyen tatlı bir ürperme var. Hava da karardı. Galiba Paris, gece tuvaletiyle beni karşılamak istiyor. Gayri ihtiyari elim yüzüme gitti. Eyvah sakalım var. Traş olmak lâzım...

Traştan sonra, Paris'in kollarına atılmak için giyinip süsleniyorum. Banlieu'deyiz Paris'e yarım saat var, heyecandan kalbimin çarpıntısı arttı. Sabır ey kalbim sabır!

(Cumhuriyet, 9 Ekim 1976)

TARANCI'YLA KONUşMALARDAN

– *Edebiyata nasıl başladınız?*

– Edebiyata karşı duyduğum heves on yıl ev-vele kadar gider. O zaman Fransız mektebinde idim. Annemden uzak bulunmam, mektepteki yabancı ve kasvetli hava zaten mariz olan ruhumu büsbütün karartmıştı. Anneme yazdığım uzun mektuplarda bu karanlıkları biraz da sınıfta okuduğumuz edebî parçalardan ilham alarak, parlak kelimeler, göz kamaştırıcı teşbihler ve süslü cümlelerle anlatmaya çalışıyordum. Corneille'i, Racine'i, Moliere'i sınıfta okuyorduk. Romantikleri de kendi kendime, mektep kütüphanesinden aldığım kitaplardan takip ediyordum. Lamartine'in bütün şiirlerini ezberliyor, teneffüshanede arkadaşlarım voleybol, basketbol oynarlarken, ağaçların gölgesine çekilerek kendi kendime okuyordum. Bende ki Lamartine muhabbeti Galatasaray onuncu sınıfına kadar devam etti. Orada Baudelaire'i keşfettim, daldım elem çiçeklerinin sonsuz bahçesine: Baudelaire'i okuyuncaya kadar Lamartine tesirinde birkaç manzume karalamıştım. Fakat Baudelaire'i okuduktan sonra düşünüşüm, duyuşum, görüşüm değişti. Daha doğrusu, Baudelaire, elinde tuttuğu canlı meş'ale ile bana tutacağım, tutmam gereken yolu gösterdi. Baudelaire bana

suyun dibine inmeyi öğretti: İçimle dışım arasındaki farkı "*Les fleurs du Mal*"'i okuduktan sonra idrak ettim. Baudelaire bana kendi kendimi buldurttu; ve ben hayatımı Baudelaire'i okuduktan evvel Baudelaire'i okuduktan sonra diye iki fasla ayırmaktayım.

– İlk neşredilen yazınız ve bu neşir esnasında heyecanlarınız?

– Ailem arasında edebiyatla meşgul olmamı teşvik derecesinde terviç eden bir dayımdı. Bir gün beni yanına çağırarak şiirlerimi götürüp Abdullah Cevdet'e göstermemi söyledi. Ben de bütün yazdıklarımı, cicili bicili bir deftere büyük bir itina ile geçirerek İctihat Evi'nin eşliğinden atladım. Dr. Abdullah Cevdet beni asla unutamayacağım bir samimiyetle, bir alâka ile, bir güler yüzle karşıladı. Bütün manzumelerimi dikkatle okudu, kusurlarımı söyledi. Beğendiği mısraların altını çizdi ve bana şiire müstait olduğumu söyledikten sonra bu yazılarımı neşirden vazgeçmemi, çok kitap okumamı ve sonra yazmamı tavsiye etti. Bu tavsiyeyi dinlediğime ne iyi etmişim. Tam o sırada da Baudelaire'i okudum, düşündüm, uğraştım ve bir sene içinde bir defter daha doldurdum. Fakat yazmak beni tatmin etmiyordu, yazılarımın neşredilmesini istiyordum. Bir gün bütün cesaretimi toplayarak o zaman *Servet-i Fünun* tahrir müdürü Halit Fahri'ye gittim. Yirmiyi mütecaviz manzume içinde Halit Fahri tek bir manzumeyi beğendi ve onu da *Servet-i Fünun*'da neşretti. İmzamı *Servet-i Fünun*'un sütunlarında gördüğüm gün yirmi dört senelik hayatımda bir eşini bir daha bilemeyeceğim bir sevinç içinde idim. Bana bu büyük iyiliği yapan Halit Fahri'ye yıllarca sonra bile olsa, teşekkür etmek isterim.

Servet-i Fünun'dan sonra *Muhit*'te, *Galatasaray Mecmuası*'nda birçok yazılarımı intişar etti.

– Bizim eskilerden okuyup sevdikleriniz?

– Eskilerden kimi kastediyorsunuz? Divan

edebiyatı ise, lâyıkiyle okuyamadığımı, daha doğrusu okumaya fırsat ve imkân bulamadığımı itiraf edeceğim. Okuyabildiklerim arasında Fuzuli ile Şeyh Galip en başta gelirler. Nedim'i onlarla bir tutmamakla beraber gene severim. Muhakkak ki Divan edebiyatı yabana atılacak bir edebiyat değildir. Mallarmé'nin bütün ömrünü vakfederek yapmak istediği ve Abbe Bremond'un hararetle müdafaa ettiği saf şiiri Divan şairleri asırlarca evvel yapmışlardır... Bakın size, ismi hatırımda kalmamış bir Divan şairinin bir mısrağını söyleyeyim:

"Men ta senin yanında dahi hasretim sana"

Böyle harikülâde mısraları bulunan bir edebiyatı sevmemek mümkün müdür? Gelelim Tanzimat edebiyatına: Ben Tanzimatçıların bir şey yapmış olduklarına kani değilim. Servet-i Fünun edebiyatını da beğenmem. Servet-i Fünun'cular arasında edebiyata kalacak bir Halit Ziya vardır bence.

Fecr-i Âti edebiyatının Haşim'le Yakup'u olmazsa, o edebiyatı da mahkûm etmek kolaydır. Fakat işte Ahmet Haşim var, Ahmet Hamdi'nin dediği gibi, Türk edebiyatına beşerî mânâsında hakikî şiiri getiren Ahmet Haşim var. *Nur Baba'yı, Hüküm Gecesi'ni, Sodom ve Gomore'yi, Yaban'ı, Ankara'yı* yazan Yakup Kadri var.

Eserinde Şarkla Garbı büyük bir ustalıkla mezceden Yahya Kemal ise şiirimizin kutuplarından biridir. Mükemmeliyetin zevkini biz Yahya Kemal'in mısralarında tattık. Yahya Kemal'in şiir yazdığı bir devirde Türk şiiri, göğsünü gere gere: "Varım" diyebilir. Halk edebiyatımız da Divan edebiyatı kadar ve hatta ondan da mühimdir. Bir Yunus Emre az şey mi?

"Bir ben vardır bir de benden içeru"

Baudelaire'i bile kıskandıracak bir mısradır. Halk

şairlerinin en çok hoşuma giden taraflarından biri de deruni bir hayata malik olmalarıdır, ki bence bu şair olmanın ilk şartıdır. Temiz Türkçenin de en güzel nümunelerini ancak halk şairlerinde bulabilirsiniz.

Bekleyelim, zaman her şeyi halleder, yoluna kor.

– *Genç neslin en kuvvetli şair ve yazıcıları?*

– Genç nesil yani harpten sonraki nesil demek istiyorsunuz. Bence asıl Türk edebiyatı bu nesille beraber başlıyor. Genç nesil içinde, kitapları Avrupa dillerine bile tercüme edildiği takdirde edebiyatımıza şeref verecek olan en kuvvetli sima Peyami Safa'dır. Ne yazık ki münevver zümre Peyami'yi daha ziyade fıkra muharriri olarak tanıyor. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*'nu, *Bir Tereddüdün Romanı*'nı okumuş kaç adam gösterebilirsiniz bana? Halk ancak Burhan Cahit edebiyatını anlıyor.

Şiirde Necip Fazıl, Ahmet Kutsi var, onlarla beraber başladığı halde en güzel şiirlerini son iki sene zarfında vermiş olan Ahmet Hamdi var. Hikâyede Sadri Ertem var. Daha genç nesil sanat-kârları arkadaşlarım oldukları için isim zikretmeyeceğim. Fakat onların içinde öyle harikülâde şiirler ve hikâyeler yazanlar var ki ebediyete kalacaklarına şimdiden senet vereceğim geliyor.

– *Son dil cereyanını nasıl buluyorsunuz?*

– Son dil cereyanına taraftarım, dilimizi yabancı kelimelerden temizlemek kadar güzel bir fikir olabilir mi? Asıl Türk dilini de ancak bugünkü nesil yapacaktır.

(Yücel, 1. 12. 1935)

II

BİR SANAT HÜMANİZMASI İÇİN ARAYIŞLAR

Konuşan: Osman CAFER

– *Sanatta beşerîyi yakalayan, beşerîyi verelim diyen bir hamle var. Beşerî olmayan sanat yaşamaz diyorlar. Sanatta yakalanacak, bulunacak ve sanat eserine ebediliği veren bu "Beşerî" nedir?*

– Bence insanoğlunun göz nurunu, alın terini taşıyan her eser gibi sanat eseri de beşerîdir. Bu bakımdan, sanat eseriyle ekmek, şapka, iskarpin arasında hiçbir fark yoktur. Doğrusunu isterse-
niz, beşerî olmayan bir sanat eseri tasavvur edemiyorum. Kuşların şiir yazdığını hiç duymadığım gibi ağaçların resim yaptığını da hiç görmedim. Yalnız insan elinden çıkabilen, kalb çarpıntımızı, tefekkür sıtmamızı bize duyuran sanat eserinde mahiyeti icabı zaten mevcut beşerîlik vasfını yeniden aramağa kalkmak lüzumsuz bir zahmet olmaz mı? Evet, beşerîliği muayyen bir sınıfın ideolojisini yapan eserlere inhisar ettirenlere ben de rastladım. Mesela fakirlerden, serserilerden, amelelerden bahsettiği için Gorki'ye beşerî bir muharrir dedikleri halde bambaşka şeylerden bahseden Proust'u beşerî telâkki etmeyen edebiyatçılarla benim de konuşmuşluğum vardır. Sanat eserini tağyir eden bu kabil görüşlere gülüp geçmekten başka ne yapılabilir ki! Esasen her sanat eseri beşerî olduğuna göre bu beşerîlik vasfı-

na bir meziyet payesi vermeğe de lüzum yoktur. Bir şiirde, bir romanda, bir tabloda aransa aransa bu beşerîliğin nasıl verildiği aranır. Bir eserin sıhhatini ve güzelliğini bize haber veren de bu "nasıl"dır. Ancak bu sayededir ki, alelâde bir cina-yet veya aşk romanını bir Balzac'ın, bir Tols-toy'un romanlarından ayırt edebiliyoruz.

– *Şiirde beşerî nedir?*

– Her sanat eserindeki beşerilik gibi. Bir za-manlar Divan edebiyatının beşerî olmadığı ileri sürülmüştü. Divan şairlerinin beşerî meseleleri ele alınayıp gül ve bülbül münasebetlerini teren-nümle iktifa ettikleri söyleniyordu. Bugün böyle bir iddiada bulunan kimse kalmamıştır sanırım. Şiirde daha başka meziyetler aramak günü gel-miş geçmiştir bile..

– *Sanatta "millî" ve "beşerî" ayrı hudutlu iki dünya mıdır? Yoksa millî, beşerî dünyanın kendi-ne has çiçeklerle çitlenmiş bir bahçesi midir?*

– İnsanoğlunun yarattığı her esere beşerî de-dikten sonra bu beşerînin muhakkak bir "millî"yi de ihtiva ettiği kendiliğinden meydana çıkar; çün-kü bugün her fert bir millet camiasına mensup bulunmaktadır. "Millî" dediğimiz zaman, kendi mizacımızı, zevkimizi, duyuş ve görüş tarzımızı, bir kelime ile, Türklüğümüzü aksettiren eserler aklımıza gelir; Sinan'ın camileri gibi, Kütahya çi-nileri gibi, Karacaoğlan'ın şiirleri gibi. Görülüyor ki "millî", daha ziyade "beşerî"nin ifadesinde te-celli etmektedir. O halde "millî" beşerîden ayrı bir şey değil, onun çeşitli yemişlerinden biridir.

– *Şekil sanatın öz hakikati midir? Yani, şe-kil, sanatı yapanın dışında yaşayan, değişmeyen ve sanatkârı sevkeden bir tazyik midir? Yoksa şe-kil, sanatkârın arayıp bulduğu bir hürriyet ham-lesi midir?*

– Sanat bir terkip olmak itibarı ile şekilden başka bir şey değildir. Meselâ şiiri ele alalım. Malzemesi kelimelerdir. Kelimelerin muayyen ya-

hut indi ölçüler dahilinde yanyana getirilmesinden mütevellit güzelliğe –ses güzelliğine– şiir diyoruz. Bunda muvaffak olmak için de kelimeleri bir bir tanımak, onların birbirleriyle olan cümle münasebetlerine agâh olmak icap eder. Yoksa, hayaliniz istediği kadar geniş olsun, dünyanın en hassas adamı olun, yepyeni, taptaze fikirleriniz olsun, kelimelere hürmet etmesini bilmezseniz bir mısra olsun yazamazsınız. Şimdi şiirde şekle gelelim: şiirde şekil, söylemek istediğimiz şeye nihâî ifadesini vermek keyfiyetidir. Bunun vezin ve kafiye ile kaim olduğunu söyleyenler yanında, vezinsiz ve kafiyesiz olabileceğini söyleyenler de vardır. Bence, her ikisinde de hakikat hissesi mevcuttur. Vezin ve kafiye taraftarları, şiiri, kendilerinden evvel vazedilmiş kaidelere uydurmakla ananeyi devam ettiriyorlar; serbest vezin taraftarları ise, şaire şekiller arasında şekil beğenmek hürriyetini veriyorlar. Geçenlerde "Yücel" mecmuasında çıkan bir yazımda da söylediğim gibi, herhangi bir vezne saplanıp şiirin ancak o vezinle yazılabileceğini iddia ederek diğer vezinlerle yazılanları hor görmek şaire yaraşır bir hareket değildir. Aruzun ve hecenin uzun zaman tecrübe edilmiş olmak, şairi kendi dışında mevcut kalıplara sokarak daha güzeli, daha mükemmeli ona arattırmak gibi meziyetleri yanında onu kalıpların esiri derekesine indirip istediğinden başka türlü konuşmaya mecbur etmek gibi büyük bir kusuru da vardır. Serbest vezinde ise şair herhangi bir kalıbın esiri değil, kalıbın bizzat yaratıcısıdır. İtiraf etmeli ki, zaten mevcut bir kalıba uymak yeni bir kalıp yaratmaktan daha kolaydır. Fakat yeni bir kalıp yaratacağım diye bazı şekil garabetlerine düşmek şairi şiirden uzaklaştırabilir. Şiir sevkitaibi olan adam şiirine şekil bulmakta güçlük çekmez. Görülüyor ki şekil biraz da şairin şahsiyeti meselesidir. Bizim de şairden istediğimiz şey, kelimelerle güzel şekiller yaratmak olduğuna göre, onun aruzla, heceyle veya serbestle yazmasını

nazarı dikkate almayarak, bize sunduğu şekli –güzel olmak şartıyla– tatmakla, ondan haz duymakla iktifa edelim. Yahya Kemal'in, Ahmet Hamdi'nin, Ahmet Kutsi'nin, Ahmet Muhib'in, Oktay Rifat'ın veya Orhan Veli'nin şiirlerindeki müşterek nokta başka başka vezinlerle yazılmalarına rağmen hepsinde göze çarpan şekil endişesi, şekil güzelliğidir. Aynı şekil idrakini Sabahattin Kudret, Cahit Külebi gibi daha genç arkadaşlarda da müşahede etmek insanı, şiir namına, ne kadar memnun ediyor tasavvur edemezsiniz. Bugün Türk şiirinde müşahede edilen şekil araştırmaları, yeni sesler, yeni güzellikler hasretinden başka bir şey ifade etmez. Bu da şiirimizin istikbali bakımından sevinilecek bir hadisedir.

– *Büyük şiiri yazmak için kültüre ihtiyaç var mıdır? Varsa güzel ve ebedî örnekler vermiş olan halk şiirindeki kültürün o şiirin kökü olan kültürün hududu, manası, ayrı hususiyeti nedir?*

– Şiirin büyüğü küçüğü yoktur, şiir vardır sadece.. Ve şiir şairin şahsiyetinin kelime tertiplerinde görülen aksi olduğuna göre bu akis ne kadar zengin, ne kadar çeşitli olursa şair o nisbette kazanır. Eşya arasında yeni münasebetler avına, keşfine çıkan bir şair için kültür daima faydalıdır. Kültürsüz şair yerinde sayar, hiçbir tekâmül gösteremez, bir kere bulmuş olduğu sesi taklit ile vakti geçirir. Halk şiirindeki kültürün hududuna, manasına ve hususiyetine gelince, bu, mevzu bahis olan halk şairi hangi asırda yaşamış ise, o asrın Türk cemiyetinde yaşayan ananelerin, âdetlerin, güzellik mefhumunun muhassalasından başka bir şey değildir, buna o şairin şahsî tahsil ve terbiyesini, mizacını, zevkini, okuduğu ve tesiri altında kaldığı şeyleri de ilâve etmek icabeder. Mamafih bizim bunları araştırmağa pek ihtiyacımız yoktur, sanırım. Bugün halk şairleri gibi yazmıyoruz ki onların niçin öyle yazdıklarının sebebi arayalım. Zaten onlar gibi yazamayız da.. Bizim yetiştiğimiz bu devir ve cemiyetle meselâ Ka-

racaoğlan'ın yetiştiği devir ve cemiyet aynı değildir. Sonra bugünkü şair, halk şairi gibi konuşmaz, konuşursa sahte ve sun'i olur. Halbuki bir şiirin güzelliğini yapan en esaslı meziyetlerden biri de sahih olmasıdır. Sanat eserinde sıhhatten asla şaşmamalı. Hem sonra onlar gibi yazmağa ne lüzum var. Biz onların tecrübelerinden istifade edebilsek bize kâfidir. Bugünkü şair bugünün kültürünü hazmetmeye çalışmalı, onun şiir kudretini arttıracak olan şey bugünkü kültürdür.

İnkılâpçı Gençlik dergisi
20 Eylül 1941, sayı: 56 (14)

III

"Şiir nedir?" diye soruyorsunuz. Edebiyat yapmayı, büyük laf etmeyi sevenler için şiir ne değildir ki! Şiir bir çığlıktır, bir ilân-ı aşktır, sallanan bir yumruktur, bir ümittir, bir kurtuluştur... ilh. Şüphesiz, bunların hepsi şiirde olabilir, fakat bunlar nesirde de olan şeylerdir. Şiirin ne olduğunu anlayabilmek için onu nesirden ayıran özellikleri aramak, onlar üzerinde durmak daha doğru olur sanıyorum. Fikrimi bir misal ile açıklayayım:

Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.

Mısraını elbette duymuşsunuzdur. Şair ne demek istiyor? Gülüştüklerimiz hatıra geldikçe ağlarım. Bu bir nesir cümlesi. Şair ne yapmış? Bu nesir cümlesinin her kelimesini değerlendirerek bu duyguyu nihaî ifadesine kavuşturmuş. Şair karşımızda olsa göreceğimiz manzara nedir? Bir adam ağlıyor. O halde mısraın ilk kelimesi "ağlarım" olacak. Neden ağladığını merak etmez miyiz? Bu sefer onu söylemek lâzım. Bir şeyler ha-

tırladığı için. Öyleyse, mısraın ikinci ve üçüncü kelimeleri "hâtıra geldikçe" olacak. Peki neymiş acaba böyle hatırladıkça ağladığı şey? "Gülüştüklerimiz" diyor ve bu suretle her kelime yerini alıyor ve bildiğimiz mısra meydana çıkıyor. "Şiir bir deyiştir, kelimelerle güzel şekilleri kurmak sanatıdır" denilmesi bundandır. Şair de bu sanatı bilen adamdır. Bu sanatın ifade vasıtası dil ve malzemesi de kelimeler olduğuna göre, şiir yazmak isteyen adamın kullandığı dilin bütün kurallarını iyi bellemesi, kelimelerini sınıf arkadaşları gibi yakından tanınması, hangi kelimenin nerede ve nasıl kullanıldığı zaman kendisinden beklenen ödevi yerine getireceğini bilmesi gerektir.

Şiir yalnız duymakla, parlak hayaller bulmakla değil, dil ve kelimeler konusundaki bu bilgilerle, bu sevgilerle, bu dikkatlerle yazılabilir. Şairden beklediğimiz işte bu davranıştır. Bundan sonrası yani eserinin çapını tâyin edecek şey şiir yaratma gücüdür. Şair ister sevgilisinin servi boyundan, ister bir savaştan, ister mahallesinin fakirliğinden, ister haksızlıktan bahsetsin, kendi bileceği iştir, yeter ki her şeyden önce şiir yazdığını bir sâniye hatırlından çıkarmasın. Baki Efendi, Yahya Kemal, Nâzım Hikmet, Ahmet Muhip, Orhan Veli aynı şeylerden bahsetmezler, ama hepsi-ne şair diyoruz; çünkü hepsi de şiirin şundan bundan bahsetmek değil, güzel şekiller kurmak sanatı olduğuna inanmıştır.

Böyle olduğuna göre, şiir cemiyet için mi? Dava için mi? ilh diye düşünmeye mahal yoktur. Şiir yazan adam kör veya sağır değildir ki çevresinde olup bitenleri görmesin, duymasın; elbette kendisine en çok dokunan şeylerden bahsedecektir. Kunduracıdan ayakkabı beklediğimiz gibi şairden de şiir bekleyelim. Nasıl ki kunduracı hem iskarpın, hem terlik, hem potin, hem çizme yaparsa, şair de gününe ve şartlarına göre ıstırap şiiri, aşk şiiri, isyan şiiri, ölüm şiiri, kurtuluş şiiri ya-

zar. Bütün mesele sanatkârın yaratma gücüne müdahale etmemektedir.

Bir seneden beri çıkmakta olan "Kaynak" dergisini sevgi ve dikkatle takip ediyorum. Daha çok bıyıkları henüz terlemiş çocukların şiirlerini yayımlıyor. İçlerinde ümit verici olanlar yok değil, fakat; darılmazsanız söyleyeyim, (hem yalnız Kaynak'ta değil, başka sanat dergilerinde de görüyoruz bunu) yeni yetişenlerin çoğu şiiri ciddiye almamakta, onu adeta günlük bir gönül eğlencesi saymaktadır. Sonra nasıl hepsi birbirine benziyor! Halbuki onbeş sene evvel Ahmet Muhip'in, Fazıl Hüsnü'nün, Ziya Osman'ın şiirleri hiç de birbirine benzemezdi. Çünkü üçünün de kişilikleri daha o zamandan belli olmuştu. Yeni yetişen arkadaşlardan, şiiri kendilerine aşk ve dert edinmelerini, şiirin sırlarını kendi kendilerine keşfetmeye çalışmalarını, kendilerinden önce gelmiş olan şairlerin ne yaptıklarını, şiire neler getirdiklerini, ne gibi güçlüklerini nasıl yendiklerini öğrenmeye gayret etmelerini ve şiirin sabır ve sebat işi olduğunu daima hatırlarında tutmalarını rica ederim.

"Nurullah Ataç'ın yarattığı kelimelerle şiir yazılabilir mi?" diyorsunuz. Yazılmaz tabii. Ama o kelimelerden tutanları ile ilerde pekâlâ yazılabilir. Zaten bugün Nurullah Ataç'ın böyle bir şey söylediği yoktur.

Konuşma dilinden ayrı bir şiir dili benim şiir anlayışıma göre olamaz. Bakın Melih Cevdet'in, Oktay Rifat'ın ve onlar gibilerin şiirlerine, hepsi sizin benim konuşurken kullandığımız kelimelerle yazılmıştır. Bence, şiirde doğru yol da budur. Anamın, bacımın, hemşiremin kullandığı dipdiri, her hecesini etimde canımda duyduğum kelimeler dururken lügatlarda küflenmiş kelimelerle şiir yazamam doğrusu.

Yeni yetişen arkadaşlara, Yahya Kemal, Nâzım Hikmet, Ahmet Muhip, Orhan Veli, Melih

Cevdet, Oktay Rifat, Cahit Külebi gibi işlerinin ehli olan şairleri örnek gösterebilirim, ama mese-lâ ikinci bir Muhip veya ikinci bir Melih olmak için değil, kendi kişiliklerini bulmak için; zira ad-larını gelecek yüzyıllara ancak kişilikleriyle ulaş-tırabilirler.

(Kaynak, 1.2.1949)

ŞİİR ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Bugün aruzla da, heceyle de, serbest vezinle de yüzümüzü güldürecek derecede güzel şiirler yazıldığı halde, bu vezinleri kullanan şairlerin ekserisinde müşterek sakat bir kanaat üzerinde durmak istiyorum. Bu şairlerin her biri, kendi kullandığı vezinden gayrisıyla yazılan şiirlere bir kıymet atfetmemek gibi, dar bir şiir anlayışıyla müteharriktirler.

Şaşılacak şeydir, fakat böyledir. Bazan insanın vezinsiz, kafiyesiz şiir söyleyebileceğini bu gibi şiirlerle de en mükemmel aruz veya hece şiirinde olduğu kadar kusursuz bir form bulunabileceğini aruz veya hece şairine mümkün değil anlatamazsınız. Şiir bahtını vezin ve kafiyeyle bağlamış olan böyle bir şair, Oktay Rifat'ın "Gün Sonu Konuşması"ndaki şu parçanın sade ve derin güzelliğini tadamamaya mahkûmdur:

*Benzemezler insan dostlarıma
Ağaçlar gölgesini esirgiler
Güneş köpekten daha sadık
Dizlerime sıçrar, ellerimi ısıtır,
Karşılık beklemeden.
Hele kuşlar!
Avcılara bile kin beslemezler.*

Aruzla yazılmış bir mısra heceye de uyabilir, serbest vezinli bir şiirde de geçebilir. Ancak şiir kül olarak alındığı zaman aruzla mı, heceyle mi, serbest vezinle mi yazıldığı belli olur. Nasıl ki ye-

miş vardır, dalında güzeldir, yemiş vardır tabakta, bunun gibi meselâ şiir vardır aruzla söylendiği için güzeldir, şiir vardır serbest vezinle söylendiği için güzeldir. Asıl mesele, söylemek istediğimiz şeye en tam ifadesini verebilmektir. Bu, şiirine göre, bazan hece ile veya aruzla, bazan da serbest vezinle mümkündür. Şair şiirinin müştak olduğu vezni keşfedebilen adamdır. Hece vezniyle yazılmış öyle şiirler vardır ki, okurken "Keşke serbest vezinle yazılısaydı" deriz. Buna karşılık serbest vezinle yazılmış öyle şiirler vardır ki: "Benim vezinli kafiyeli yazılmam icap ederdi!" diye bar bar bağırır.

Bunun için, bir vezne saplanıp kalmak her nebatın her toprakta yetişebileceğini iddia etmekten farksızdır. Ve hakikî bir şairin bu kadar gaflet içinde olabileceğine ihtimal veremiyorum. O halde şiirde vezin taassubu gösteren şairin şairliğinden şüphe ettiğimi söylemekten çekinmeyeceğim.

Şiir kelimelerle güzel şekiller kurmak sanatıdır, başka bir şey değildir. Ama kelime nedir? Anedir, dosttur, kadehtir, hasrettir, hayaldir, yani bir mânası, tedaisi, bir gölgesi, hattâ bir rengi ve adı olan nesnedir. Kelime insanoğlundan haber verir. İnsanoğlunu işlemek her sanatkârın boynunun borcudur. İnsanoğlu dünyanın en zengin maddenidir. Kelime dedik ama kelime boş bir kalıp değil ki! Şairin hisleri, fikirleri, hayalleri, dünya görüşü, felsefesi, şahsiyeti, her şeyi şiirde belli olur. Şu var ki, kelimeleri tanımak, sevmek, okşamasını bilmek lâzım.

Hangi kelime hangi kelime ile yanyana geldiğinde nasıl bir ışık peyda olur? Bunu bilmek lâzım. Mallarmé'nin "şiir, kelimeler dinidir" demesi bundandır. Şiir bu suretle hüner ve marifet işi oluyor. Öyledir de. Ata binmek, kundura yapmak, hattâ kundura boyamak ne ise şiir de odur, yani ustalık ve ihtiras işi.

(Varlık, sayı: 442)

15.11.1956

CEMIYETE GÖRE ŞİİR

Bugünkü Türk şiirinin çeşitli sesler çıkarmasını, her şairin ayrı bir telden çalmasını, meselâ bir Ziya Osman sebilden, güvercinden, camiden, Allah'dan, ahretten bahsederken bir Orhan Veli'nin nasırdan, salatadan, kuşcu amcadan, vesikalı yârden, güzel havalardan bahsetmesini şiirimizde bir zevk anarşisine alâmet sayanlar var. Bunlara göre, divan şiirinin olsun, halk şiirinin olsun bütünlüğünü ve mükemmeliyetini yapan ses birliğine bugünkü şiirde rastlanmaması esef edilecek bir hâdisedir. Esef sahipleri, bana öyle geliyor ki, cemiyetine göre şiir olabileceğini ya bilmiyorlar yahut unutmuş görünüyorlar. Bir Fuzulî ile bir Baki efendi arasında, şahsiyetlerini yapan nağme farkları bir yana, bariz bir ses birliği varsa, bu, her ikisinin de Osmanlı İmparatorluğu'nun idare edenler sınıfına mensup bulunmasından, aynı tarzda yetişmiş, aynı akidelere, aynı hayat telâkkisine sahip ve dolayısıyla mahdut bir zümrenin zevkini ve anlayışını temsil eden bir politikayı müstereken benimsemiş olmalarından ileri gelir. Yeryüzüne ve insanlara hep aynı pencereden bakmış olmaları onları hep aynı şeylerden ve aynı şekilde bahsetmeğe sevketmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun idare edilenler sınıfına mensup olan halk şiirleri arasındaki motif, vezin, cemiyete bakış ve dolayısıyla ses birliğini de bu suretle izah edebiliriz.

Halbuki bugün öyle değildir. Bugünkü Türk cemiyetinde, bilhassa onu temsil eden münevverler arasında, garp kültürüyle daha anlayışlı bir

temasının neticesi olarak, hayat telâkkisi, cemiyet görüşü, memleket ve dünya meselelerini hallediş bakımından birbirlerinden pek farklı zümreler teşekkül etmiştir. Şair de, bu cemiyetin adamı olduğuna göre, bu farklılaşmadan kurtulamaz ve kurtulmamıştır.

Bugünkü şairin dünküne nazaran daha müdîl, daha zengin bir mizaç taşıması da bundandır. Bugün her yeni şairin yeni bir poetika getirmek sevdasını ve iddiasını, eserine intizaren, hoş görmek icabeder.

Bir şairin kullanacağı âleti bizzat imâl etmek hakkını teslim etmeliyiz. Garp kültürüyle temasımızda kapısını ilk çaldığımız memleket olan Fransa'da, bugün birer merhale olarak kabul edilmiş şairler –Claudel, Supervielle, Eluard– arasında poetikada iştirak değil ayrılık görüyoruz. Bu da bugünkü Fransız cemiyetinin meselâ ondokuzuncu asrın ilk nısfındaki Fransız cemiyetinden daha mütekâmil olmasından dolayıdır. Vigny, Hugo, Lamartine, Musset gibi romantik şairler arasındaki ses birliğini bugünkü Fransız şairlerinde müşahede edemiyorsak bunun Fransız şiirinin aleyhine olduğunu kim iddia edebilir?

Bizde de genç şairlerin birbirlerinden farklı sesler çıkarmalarını hayra yormak lâzımdır. Beş tane Yahya Kemalimiz olacağına bir Ahmet Muhibimiz, bir Fazıl Hüsnümüz, bir Oktay Rifatımız, bir Melih Cevdetimiz, bir Sabahattin Kudretimiz olmasını Türk şiiri için kazanç sayanlarız.

(**Vakit** gazetesinin sanat ilâvesi, Mart 1944)

ŞEKİL ÜZERİNE

Uzun zamandır yazılarına hasret kaldığımız Nurullah Ataç, Varlık mecmuasında genç şairlerden Şinasi Özden'in yaptığı bir ankete cevap verirken tercüme meselesine de dokunarak diyor ki: "Bugünkü tercümelerimiz elbette kötü olacak; çünkü şekle itibar edilmeyen, şekil ruhundan payı olmıyan bir devirde yaşıyoruz. Fikre bakıyorlar da o fikrin nasıl söylendiğine bakmıyorlar. Halbuki şekil dışında hiç bir şey olamaz, ne mâna ne fikir."

Nurullah Ataç'ın yerden göğe kadar hakkı var. Hakikaten bir Shakespeare'i, bir Goethe'yi, bir Baudelaire'i nasıl söylediklerine bakmadan Türkçeye çevirmek onlar hakkında Türk okuyucusuna bir fikir vermekten uzaktır. Alişanzade İsmail beyin Baudelaire'den çevirdiği "Elem Çiçekleri"ni okuyup da Baudelaire'i anladığını, tattığını sanan, o şairi tanımış olduğu zehabına kapılan edebiyatçı, kalemi elinden bırakıp talihini başka faaliyet sahalarında aramalıdır. Yalnız Avrupalı şairleri değil Avrupalı romancıları da deyişlere dikkat ederek Türkçeye çevirmek gerekmez mi? Balzac, Stendhal, Proust aynı bir Türk mütercimi tarafından Türkçeye çevrildiği zaman, Türkçe metinler arasında da Fransızca metinler arasındaki deyiş farkı kendini hissettirmezse o tercümelere muvaffak olmuş nazariyle bakılamaz. Burada mütercimin değeri ve şahsiyeti kendi tercüme üslûbunu müelliflerine göre değiştirebilmesinde tebellür eder. Tercüme sahasında aradığımız bu şekil endişesini telif sahasında evveliyetle arayacağız. Fond ile Forme'un ayrı şeyler olmadığı artık münakaşa kabul etmez bir bedahet teşkil etti-

gi halde, yalnız tercüme sahasında değil telif sahasında da göze çarpan ve hayli güzel kabiliyetlerin heder olmasına sebebiyet veren bu şekil lâkaydisi (şekil anlayışsızlığı demek daha doğru olur) Nurullah Ataç'ın da işaret ettiği gibi, bizde öteden beri şekil ve kalıp mefhumlarının birbirine karıştırılmasından ileri gelmektedir.

Yahya Kemal de gazel yazar Edip Ayel de, ikisi de gülden bülbülden bahseder, ikisinin de tarihten ilham aldığı olur. Fakat Yahya Kemal şekli anlamış ve bu anlayışını şiirlerinde muvaffakiyetle tatbik etmiş müstesna bir şair olduğundan şiirlerini hayranlıkla okuruz. Edip Ayel'inkilere bir göz atmak lüzumunu bile duymayız. Serbest vezinle yazan şairler arasında da bu cinsten bir tefrik yaparken aynı endişeyle müteharrik bulunuyoruz. Bir Ahmet Hamdi Tanpınar ile aynı nesilden diğer bir hece şairi arasındaki farkı da başka yerde aramamalıdır. Şekil olmıyan yerde şiir aramak beyhude olur. Valéry söylüyor: "Duymak kâfi değil, duyurmak lâzım, hattâ güzel duyurmak lâzım." Öyledir, aynı kumaştan iki terzi de elbise diker biri hakikaten elbise olur, diğeri elbiseden başka her şeye benzer. Makas meselesi, başka bir şey değil, şair için de aynı şey varittir. Şahsî bir his, yeni bir imâl, ileri bir fikir bulabilirsiniz. Ama kâfi değil. Şairliğimiz onları söylemekte belli olacaktır.

Sadaka hakkında Fransızca şöyle bir söz vardır: "Sadakanın veriliş şekli verilen sadakadan evlâdır." Bu sözü edebiyat plânına naklederek diyebiliriz ki: "Bir edebî eserde söyleniş şekli söylenilen şeyden evlâdır."

Bütün büyük sanat eserlerine bakınız, hepsinde şeklin zaferini göreceksiniz. Şekil hummasına tutulmamış sanatkâr, şairse kalemını, ressam ise fırçasını elinden atmalıdır. Şekilsizlik içinde güzellik avına çıkanlar, kendi kendilerini aldatmaktan başka birşey yapmış olmazlar.

(Varlık, 1 Ocak 1957, sayı: 445)

ZAMANIMIZIN HATASI

Zamanımızda sanat eseri kadar hakarete uğrayan bir başka nesne daha tanımıyorum. Bu hakaret şiirin okunmamasından, romanın kapışılmamasından, tiyatronun lâıyık veçhile rağbet bulmamasından, tablonun veya heykelin satın alınmamasından.. ilâh, sebebini biraz da zamanımızı kasıp kavuran ekonomik buhranda, rejim istikrarsızlığında, ruhlardan cemiyetlere taşan umumî can sıkıntısında bulabileceğimiz muvakkat bir lâkaydiden ibaret olsaydı tasa etmeğe değmezdi. Fakat bu hakaret sanat eserinin bir genç kız bekâretiyle kardeş ırzına tecavüz etmeğe, kâinat fasilesinden olan mahiyetini, cemiyetteki zemzem ve iksir rolünü değıştirmeğe kadar gidecek günümüzün kalb sızlatıcı vasıflarından biri olmak istidadını gösteriyor. Cins sanatkârın endişe etmeğe hakkı vardır.

Sanat eserinin, Olympe'in tepesinden arnavut kaldırırına yuvarlanışına, itiraf etmeli ki, halktan ziyade kötü sanatkâr, onu sucu beygiri, amele kamyonu, top arabası hizasına indirerek gündelik menfaati, gündelik mevkii, gündelik şöhreti yolunda istismar eden, Homer'lerin, Dante'lerin, Goethe'lerin hâtırası karşısında yüzümüzü kızartan sanatkâr bozuntusu, piç sanatkâr sebebiyet vermiştir; yakasına yapışmamız gereken suçlu odur. Onun sanata bu hiyaneti, aramızda bülbülün etini sesine tercih edenlerin sayısını artırıyor. Halbuki sanat eseri, hakikatte ve aslında, Homer'den, Michelanj'den, Valéry ve Cézanne'a kadar hangi büyük sanatkâra sorarsanız soru-

nuz, ne insanlığı hakka götürecek tarik-i müstakimi gösteren bir İncil veya bir Kur'an-ı Kerîm, ne bir parti programı, ne de Musolini veya Hitler'in kafasındaki emperyalizm plânının destanıdır. Sanat eserinde dinî bir öğüt, ahlâkî bir düstur, siyasî, içtimaî, iktisadî bir akide arayanlar, meselâ Pascal'ı okuyup da tanassur etmek, Gork'i'yi okuyup komünist olmak safdillliğini gösterenler, Goethe'nin Werther'ini okuyup intihar eden budala âşıklardan daha az gülünç değildir.

Sanat eserinin din, terbiye, milliyet, sınıf.. ilâh gibi içtimaî şartlarla münasebeti, suyun oksijen ve hidrojenle olan münasebetinden ileri gitmez; yani o, terekküp ettiği unsurlardan tamamıyla ayrı ve müstakil bir varlıktır. Bunun içindir ki sanat eserinin "ne"den bahsettiğine değil, "nasıl" bahsettiğine bakılır. Meselâ bugün Yahya Kemal'in gülden, bülbülden bahsedebilmesi, sanatın bir "ne" meselesinden ziyade bir "nasıl" meselesi olduğunu anlamış olmasındandır.

Alain: "Sanatkârın nadir bir fikir aradığını zannetmemelidir; değil, o daha ziyade nadir, tek ve kendine has bir tarz arar" diyor ve bütün sanatlarda bu fikrin peşi sıra gidilebileceğini ilâve ediyor. Zaten böyle olmamış olsaydı meselâ bir Proust'un bir Zola'dan, bir Baudelaire'in bir Musset'den ne farkı kalırdı? Ve dikkat edilirse, sanat eseri ile temasımızın bizde doğurduğu ilk aksülamel, sevgi, nefret, korku, merhamet gibi mevzuunun üzerindeki iptidai hassasiyet tesirlerinden evvel neşedir, bizi sanatkârın yaratma hazzına ortak eden hudutsuz bir neşe. Sanat eseri ister içinde bulunduğumuz cemiyetin haksızlıklarından, kötülüklerinden, insanların riyakârlıklarından, menfaatperestliklerinden, ister aşktan ve dostluktan, iyilikten ve saadetten bahsetsin, kıymeti ve güzelliği; bizi, sihirli bir seccade gibi alıp başka âlemlere götürmenin sırrını taşımasındadır. Divina Comedia, Hamlet, Faust, Cimetière Marin, Jokond, Süleymaniye camii.. ilh gibi hangi

büyük sanat eseriyle karşılaşacak olursanız olunuz hepsinde şu müşterek vasfı bulacaksınız: İnsanoğluna neşe vermek.

İnsanoğlunun her eserini maddî ve ekonomik bakımdan mütalâa etmek yoluna sapan zamanımızın affedilmez hatalarından biri de sanat eserinin bu ilk ve esaslı vasfını hiçe sayar görünmesidir.

(**Gündüz** dergisi, sayı 8, 15.11.1936)

CAHİT SITKI TARANCI İÇİN YAZILANLAR

A) Kitaplar

Beysanoğlu, Şevket – **Cahit Sıtkı Tarancı**, Ankara 1969, Diyarbakır Tanıtma ve Turizm Derneği yayını.

Gençay, Gürün – **Cahit Sıtkı Tarancı**, İstanbul 1964.

Geçer, İlhan – **Cahit Sıtkı Tarancı**, İstanbul 1977, Toker yayını.

Önerli, Selahattin – **Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeciliği ve Hikâyeleri**, Ankara 1976.

Samanoğlu, Gültekin – **Cahit Sıtkı Tarancı**, Ankara 1985, Kültür Bakanlığı yayını.

Uyguner, Muzaffer – **Tarancı'nın Şiir Üzerine Düşünceleri**, Ankara 1960.

Uyguner, Muzaffer – **Cahit Sıtkı Tarancı**, İstanbul 1966, Varlık yayını.

..... – **Cahit Sıtkı Tarancı**, Kovan yayınları, Ankara 1964.

..... – **Cahit Sıtkı Tarancı Bibliyografyası**, Ankara 1971, Milli Kütüphane yayını.

B) Tezler

Alpay, Ayfer – **Ahmet Haşim, Yahya Kemal ve Cahit Sıtkı Tarancı'da Geçmiş Zaman Teması**, AÜ DTCF Kitaplığı.

Dedeoğlu, Behçet – **Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde Baudelaire'in Etkisi**, Atatürk Üniversitesi Kitaplığı.

Ezber, Çetin – **Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâye-leri**, 1979, İÜ Kitaplığı, No: 1974, 143 sayfa.
Gönenç, Bekir – **Cahit Sıtkı, Orhan Veli ve Ziya Osman'da Aşk**, AÜ DTCF Kitaplığı.
İkizoğlu, Arif – **Cahit Sıtkı Tarancı**, AÜ DTCF Kitaplığı.

C) Yazılardan bazıları

Akbal, Oktay – Cahit Sıtkı Artık Yok, **Yenilik**, sayı 47.
Arısoy, M. Sunullah – Bir Avuç Acı Anı, **Varlık** 15.11.1956, sayı 442.
Asya, Arif Nihat – Konuşma, **Başkent Ankara**, Ocak 1965.
Ataç, Nurullah – Cahit Sıtkı Tarancı, **Yenilik**, sayı 47.
Ataç, Nurullah – Cahit Sıtkı Tarancı, **Günce I**, sayfa 371, **II** sayfa 656 ve 699.
Apaydın, Talip – Şiir Sevgisi ve Sonrası, **Tarancı** 15.4.1967, sayı 2.
Atok, Oğuz Kâzım – Cahit Sıtkı'nın Konu Görüşü, **İlgaz**, 1.5.1968.
Attila, Osman – Cahit Sıtkı Tarancı, **Mülkiye**, sayı 30/31.
Baban, Cihat – Cahit Sıtkı Tarancı, **Cumhuriyet**, 15.11.1969.
Batu, Salahattin – Cahit Sıtkı'dan Yahya Kemal'e, **Varlık**, 15.2.1967, 1.3.1967.
Bıldırkı, Orhan Hasan – Tarancı'da Yalnızlık ve Ölüm, **Hisar**, 1 Aralık 1972.
Binyazar, Adnan – Cahit Sıtkı'nın Şiiri, **Milliyet Sanat**, sayı: 200.
Bürün, Vecdi – Cahit Sıtkı Tarancı, **Türk Düşüncesi**, sayı: 6.
Çankaya, Erol – Cahit Sıtkı ve "Otuz Beş Yaş" Şiiri, **Yansıma**, sayı: 18, 1 Haziran 1973.
Dedeoğlu, Behçet – Cahit Sıtkı ve Baudelaire'de

Ölüm Teması, **Çağrı**, sayı: 130, 15 Kasım 1968.

Doğan, Ayhan – Cahit Sıtkı'nın Şiir Görüşü, **İstanbul**, Şubat 1956, Nisan 1956.

Ediboğlu, Baki Süha – Cahit Sıtkı Tarancı, **Cumhuriyet**, 18.1.1968.

Erkün, Safa – Cahit Sıtkı Tarancı'nın Vezin ve Kafiye Üstüne Düşündükleri, **Yeni İnsan**, sayı: 11, 1 Kasım 1964.

Eyuboğlu, Bedri Rahmi – Cahit Sıtkı İçin, **Yenilik**, sayı: 47.

Halman, Talât Sait – Tarancı'ya Saygı, **Varlık**, 1 Aralık 1971.

Hızlan Doğan – Tarancı'yı Anarken, **Türk Sanatı**, sayı: 51/7

Hulusi Şerif– Örnek Şair, **Seçilmiş Hikâyeler**, 1 Şubat 1957.

İlhan Attilâ – Düşten Güzel, **Kaynak**, 1 Ekim 1953.

İlhan, Attilâ – Cahit Sıtkı'nın Son Kitabına Dair yahut İflâsın Şiiri, **Kaynak**, sayı: 80.

İnanç, Remzi – Cahit Sıtkı Deyince, **Tarancı**, sayı: 1, 15 Mart 1967.

Kansu, Ceyhun Atuf – İnsan ve İnsancı, **Varlık**, 1 Aralık 1971.

Kansu, Ceyhun Atuf – Türkçeye Düşen Cemre, **Tarancı**, sayı: 1, 15.3.1967.

Kaplan, Mehmet – Cahit Sıtkı Tarancı, **Türk Yurdu**, sayı: 262.

Kaplan, Mehmet – Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiir Estetiği, **Ölçü**, sayı: 4/24.

Kaplan, Mehmet – Yaşadığımıza Dair, **Hisar**, sayı: 129.

Kaymaz, Rıfkı – Tarancı'nın Şiirinde Temler, **Hisar**, sayı: 118, Ekim 1973.

Köksal, Ahmet – Cahit Sıtkı da Ölmüş, **Yenilik**, sayı: 47.

- Kuşlu, Nihat – Tarancı'nın Özellikleri, **Yeditepe**, sayı: 120/7.
- Menemencioğlu, Nermin – Tarancı'nın Mektupları, **Papirüs**, 1.7.1967.
- Nayır, Yaşar Nabi – Cahit Sıtkı'nın Şiiri ve Kişiliği, **Varlık**, 1 Aralık 1971.
- Nayır, Yaşar Nabi – Cahit Sıtkı Tarancı, **Varlık**, 15 Mart 1946.
- Nayır, Yaşar Nabi – Örnek Şair, **Varlık**, sayı: 442.
- Ozansoy, Munis Faik – Cahit Sıtkı Tarancı, **Hissar**, sayı: 86.
- Özbalcı, Mustafa – Cahit Sıtkı Tarancı, **Sanat** (Tokat), 1 Ekim 1970.
- Özbalcı, Mustafa – Cahit Sıtkı'yı Hatırlayış, **Hissar**, sayı: 130.
- Özçelik, O. Fehmi – Cahit Sıtkı'nın Ardından, **Hissar**, sayı: 73.
- Özkırımlı, Atilla – Türk Şiirinde Tarancı, **Cumhuriyet**, 1 Kasım 1975.
- Rado, Şevket – Cahit Sıtkı'nın Arkasından, **Yenilik**, sayı: 47.
- Rifat, Oktay – Cahit Sıtkı İçin, **Esi**, 1 Kasım 1956.
- Saba, Ziya Osman – Ömrümde Sükût, **Varlık**, 1 Ağustos 1933.
- Saba, Ziya Osman – Cahit'in Şiirleri, **Varlık**, 1 Ekim 1940.
- Saba, Ziya Osman – Cahit İle Günlerimiz, **Varlık**, sayı: 441-444.
- Salihoğlu, Mehmet – Cahit Sıtkı Tarancı, **İlgaz**, 1 Şubat 1967.
- Sıtkı, Şahap – Cahit Sıtkı'nın Ardından, **Yenilik**, sayı: 47.
- Sıtkı, Şahap – Cahit Sıtkı Tarancı, **Tarancı**, sayı: 1, 15 Mart 1967.
- Siyavuşgil, Sabri Esat – Tükenen Nesil, **Yenilik**, sayı: 47.

- Soyuer, Halil – Cahit Sıtkı Tarancı, **Defne**, sayı: 13/16, 1 Ekim 1968.
- Soyuer, Halil – Arkadaşım Cahit Sıtkı, **Çaba**, sayı: 24.
- Şengil, Salim – Bir Anlık Saltanatın Dedik ve Yazdık, **Dost**, sayı: 102, Nisan 1973.
- Tanju, Sadun – Cahit Sıtkı'nın Evi, **Cumhuriyet**, 11 Ağustos 1970.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi – Cahit Sıtkı'ya Dair Hatıralar, **Varlık**, Mayıs 1958.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi – Cahit Sıtkı, **Ülkü**, 1 Mayıs 1958.
- Tanyol, Cahit – Cahit Sıtkı Tarancı, **Yeni İnsan**, 1 Kasım 1964.
- Taşer, Suat – Düştün Güzel, **Kaynak**, 15 Mart 1958.
- Tekin, Talât – Tarancı'da Dil Devriminin Etkileri, **Türk Dili**, sayı: 224.
- Teoman, Sabahatin – Onar'la Tarancı, **Varlık**, Aralık 1973.
- Toprak, Ömer Faruk – Tarancı'nın Şiiri, **Yeni Ufuklar**, Kasım 1956.
- Tökin, Füzûzan Hüsrev – Cahit Sıtkı Tarancı İle, **Yenilik**, sayı: 47.
- Tümbaş, Oğuz – Şiirine Sığınan Ozan Cahit Sıtkı Tarancı, **Meltem**, 1 Ekim 1968.
- Uç, Doç. Dr. Hikmet – Cahit Sıtkı'da Kaçış, **Millî Kültür**, sayı: 58, Eylül 1987.
- Uçarol, Tuncer – Tarancı'da Dizeler Karşısında Başlıklar, **Papirüs**, Haziran 1968.
- Uçarol, Tuncer – Şiir Başlıkları, **Soyut**, 1 Ağustos 1970.
- Uçarol, Tuncer – Tarancı'dan Bir Şiir, **Papirüs**, Ekim 1969.
- Uyar, Turgut – Korktuğum Şey, **Papirüs**, 1 Ocak 1968.
- Uyguner, Muzaffer – Ömrümde Sükût, **Varlık**, 1 Haziran 1969.

- Uyguner, Muzaffer – Tarancı'nın Mektupları, **Başkent Ankara**, sayı: 18.
- Uyguner, Muzaffer – Tarancı'nın Şiir Üzerine Düşünceleri, **Varlık**, sayı: 489, 491-498.
- Uyguner, Muzaffer – Ziya Osman'ın Şiirleri ve Tarancı, **Varlık**, sayı: 496.
- Uyguner, Muzaffer – Tarancı'nın Öyküleri, **Varlık**, Haziran 1977.
- Uzer, Suat – Cahit Sıtkı İçin, **Türk Sanatı**, sayı: 51.
- Yağcıoğlu, Halim – Cahit Sıtkı Tarancı, **Çağrı**, sayı: 87.
- Yalçın, İrfan – Cahit Sıtkı ve Ölüm, **Yansıma**, Mayıs 1972.

S Ö Z L Ü K

abide anıt

agâh uyanık, haberli

âmil yapan, işleyen

ân'ane gelenek

antipati sevgisizlik

âsâr eserler, yapıtlar

âsude rahat, rahatlanmış, dingin

azamet büyüklük, irilik

bahtiyarlık mutluluk, mutlu olma

bâki kalan, artık

bâkir eldeğmemiş

belâgat-ı lisaniye dil düzgünlüğü, meramını
düzgün ve süslü anlatabilme özelliği

bermûta alışkanlık olduğu üzere

beşerî insancıl

bîhaber habersiz, haberi olmama

cemiyet toplum

delâlet kılavuzluk

derûnî içten, içsel

düstur ilke

ebedî ölmez, sonsuz

edâ davranış, soğuk davranış, kurum

empoze etmek zorlamak, kabul etmesi için zor
kullanmak

fâni ölümlü, ölümcül
fitrî doğuştan
fıkr-i sabit saplantı
form (Fr. forme) biçim, biçem

gaflet dalgınlık, boş bulunma
gayr-ı kabil olanaksız, olamazlık

hafıza bellek
hâkeza böylece, yine, bunun gibi
hakikat gerçek
hâl-i tabiî doğal durum
hâmız asit
hantise (Fr.) saplantı
harikulâde olağanüstü
hayatiyet canlılık, dirilik
hazmetmek özümsemek
hemşire kız kardeş
hikmet neden, bilinmeyen nokta
hususiyet özellik
hûşû Tanrı'ya karşı boyun eğme, aşağıdan alma
hüsn ü ân güzellik

idrâk etmek anlamak
iffet temizlik, namusluluk
ihlâl bozma, sakatlama
ihtiva etmek içermek
ihtiyat yedek
iktifa etmek yetinmek
imtina çekinme, çekilme
indî kişisel yargı, kişisel düşünce
insiyakî içgüdüsel
inşâd etmek yüksek sesle okumak
intiba izlenim
intizar bekleyiş
iptilâ düşkünlük

irşâd uyarma, doğru yolu gösterme
istihsal etmek üretmek, elde etmek
istikbal gelecek
iştîyâk özlem, özleme

kaim yerini tutan, yerine iş gören
kâinat evren
kâm almak isteğine kavuşmak
kâmil olgun
kani inanmış, kanmış
kari (ka'i) okuyan
Kânun-ı sâni Ocak ayı
kasvet sıkıntı, iç darlığı
kasvetli sıkıntılı, üzgün
keyfiyet nitelik, iş, bir olayın geçişi
kompetan yetenekli, bilgili, usta
kudsiyet kutsallık

lâubali saygısız, kayıtsız, senli benli
les Fleurs du Mal (Fr.) Kötülük Çiçekleri

madun ast
mafevk üst
mariz hasta
mazhariyet elde etme, istediğine erişme
meal anlam
medlûl gösterilen, bir sözcük ya da işaretten anlaşılan
mefhum kavram
mefkûre ülkü
mefruz varsayılmış, yokken var kabul edilmiş
melfuf ekli
melfufen ekli olarak
measure düzyazı
mestinâz naz sarhoşu, çok naz eden, nazlı
mezcetmek kaynaştırmak

mezkûr anılan, anılmış
mihanikî olarak düşünüp taşınmadan
mihnet sıkıntı, dert, eziyet
mizaç huy, ıra
mufassal ayrıntılı
muhabbet sevgi
muhafaza etmek korumak
muhteşem görkemli
mukabele karşılık
muttasıl sürekli, ardı ardına
muvazene denge
muvazzaf görevli, zorunluluk
mübahase tartışma, bir konu hakkında konuş-
 ma
mücerret soyut
müdafaa savunma
müftehir övünen, övünge
mukadderat alınyazısı, kader
mürekkep bileşik
müsavi eşit
müstait yetkin, istidatlı, yetenekli
müsterih gönlü rahat
müşahede gözlem
müşahede etmek gözlemek, gözlemlemek, izle-
 mek
müşfik şefkatli
müştak türemiş, türeme
mütecaviz aşkın; saldırgan
mütehassir özlem çeken
mütevellit doğan, doğmuş olan
müzeyyen süslü, süslenmiş

nâm-ı müstear takma ad, mahlas
nâş (naaş) kefene sarılıp tabuta konulmuş ölü, öl-
 müş kişi
nâzım nazmeden, manzume yazar
nebatat bitkiler

nefyetmek sürgüne göndermek, sürmek
nevale yiyecek-içecek
nispet ölçü, oran

perva korku
platonik çıkara dayanmayan

riya iki yüzlülük, yalancılık
riyaziye matematik

Sadâbat Lâle Devri'nde rağbette olan ve Haliç'in
bitiminde bir yer
saffet arılık, temizlik
salâhiyet yetki
salisen üçüncü olarak
saniyen ikinci olarak
sebat direnme, direniş
seciye ıra, karakter
seyyale akan şey, akıcı
siyanet etmek korumak, yardım etmek
sulh barış
sun'i yapay
sükût susma, susuş

şâdetmek sevinçli kılmak
şahsî kişisel
şayan-ı takdir övgüye değer

taammüm yayılma, yaygınlık kazanma
tağyir bozma, değiştirme
tahayyül düşleme
tahrir müdürü yazı işleri müdürü
tahsil öğrenim
takdim tanıtım, tanıtma
tayin etmek atamak, belirlemek
tazyik baskı, zorlama

tecessüs merak
tedaî çağrışım
teferruat ayrıntılar
tekâmül olgunlaşma, gelişme
tekâmül etmek olgunlaşmak, erişmek, gelişmiş
 duruma gelmek
tekerrür yineleme
telaffuz bir harfî ya da sözcüğü, seslerini iyi çıkara-
 rarak söyleme
telâkki görüş, anlayış
telâkki etmek öyle anlamak, öyle düşünmek
teîif hakkı yazım hakkı /
telkin etmek birine bir şey söyleyerek zihnine
 koymak
tenafür sözcük seslerinin uygunsuzluğundan ile-
 ri gelen söyleme ağırlığı
tenevvü çeşitlilik
terennüm müzikle söyleme, güzel ve yavaş sesle
 şarkı söyleme
terkip bileşim
terviç etmek değerini artırmak, desteklemek
teşbih benzetme
Teşrin-i evvel Ekim ayı
teveccüh yönlendirme, hoşlanma, sevmek
tufeyli asalak

uhde sorumluluk, bir işi üzerine alma
ulvî yüce
unsur öge
uzviyet canlılık

yegâne biricik, tek

zarurî zorunlu
zaviye açı, bakış açısı
zikretmek anmak
zulmet karanlık

BİLGİ YAYINEVİ
BÜYÜK OZANLAR / BÜYÜK YAZARLAR dizisinden
13. KİTAP : CAHİT SITKI TARANCI

Bu dizideki kitaplar, yazınımıza değişik türlerde ürün vermiş pek çok ozanın, yazarın yaşamıyla sanatına ilişkin bilgileri, yapıtlarından seçmeleri içeriyor. Özellikle ÖĞRETMEN ve ÖĞRENCİLERE sık sık başvurabilecekleri; MEB, TALİM TERBİYE KURULUNCA da önerilen birer kaynak olan bu yapıtlar, bütün yazın meraklılarına da sesleniyor.

GÜN EKSİLMESİN PENCEREMDEN

*Ne doğan güne hükmüm geçer,
Ne halden anlayan bulunur;
Ah aklımdan ölümüm geçer;
Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur.*

*Ve gönül Tanrısına der ki:
– Pervam yok verdiğin elemden
Her mihnet kabulüm, yeter ki
Gün eksilmesin pencereden!*

CAHİT SITKI TARANCI

9 789754 943009

ISBN 975 - 494 - 300 - 1
92 . 06 . Y . 0105 . 0425

KDV dahil